Romani Čhib

NIVELO A2

Author: *Mihaela Zătreanu*
Methodologist: *Zuzana Bodnarova*

ERIAC
EUROPEAN ROMA
INSTITUTE FOR ARTS
AND CULTURE

KARL-FRANZENS-UNIVERSITÄT GRAZ
UNIVERSITY OF GRAZ

NOT FOR DISTRIBUTION

ROMANI ČHIB - NIVELO A2

Author: Mihaela Zătreanu
Methodologist: Zuzana Bodnarova
Language experts: Melinda Vajda,
Diana Kirilova, Bagir Kwiek, Cristian Pădure

Institutional partner: Plurilingualism
Research Unit of the University of Graz

Illustrations: Zsolt Szász
Photography: Júlia Utset
Project coordination: Emese Molnár

Design: solid.hu | Tamás Bereznai
Printing & binding: Createch Ltd., Budapest
Published by: European Roma Institute for Arts and Culture (ERIAC), Berlin, 2023.
ISBN: 978-3-9822573-5-8

The book is part of the long-term collaboration between ERIAC and the Council of Europe for the future of the preservation and education of Romani language, in respect of the European Charter for Regional or Minority Languages and following the stipulations of the Memorandum of Understanding between ERIAC and the Council of Europe.
Produced in the framework of the "International Cultural Outreach Program" of ERIAC, financed by the Federal Foreign Office of Germany.
An online dictionary and audio recordings comprehending the textbook are available on the ERIAC website: www.eriac.org

ERIAC
EUROPEAN ROMA INSTITUTE FOR ARTS AND CULTURE

OPEN SOCIETY FOUNDATIONS

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Federal Foreign Office

NOT FOR DISTRIBUTION

ANDER

I.

UNITETO 1 – MIŠTO AVILJEN! **7**
I romani čhib vakerel pes pi sasti phuv 10
E roma vakeren verver dialekturja 13
Me siklilem romanes de kana semas čhavoro 16
Le romen si len verver anava 18
E roma mangen jekh khetani čhib 20
TESTO 1 24

II.

UNITETO 2 - DŽIVIPE KHETANES **27**
Sar sas tiro dives? 30
Lošale khetanes 32
Lačho xabe 34
Te dikhas jekh filmo 37
Džívipe ando apartamento vaj ando kher? 39
TESTO 2 40

III.

UNIT 3 – E AMALA XAN KHETANES **45**
Si tuke bokh? 48
Le ogjesko xabe andi Evropa 50
Savi dieta keres? 52
Si amen vareso te xas? 56
O maro si devlikano xabe 58
TESTO 3 60

IV.

UNIT 4 – NEVO BUTJAKO THAN **65**
Amaro butjako plano 68
O Emil si projektosko asistento 71
Vašno kidipe ando ofiso 74
Naštisajlem te kerav miri buti… 78
Purani buti, nevi buti 81
TESTO 4 83

V.

UNITETO 5 – O MANUŠ SIKLJOL SASTO DŽIVIPE **89**
Savo hobi si tut? 92
So kames te areses? 95
I diz le universiteturjengi 98
Šaj arakhes lokes buti pal o universiteto? 100
Miri profesia 102
TESTO 5 103

VI.

UNITETO 6 -VAŠNE DIVESA **107**
Jekh biav sar ando suno 110
Belveljako xabe 112
I maj šukar bori 115
Romane religioso baredivesa 117
Le romenge historično vašne divesa 119
TESTO 6 122

VII.

UNITETO 7 – LIVE PO FACEBOOKO **127**
Biogiesko, bialavengo… 130
I lavuta bašavel jekh rovimaski gili 132
O Memorialo le Holokaustosko 134
O Zido le Berlinosko 136
O Udar le Brandenburgosko 139
TESTO 7 141

VIII.

UNITETO 8 – DUJ DIVESA ANDI EKSKURZIA **147**
Ando treno 150
Jekh šukar dives tamnako 153
Bisterdem te mekav i klidin… 155
Avri si bilačhi vrjama 157
So keres andi milajeski vakanca? 158
TESTO 8 159

IX.

UNITETO 9 – O INTERVIO **163**
Kon si andi fotografia? 166
Si tut vrjama te dikhas amen? 168
Akharav savoren andi Centralo Diz 170
Bičhalav tuke jekh mesadžo 172
Kado si but šukar! 174
TESTO 9 175

X.

UNITETO 10 – AGOR KURKESKO **181**
So kames te keras? 184
I tamna ando parko 186
Te ovelas man slobodo vrjama… 188
Na beš but po telefono! 190
Soske trebal te kerel o manuš plano? 192
TESTO 10 194

NOT FOR DISTRIBUTION

LE LILESKI STRUKTURA

Uniteturja	Lekcie	Gramatika	Content
I. **MIŠTO AVILJEN!**	1. I romani čhib vakerel pes pi sasti phuv 2. E roma vakeren verver dialekturja 3. Me siklilem romanes de kana semas čhavoro 4. Le romen si len verver anava 5. E roma mangen jekh khetani čhib Testo 1	Regularno verburja ko nakhlo vaxt Biregularno verburja ko nakhlo vaxt O diminutivo substantivo O substantivo thaj o definito artikolo ando akuzativo O substantivo thaj o bidefinito artikolo ando akuzativo O substantivo ando vokativo E verburja ando imperativo	Understanding basic cultural and historical information about Roma, introducing oneself and others and offering details about own profession. Understanding general details about Romani language and Roma from other countries, the Roma route to Europe.
II. **DŽIVIPE KHETANES**	1. Sar sas tiro dives? 2. Lošale khetanes 3. Lačho xabe 4. Te dikhas jekh filmo 5. Džvipe ando apartamento vaj ando kher? Testo 2	Abstrakto substantivurja O substantivo ando vokativo O artikolo: definito thaj bidefinito O adžektivo thaj i negacia BI- O personalo pronumo ando sociativo Romane substantivurja ando sociativo-instrumentalo Verbo ando kondicionalo Verburja ando -LEM ko nakhlo vaxt Interdžekcie	Speaking about daily experiences, expressing the various activities that can be done together in the household, like cooking, types of food, watching a movie, rearranging furniture, and cleaning. Expressing pleasure and happiness. Using vocabulary related to our homes, while describing life in the house or apartment.
III. **E AMALA XAN KHETANES**	1. Si tuke bokh? 2. Le ogjesko xabe andi Evropa 3. Savi dieta keres? 4. Si amen vareso te xas? 5. O maro si devlikano xabe Testo 3	O personalo pronumo ando dativo Romane substantivurja ando genitivo Numeralo butjarimasko Bidefinito pronumo Bidefinito pronumo anglal o substantivo O personalo pronumo ando lokativo Prepozicie thaj o pronumo ando lokativo	Covering aspects related to food and dining experiences. Inviting friends to a restaurant, naming different types of food, describing food tastes, ordering food in a restaurant, and using expressions related to hunger or thirst. Understanding texts about specific Roma foods and ingredients.
IV. **NEVO BUTJAKO THAN**	1. Amaro butjako plano 2. O Emil si projektosko asistento 3. Vašno kidipe ando ofiso 4. Naštisajlem te kerav miri buti… 5. Purani buti, nevi buti Testo 4	Romane substantivurja ando dativo Substantivurja lile andar aver čhibja ando dativo Verburja ando -OL ko nakhlo vaxt Verburja ando -AL ko nakhlo vaxt Modalo verburja ko nakhlo vaxt Adžektivurja kerde andar e substantivurja Muršikane substantivurja lile andar aver čhibja	Speaking about work and free time. Applying for a new job, understanding the job interview process, and engaging in job-related activities like planning and attending meetings. Speaking about new types of jobs, activities from te past. Understanding texts about self-studying, different professions and career paths.
V. **O MANUŠ SIKLJOL SASTO DŽIVIPE**	1. Savo hobi si tut? 2. So kames te areses? 3. I diz le universiteturjengi 4. Šaj arakhes lokes buti pal o universiteto? 5. Miri profesia Testo 5	I modalo ekspresia „si te“ O verbo „del“ thaj o pronumo ando akuzativo vaj dativo O verbo „del“ thaj o substantivo ando akuzativo vaj dativo Verburja ando kondžunktivo O verbo „si“ ando kondžunktivo Regularno verburja ando -v-EL ko nakhlo vaxt Biregularno verburja ando -v-EL ko nakhlo vaxt Lokalo adverburja O refleksivo pronumo	Using and understanding the vocabulary related to education, qualifications, and sports. It covers topics such as planning for the future, exploring modern professions, discussing hobbies and future plans, describing different professions.

NOT FOR DISTRIBUTION

Uniteturja	Lekcie	Gramatika	Content
VI. **VAŠNE DIVESA**	1. Jekh biav sar ando suno 2. Belveljako xabe 3. I maj šukar bori 4. Romane religioso baredivesa 5. Le romenge historično vašne divesa Testo 6	O verbo „si“ ando avutnipe O alav “maj” E kondžunkcie „vi” thaj „ni” O verbo „bianel“ O verbo “bianel” thaj “si biando” Verburja ando -d-EL ko nakhlo vaxt Verburja ando -d-EL ko imperativo	Speaking about important celebrations in private life and the participation of extended family members. Understanding information about significant religious and historical days of Roma.
VII. **LIVE PO FACEBOOKO**	1. Biogiesko, bialavengo… 2. I lavuta bašavel jekh rovimaski gili 3. O Memorialo le Holokaustosko 4. O Zido le Berlinosko 5. O Udar le Brandenburgosko Testo 7	Substantivurja ando genitivo thaj i negacia „bi“ Adžektivurja kerde andar e verburja Verburja ando pasivo I posesia: alavengo orderi I posesia: muršikano, džuvlikano, pluralo O relativo pronumo “kaj” thaj “savo” O interogativo pronumo “kaj” thaj “savo” Komparacia thaj pučimata le alavesa “sar”	Understanding historical events and places. Learning about the Roma Holocaust and the monument dedicated to it. Understanding a short poem. Using and comprehending information related to other important historical buildings and places in the city.
VIII. **DUJ DIVESA ANDI EKSKURZIA**	1. Ando treno 2. Jekh šukar dives tamnako 3. Bisterdem te mekav i klidin… 4. Avri si bilačhi vrjama 5. So keres andi milajeski vakanca? Testo 8	Alava line andar aver čhibja kaj keren o pluralo ando -urja Regularno verburja ando -DEM ko nakhlo vaxt O regularno verbo “bisterel” ko imperativo Verburja le pronumosa ando akuzativo-refleksivo Verburja le pronumosa ando dativo-refleksivo I prepozicia thaj o definito artikolo	Learning the specific vocabulary related to preparing for a trip, traveling, visiting new places, finding a hotel, describing the weather conditions. Speaking about nature and the flora and fauna. Understanding and expressing ideas about the most beautiful holiday experiences.
IX. **O INTERVIO**	1. Kon si andi fotografia? 2. Si tut vrjama te dikhas amen? 3. Akharav savoren andi Centralo Diz 4. Bičhalav tuke jekh mesadžo 5. Kado si but šukar! Testo 9	Substantivurja lile andar aver čhibja ando akuzativo thaj o definito artikolo Substantivurja lile andar aver čhibja ando akuzativo thaj o bidefinito artikolo O bidefinito pronumo “savore” Substantivurja ando genitivo E modalo adverburja: „but“ thaj „čačes“	Understanding a short interview, describing a photo or an illustration, writing and answering an email using certain expressions, or an invitation letter. Understanding and writing work related messages, or writing short SMS messages to friends.
X. **AGOR KURKESKO**	1. So kames te keras? 2. I tamna ando parko 3. Te ovelas man slobodo vrjama… 4. Na beš but po telefono! 5. Soske trebal te kerel o manuš plano? Testo 10	O demonstrativo pronumo ando nominativo O demonstrativo pronumo ando akuzativo O demonstrativo pronumo anglal jekh substantivo I kondžukcia “te” ande kondicionalo propozicie Romane substantivurja ando pluralo O posesivo pronumo anglal e substantivurja ando akuzativo	Using the vocabulary regarding the activities that can be done in the city, such as going to films, museums, theatres, and walking in the park. Describing the nature, weather, plants, animals. Understanding texts about free time activities, hobbies, and personal wishes and desires.

NOT FOR DISTRIBUTION

APPROACH AND METHODOLOGY

1. Continuing the series of textbooks
With *Romani Čhib A2* we continue the didactic strategy provided in *Romani Čhib A1*, learning Romani through Romani, and further concentrate on the communicative competence of the learners, improving their ability to use the language.

The textbook is written in accordance with the principles of the Curriculum Framework for Romani, developed by the Council of Europe's Language Policy Division in 2008, which is based on the common reference levels of the Common European Framework of Reference for Languages. The textbook thus aligns itself with the wider policies that shape the Council of Europe's work on language education.

With the contribution of five European Romani language specialists, who are speakers of different dialects, experts in Romani linguistics and in language education, the *Romani Čhib A2* textbook incorporates lexical and grammatical features from multiple Romani varieties, having as aim to continue to set up a harmonised Romani, that will be accessible to the largest number of Roma in Europe.

Romani Čhib A2 for adults is available in both print and digital formats. It is accompanied by recordings and an online dictionary, and can be accessed on the ERIAC website: www.eriac.org

2. To whom it is addressed
This textbook is designed for adult beginners and can be used by both students and teachers in the formal education system, or in courses organised in the private sector. It is also recommended to translators, interpreters, teachers, journalists, and social workers, who wish to improve their knowledge and become familiar with the common Romani language, or those Roma who simply want to relearn Romani.

When used in the classroom, teachers should draw attention to the existence of different varieties of Romani, which means highlighting the use of different words/expressions for the same thing. Such extensions help to make learners aware of the richness of the Romani
language, as well as about the efforts made toward establishing a common Romani language.

3. Content and didactic strategy
The textbook consists of ten units, with each unit comprising five lessons, grammar synthesis, vocabulary translated into English, and a test at the end of each unit. It includes activities, such as: listening, reading, spoken interaction, spoken production, and writing. Romanipe is the guiding principle of the ten units and expresses the social diversity within which today's Roma live.

In *Romani Čhib A2* learners will use simple everyday polite forms of greeting and addressing people, ask how they are and react to news; handle very short social exchanges; ask and answer questions about what they do at work and in their free time; make and respond to invitations; discuss what to do, where to go and make arrangements to meet; make and accept offers. Here too are to be found transactional specifications like making simple transactions in shops and post offices; getting simple travel information; using public transport: buses, trains, and taxis; asking for basic information, asking and giving directions, and buying tickets; asking for and providing everyday goods and services.

Learners can produce brief everyday expressions to satisfy simple needs of a concrete type: personal details, daily routines, wants and needs, and requests for information. Can use basic sentence patterns and communicate with memorised phrases, groups of a few words and formulae about themselves and other people, what they do, places, possessions, etc. Learners can understand sentences and frequently used expressions related to areas of most immediate relevance (e.g. very basic personal and family information, shopping, local geography, employment). Can describe in simple terms aspects of their background, immediate environment and matters in areas of immediate basic needs.

4. Language harmonisation
This textbook aims to build up the global harmonisation of the Romani language, and to provide learning opportunities of equal quality, and the right to Romani mother-tongue tuition for Roma students. The harmonisation of the Romani language dialects involves building upon what has been done in the past decades, continuing the research, documenting the different dialects in cooperation with a range of Roma language experts and universities, but it will also involve consultations and negotiations at an international level, over the common variety of our language.

The teaching materials and courses are meant to support the existing transnational communication, which, through a natural process, will lead toward the common variety, encouraging the members of Roma communities to use the different existing networks on an international level. The harmonisation and development of the Romani language will be performed together with its users, continuing the extension of Romani in new domains in which the Roma work, securing the acceptance of the common Romani by the Roma communities, enhancing its prestige, and encouraging people to develop pride and loyalty towards it. The harmonisation process does not affect the use of the dialects, but it will strengthen them and support the way toward the common version, together with Roma.

The 'acceptance' by the Roma community of the norms of the common variety carries major importance, and it should be promoted and spread through institutions, agencies, and the authorities, including schools, ministries, the media, Roma NGOs, and other cultural establishments. Therefore, Roma and non-Roma politicians, linguists, and activists should equally take on a role in achieving this and recognise it as an individual and mutual responsibility.

The act of publishing in Romani and promoting consistency in its use in new domains, especially within public and institutional settings, constitutes a political act, which requires political recognition and participation, and gives legitimacy to the structured Roma political participation.

NOT FOR DISTRIBUTION

UNITETO 1

Mišto aviljen!

NOT FOR DISTRIBUTION

UNITETO 1
Mišto Aviljen!

1. Phenen tumare alavenca so dikhen ande fotografie.

2. Šunen vaj ginaven.

I sikljarni:
Mišto aviljen!
I romani čhib sikavel o drom le romengo katar i India karing i Evropa. E grekikane, persikane thaj armenikane alava andar i romani čhib sikaven katar phirde e roma. Kana aresle andi Evropa, e roma lile neve alava andar e nacionalo čhibja: rumunikani, bulgarikani, makedonikani, turkikani, ungrikani, polnikani, germanikani thaj aver. E roma vakeren maj but dialekturja, ama dašti te hatjaren jekh averes. I romani čhib vakerel pes pi sasti phuv. Akana i romani čhib sikljol pes ande škole thaj universiteturja. E roma mangen te keren jekh khetani internacionalo čhib.

I Sabina:
Lačho dives! Me sem i Sabina Marek, si man 32 berša thaj sem romni andar i Rumunia. Me avilem andi Germania anglal štar berša. Vakerav romanes, rumunikanes, anglikanes thaj germanikanes thaj kerav buti sar socialo asistentka. Avilem kathe te sikljav maj mišto i romani čhib thaj sem lošali te prindžarav neve amalen thaj kolegurjen. Mangav te sikljav maj mišto romanes, kadja šaj te hatjarav maj mišto i internacionalo romani čhib.

O Martin:
Mišto arakhlem tumen! Me sem o Martin Ivanov thaj si man 33 berša. Me sem rom andar i Serbia thaj džívav ando Berlino de štar berša. I Sabina si miri kamli thaj akana bešas khetanes. Džanav romanes, serbikanes, anglikanes thaj siklilem vi germanikanes. Me kerav buti sar kulturalo manadžero thaj organizisarav kulturalo aktivitete. Sem lošalo te prindžarav neve manušen thaj te sikljav i romani khetani čhib.

3. Thon andre e alava andar o vakeripe le sikljarnjako.

I romani čhib sikavel o _____ katar i India karing i Evropa. E _____, _____ thaj _____ alava andar i romani čhib sikaven katar phirde e roma. E roma vakeren maj but _____ ama dašti te hatjaren jekh averes. I romani čhib vakerel pes pi _____.

NOT FOR DISTRIBUTION

4. Šunen so phenel i sikljarni thaj den anglal ke pučimata.

- So sikavel i romani čhib?
- _____
- Phenen katar phirde e roma?
- _____
- Andar save čhibja lile e roma alava?
- _____
- Kaj vakerel pes i romani čhib?
- _____
- Kaj sikljol pes i romani čhib?
- _____
- So mangen e roma?
- _____

5. Šunen so phenel o Martin thaj i Sabina thaj den anglal ke pučimata.

- Katar avel i Sabina thaj sode berša si lan?
- _____
- Katar avel o Martin thaj sode berša si les?
- _____
- Savi buti kerel i Sabina?
- _____
- Savi buti kerel o Martin?
- _____
- Kana avili i Sabina ando Berlino?

6. Šunen sar prezentisardjas pes o Martin vaj i Sabina thaj prezentisaren tumen vi tume.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 1 – I romani čhib vakerel pes pi sasti phuv

1. Ginaven o vakeripe le sikljarnjako thaj ramosaren e verburja kaj si ko nakhlo vaxt.

Mišto aviljen!
I romani čhib sikavel o drom le romengo andar i India karing i Evropa. E grekikane, persikane thaj armenikane alava andar i romani čhib sikaven katar phirde e roma. Kana aresle andi Evropa, e roma lile neve alava andar e nacionalo čhibja: rumunikani, bulgarikani, makedonikani, turkikani, ungrikani, polnikani, germanikani thaj aver. E roma vakeren maj but dialekturja, ama dašti te hatjaren jekh averes. I romani čhib vakerel pes pi sasti phuv. Akana i romani čhib sikljol pes ande škole thaj universiteturja. E roma mangen te keren jekh khetani internacionalo čhib.

Verburja ko nakhlo vaxt:

_____

_____

_____

Len samate!

E verburja andar o teksto kaj si ko nakhlo vaxt: phirde, aresle

REGULARNO VERBURJA ANDO – DEM	REGULARNO VERBURJA ANDO -LEM
Ko prezento si ando -EL: *phirel, aresel.* Ko nakhlo vaxt šaj te oven ando -DEM vaj ando -LEM.	
phirel me phirdem tu phirdjan vov phirdjas voj phirdjas ame phirdjam tume phirdjen von phirde	**aresel** me areslem tu aresljan vov areslo/ aresljas voj aresli/ aresljas ame areslјam tume aresljen von aresle

2. Ramosaren kadala trin verburja ko nakhlo vaxt: sikavel, dikhel, phenel

sikavel (-DEM)	dikhel (-LEM)	phenel (-DEM)

NOT FOR DISTRIBUTION

3. Thon e propozicie ko nakhlo vaxt.

Vov dikhel jekh filmo andi anglikani čhib. _____

O phuro phenel jekh paramisi. _____

O baro piktoro putarel jekh nevi ekshibicia. _____

Miri phen ramosarel jekh nevo lil. _____

Savore roma šunen e nevimata. _____

E studenturja vakeren maj but čhibja. _____

Von na ginaven mire mesadžurja. _____

4. Thon e verburja ko nakhlo vaxt.

a. *Keren i kondžugacia ko nakhlo vaxt ando* ***-DEM****:*

	ramosarel	vakerel	phenel
Me			
Tu			
Vov			
Voj			
Ame			
Tume			
Von			

b. *Keren i kondžugacia ko nakhlo vaxt ando* ***-LEM****:*

	kamel	našel	bešel
Me			
Tu			
Vov			
Voj			
Ame			
Tume			
Von			

KULTURA

O romanipe

I romani čhib si o maj vašno kotor andar o romanipe thaj phandel khetanes le romen opral sasti phuv. O romanipe si jekh koncepto pal i romani filozofia thaj identiteta. Vov sikavel o romano spirito, i kultura, o čačipe thaj o romano patjavipe.

NOT FOR DISTRIBUTION

5. Thon e propozicie ko nakhlo vaxt.

a. *Verburja ando -DEM:*

Me kiravav mas khajnjako. _____.
Tu čhines o maro. _____.
Vov putarel i mol. _____.
Miri phen thovel sigo e čhare. _____.

b. *Verburja ando -LEM:*

Amare daja peken o maro. _____.
Tume mangen duj tiketurja. _____.
Ame bešas ando foro. _____.
Me pučav sode si o časo. _____.

6. Thon e verburja ande propozicie kaj trebal:
xasardjas, hatjardjam, arakhljen, našle, bašaldjas, phendem, mardjan

Sostar tu na _____ ko udar?
Miri amalin _____ o telefono.
Tume _____ le romes khere?
Von _____ te astaren o treno.
Miro čhavo _____ but šukar ko piano.
Me _____ leske te na daral ke si te ovel sa mišto.
Ame na _____ so vakerdjas o gadžo.

Na bisteren!

Ko prezento e maj but verburja agorisaren pen ando:
-EL: (*dikhel, vakerel, mangel, kerel, anel, sovel thaj aver*)
thaj varesave agorisaren pen ando:
-AL (*xal, džal, asal, daral, izdral, xasal thaj aver*) vaj ando
-OL (*sikljol, parnjol, barjol* thaj aver)

Ko nakhlo vaxt e verburja ando -EL agorisaren pen ando -DEM vaj -LEM.

KULTURA

I romani čhib si o maj zoralo argumento vaš i indikani origina le romengi. Voj sikavel o drom kaj kerde les e roma kana avile andar i India. E romane liderja godisarde pal kado kana alosarde o romano flago te ovel sinjo thaj zeleno sar o devel thaj i phuv, thaj ando maškar thode leske jekh loli čakra vaj vurdoneski rota sar simbolo le dromesko thaj le indikane originako.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 2 – E roma vakeren verver dialekturja

1. Ginaven thaj len sama ke verburja.

Kana aresle andi Evropa, e roma lile neve alava andar e nacionalo čhibja.
Von vakeren maj but dialekturja, von šaj phenen:
Me vakerav romanes.
Me dav duma romanes.
Me borizav romanes.
Me vorbisarav romanes.
Me horatinav romanes.

BIREGULARNO VERBURJA KO NAKHLO VAXT

O verbo „del" ko prezento	**O verbo „del" ko nakhlo vaxt**
me dav	me dinem
tu des	tu dinjan
vov del	vov dinjas
voj del	voj dinjas
ame das	amen dinjam
tume den	tume dinjen
von den	von dine

Prezento: Me **dav duma** romanes.
Nakhlo vaxt: Me **dinem duma** romanes.

Prezento: Avri **del o brišind**.
Nakhlo vaxt: Avri **dinjas o brišind**.

Prezento: Vov **del man** jekh luludi
Nakhlo vaxt: Vov **dinjas man** jekh luludi.

I ekspresia „del les"

del man
del tut
del les
del lan
del amen
del tumen
del len

2. Thon i ekspresia kaj trebal ande propozicie: dinjas o brišind, dinjas duma, dinjas

O profesoro _____ man jekh tikni nota.
Miri amalin _____ andi televizia.
Avdives _____ but zorales.
Kana avilo khere na _____ manca.
_____ thaj na sas man umbrela.
Miri amalin _____ man jekh nevo lil.

Aver ekspresie katar o verbo „del": *del muj, del vast, del dab, del djes*

Del muj – akharel

Del vast – salutisarel

Del vast – džutisarel

NOT FOR DISTRIBUTION

3. Ramosaren maj dur pal o modelo:

Del muj	Del djes	Del vast
Del man muj	_____	_____
Del tut muj	_____	_____
Del les muj	_____	_____
Del lan muj	_____	_____
Del amen muj	_____	_____
Del tumen muj	_____	_____
Del len muj	_____	_____

4. Te ramosaras propozicie le neve ekspresienca!

a. *Ramosaren e propozicie ko nakhlo vaxt:*

O čhavo del les muj avri. _____.

O čhavo del les djes. _____.

O čhavo del les vast ki škola. _____.

b. *Ramosaren e propozicie ko džuvlikano geno ando nakhlo vaxt: dinjas lan*

_____.

_____.

_____.

_____.

c. *Ramosaren e propozicie ko pluralo ando nakhlo vaxt: dinjas len*

_____.

_____.

_____.

_____.

5. Agorisaren e propozicie pal e ilustracie.

A.) *Del lan dab*

B.) *Del les rigate*

C.) *Del les armanja*

A: Von khelen karate thaj vov _____.

B: Voj si xoljariko thaj _____.

C: Laki jakh si loli thaj _____.

NOT FOR DISTRIBUTION

6. Paruven o rolo „vov si xoljariko" thaj ramosaren e trin propozicie ko nakhlo vaxt.

A: _____.

B: _____.

C: _____.

7. Ginaven thaj len sama ke verburja.

*„Kana **aresle** andi Evropa, e roma **lile** neve alava andar e nacionalo čhibja."*

O BIREGULARNO VERBO „LEL"

Prezento:	**Nakhlo vaxt:**
Me lav	me l**ilem**
Tu les	tu l**iljan**
Vov lel	vov l**iljas**
Voj lel	voj l**iljas**
Ame las	ame l**iljam**
Tumen len	tume l**iljen**
Von len	von l**ile**

I ekspresia „lel les"

lel man
lel tut
lel les
lel lan
lel amen
lel tumen
lel len

7. Len sama ke ilustracie thaj ke ekspresie katar o verbo „lel":

A.) *Lel les*

B.) *Lel lan khere*

C.) *Lel sama*

a. *Keren propozicie pal e ilustracie ko prezento thaj thon andre e neve ekspresie:*

A: _____.

B: _____.

C: _____.

b. *Thon e propozicie ko nakhlo vaxt:*

A: _____.

B: _____.

C: _____.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 3 – Me siklilem romanes de kana semas čhavoro

1. Ginaven o dialogo thaj arakhen e neve alava.

S: – Martine, arakhlem jekh kurso pal i romani čhib, manges te džas?
M: – Me siklilem romanes kana semas čhavoro.
S: – Vi me džanav romanes de kana semas čhajori, ama kathe sikljos i khetani romani čhib.
M: – Sar si i khetani romani čhib?
S: – Si kadja sar vakeras ame, ama sikljos vi alava neve.
M: – Thaj sar džutisarel man?
S: – Džutisarel tut te dašti hatjares maj mišto le romen andar aver thema.
M: – Me mangav te hatjarav maj mišto le čhajen andar aver thema…
S: – Martine, na ker pherjasa! Manges te džas, vaj na?
M: – Mišto, mangav te džav.

Ekspresie:

kana semas
de kana semas
kerel pherjasa
Na ker pherjasa!

2. Den anglal ke pučimata.

- So arakhljas i Sabina?
- Kana siklilo o Martin romanes?
- De kana džanel i Sabina romanes?
- So sikljon ando kurso?
- Sostar mangel i Sabina te sikljol i khetani romani čhib?
- Kas mangel o Martin te hatjarel maj mišto?

Len samate!

O diminutivo sikavel:

1) kaj vareso si tikno
(tikno džukel = džukeloro)

2) kaj varekon si amenge drago
(miro drago dad = miro dadoro).

3. Keren diminutivurja andar e substantivurja pal o modelo kaj si pi rig.

Modelo:
*Muršikano: o džukel – o džukel**oro***
*Džuvlikano: i bakri – i bakr**ori***

o gav - _____
i roj - _____
i daj - _____
o dad - _____
o anav - _____
o phral - _____
i phen - _____
o amal - _____
i amalin - _____
o phuro - _____
i phuri - _____

O substantivo ando diminutivo

o čhavo – o čhav**oro**
e čhave – e čhav**ore**
i čhaj – i čhaj**ori**
e čhaja – e čhaj**orja**

NOT FOR DISTRIBUTION

4. Ramosaren e propozicie thaj thon e substantivurja ando diminutivo.

O kher si šukar. _____.
O grast si kalo _____.
E luludja si lole. _____.
I phabaj si lačhi. _____.
O maro si londo. _____.
E džukela si bokhale. _____.

5. Keren dialogo maškar tumende thaj vakeren pal:

- Save čhibja vakeren tume?
- De kana den duma kodola čhibja?
- Kaj sikliljen kodola čhibja?

6. Keren propozicie le alavenca:

O liloro _____.
O tiknoro _____.
I rojori _____.
I pirori _____.
E pirorja _____.
E lilore _____.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 4 – Le romen si len verver anava

1. Ginaven o teksto.

Le romen si len verver anava, verver lokalno historia thaj verver tradicie. Von dživen pi sasti phuv: andi Evropa, andi Nordikani thaj Sudikani Amerika, andi Asia, andi Nordikani Afrika thaj andi Australia. Varesave aresle vi ando Hawai thaj Alaska. Von si xulavde ande maj but grupurja, ama vi kana dživen ande verver thana pi phuv, lengi čhib si i romani čhib. Kodo šaj dikhes kana arakhes jekhe romes vaj jekhe romnjan ande aver them thaj des duma lenca.

O substantivo ando Akuzativo kana si amen DEFINITO artikolo:

	Kon?	Kas?
	Nominativo	**Akuzativo**
Sg:	o čhavo	le čhaves
Pl:	e čhave	le čhaven
Sg:	i čhaj	le čhajan
Pl:	e čhaja	le čhajen

Me dikhav **le čhaves** ki škola.
I daj akharel **le čhajan** te avel khere.
O dad rodel **le čhajen** ando foro.

O substantivo ando akuzativo kana si amen BIDEFINITO artikolo:

	Kon?	Kas?
	Nominativo	**Akuzativo**
Sg:	jekh čhavo	jekhe čhaves
Pl:	varesave čhave	varesave čhaven
Sg:	jekh čhaj	jekhe čhajan
Pl:	varesave čhaja	varesave čhajen

Me dikhav **jekhe čhaves** po drom.
Vov pučel **jekhe čhajan** kaj si o marketo.
Ame šunas **varesave čhajen** sar gilaben.

Verbo + substantivo ando akuzativo
Kas sikavel?

Sikavel le čhaves
Sikavel le čhajan

Sikavel le čhaven
Sikavel le čhajen

NOT FOR DISTRIBUTION

7. Ginaven e propozicie thaj arakhen e substantivurja ando akuzativo.

a. *Ramosaren e substantivurja ando akuzativo thaj thon anglal o bidefinito artikolo.*

Modelo:
*Voj akharel **le phures** te xal.* *Voj akharel **jekhe phures** te xal.*
*Me akharav **le studenturjen** andi klasa.* *Me akharav **varesave studenturjen** andi klasa.*

Voj pučel le čhaves kaj si lesko phral. _____.
Vov akharel le amales ko filmo. _____.
Ame pučljam le sikljarnjan vareso. _____.
Von kidine le manušen khetanes. _____.
O doktori dinjas le phurjan draba. _____.
Tume adžukeren le gadžen ko kidipe. _____.

b. *Ramosaren e substantivurja ando akuzativo pal o modelo:*

Modelo:
o grast – le grastes - jekhe grastes
i grastni – le grastnjan – jekhe grastnjan

o raj	_____	_____
i rajni	_____	_____
o manuš	_____	_____
i manušni	_____	_____
o dad	_____	_____
i daj	_____	_____
o phral	_____	_____
i phen	_____	_____

c. *Ramosaren e substantivurja ando akuzativo pal o modelo:*

Modelo:
e amala – le amalen – varesave amalen
e amalinja – le amalinjen – varesave amalinjen

e phurja	_____	_____
e manuša	_____	_____
e gadžja	_____	_____
e phure	_____	_____

Na bisteren!

O SUBSTANTIVO

Andi romani čhib o substantivo si les:
– definito artikolo: **i, o, e** : *i romni, o rom, e roma*
– bidefinito artikolo: **jekh, jekh, varesave**: *jekh romni, jekh rom, varesave roma*
– duj numerja: **singularo** thaj **pluralo**: *rom, roma*
– duj genurja: **džuvlikano** thaj **muršikano**: *romni, rom*
– 8 kazurja: **nominativo, akuzativo, vokativo, dativo, genitivo, lokativo, instrumentalo**, thaj **ablativo**.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 5 – E roma mangen jekh khetani čhib

1. Ginaven o dialogo thaj arakhen e neve alava.

M: – Sabina, av te pjas jekh čajo!
S: – Beš cira, Martine! Avav ande duj minuturja.
M: – Sar sas o kurso pal i romani čhib?
S: – Sas mišto, siklilem neve alava, tu so patjas?
M: – Vi me patjav ke sas interesanto. So godisares pal i khetani čhib?
S: – Akana vakeras maj but dialekturja thaj na-i amen jekh khetani čhib.
M: – Šaj te keras jekh khetani čhib vaš savore roma?
S: – Šaj te ramosaras lila andi khetani čhib te sikljon vi aver roma.

2. Den anglal ke pučimata.

- So kerdjas i Sabina ko kurso?
- So patjal o Martin pal o kurso?
- So godisarel i Sabina pal i khetani romani čhib?
- Sar patjal i Sabina ke dašti te kerel pes jekh khetani čhib?

Na bisteren!

O substantivo ando vokativo

Phenjale thaj phralale, te oven baxtale!
Rajnjale thaj rajale, mišto aviljen!
Romnjale, romale, te oven sasteveste!

Muršikano	***Pluralo:***
o phral – Phrala!	e phrala – Phralale!
o čhavo – Čhaveja!	e čhave – Čhavale!
Džuvlikano	
i phen – Phene!	e phenja – Phenjale!
i rajni – Rajnie!	e rajnja – Rajnjale!

Ekspresie:

- Tu so patjas?
- Me patjav ke...

- Tu so godisares?
Me godisarav ke...

Biregularno alava ando vokativo

o dad – dade!
o kak – kako!
o Martin – Martine!
i Sabina – Sabina!

Verburja thaj ekspresie ando imperativo

Av! - Av manca!
Aven! - Aven kathe!
Beš! – Beš tele!
Bešen! – Bešen po than!

3. Arakhen e substantivurja ando vokativo thaj ramosaren len.

Aven romale, aven romnjale te giljabas!	_____
Dikhen čhajale thaj phenjale, avel baro brišind!	_____
Amalinjale, aven ando kher!	_____
Raja, šaj te pučav tut vareso?	_____
Rajnie, sode si o časo?	_____
Phureja, beš tele!	_____
Phurie, jertisar man!	_____
Amalale, kaj sas tumaro šero?	_____
Dade, kin mange čenja!	_____
Daje, kaj san tu?	_____

NOT FOR DISTRIBUTION

4. Thon e substantivurja ando vokativo pal o modelo.

Nominativo	*Vokativo singularo*	*Vokativo pluralo*
O dad	_____ dade! _____	_____ dadale! _____
I daj	_____	_____
I nanika	_____	_____
O nanes	_____	_____
O phuro	_____	_____
I phuri	_____	_____
O kak	_____	_____
I bibi	_____	_____
O amal	_____	_____
I amalin	_____	_____

Na bisteren!

E verburja ando imperativo

E verburja ando -EL: *bešel, avel*
Imperativo:

Singularo (tu)	pluralo (tume)	Eksemplo:
Beš!	*Bešen!*	*- Sabina, av te pjas jekh čajo!*
Na beš!	*Na bešen!*	*- Beš cira, Martine!*
Av!	*Aven!*	
Na av!	*Na aven!*	

E verburja ando -AL: *džal, xasal*
Imperativo

Singularo (tu)	pluralo (tume)	Eksemplo:
Dža!	*Džan!*	*Na džan ando foro!*
Na dža!	*Na džan!*	
Xasa!	*Xasan!*	*Na xasan zorales!*
Na xasa!	*Na xasan!*	

E VERBURJA ANDO IMPERATIVO

	singularo	*pluralo*
verburja ando -el	Beš!	Bešen!
	Av!	Aven!
	Ker!	Keren!
verburja ando -del	Rode!	Roden!
	Phande!	Phanden!
	Kide!	Kiden!
verburja ando -al	Xa!	Xan!
	Dža!	Džan!
	Dara!	Daran!

Kana sikavas respekto

Phrala!/ Phene!
Nane!/ Naniko!
Kako!/ Bibie!
Papo!/ Babo!

NOT FOR DISTRIBUTION

5. Ramosaren e verburja ando imperativo ko pluralo.

singularo *pluralo*

Ramosar! _____.
Ginav! _____.
Dikh! _____.
An! _____.
Dza! _____.
Xa! _____.

Biregularno imperativo

pjel – Pi! Pjen!
del – De! Den!
lel – Le! Len!

6. Ramosaren e verburja ando imperativo pal o modelo:

Modelo:
Phenel *Phen!* *Phenen!*

Infinitivo	**Imperativo singularo**	**Imperativo pluralo**
kerel		
mangel		
kinel		
bikinel		
dikhel		
vakerel		
ginavel		

7. Ramosaren o verbo kaj si ando imperativo ko pluralo.

Le kadaja phabaj! _____.
Av mande! _____.
Kin maro! _____.
Pi pani šudro! _____.
Šun man! _____.
Na rov! _____.
Na de duma lesa! _____.

8. Ramosaren e verburja ando imperativo ki negativo forma.

Modelo:
ramosarel *Na ramosar!* *Na ramosaren!*

khelel		
pokinel		
bašavel		
putarel		
sikavel		
šunel		
našel		

NOT FOR DISTRIBUTION

9. Arakhen o verbo ko imperativo thaj ramosaren leski forma ko infinitivo.

Šun, phrala, me našti te bešav but! _____ *šunel* _____
Daje, ker mange jekh kafa! _____
Putaren o udar sigo! _____
Pokin o xabe! _____
Na bister te anes o lil! _____
Rode i adresa ando interneto! _____
Giljab kodoja šukar gili! _____
Vakeren maj lokes! _____

10. Ginaven thaj arakhen e verburja ko imperativo thaj ramosaren len.

- Na dara, čhajorie, avav sigo! _____
- Čhavorale, xan maj sigo ke trebal te džas! _____
- Phenjale, na ladžan te vakeren romanes! _____
- Na izdra, ke na-i but šil! _____
- Phenav tumenge, na patjan les, ke xoxavel sa! _____
- Xasa zorales, na ladža! _____
- Na asan ke na-i mišto! _____

11. Ramosaren e verburja ko imperativo andi negativo forma pal o modelo:

Infinitivo	Imperativo singularo	Imperativo pluralo
Daral	Na dara!	Na daran!
Xal		
Asal		
Ladžal		
Xasal		
Izdral		
Patjal		

KULTURA

O romano drom andar i India karing i Evropa

E roma našle andar i India maškar o 8-to thaj o 10-to šeliberš vaj cira maj anglal. Von našle andar i Centralo India karing i Nordikani India thaj bešle kothe jekh vrjama. Pal kodo nakhle andar i Persia thaj i Armenia karing o Bizantino Thagaripe. Kothar aresle andi Asia Minor thaj maj palal andi Grecia. Kana aresle andi Evropa ando 14-to vaj 15-to šeliberš ulavdile ande maj but thema thaj ačhile po than ando 16-to thaj 17-to šeliberš. Ande kadaja vrjama kerdile e maj bare paruvimata maškar e dialektuja le romane čhibjake soske e roma lile alava andar e verver themenge čhibja: rumunikani, turkikani, bulgarikani, makedonikani, ungrikani, germanikani, polnikani thaj aver.

NOT FOR DISTRIBUTION

TESTO 1

1. Thon e propozicie ko nakhlo vaxt.

Ame keras jekh kidipe ando foro. _____.
Tu vakeres pal tiro dad. _____.
Sostar san xoljariko? _____.
Voj ramosarel jekh emailo. _____.
Tume šunen e nevimata. _____.
Von giljaben romani muzika. _____.
Me našti hatjarav germanikanes. _____.

2. Thon o verbo „del“ ko nakhlo vaxt.

Me _____ duma mišto francikanes.
O Tito _____ le čhaves te xal.
Voj _____ man jekh šukar šalo.
Tume na _____ len e love.
Von _____ muj le doktorjes khere.
Ame _____ vast le phurjan.
Tu _____ djes le gadžjan?

3. Keren propozicie le ekspresienca ko prezento.

Del muj _____.
Del djes _____.
Del vast _____.
Del dab _____.
Del rigate _____.
Del armanja _____.

4. Ramosaren e propozicie ko nakhlo vaxt.

Katar les tu šokolada? _____.
Vov lel samate sar vakeres. _____.
I phen lel maro katar o marketo. _____.
Tume len jekh baro vurdon. _____.
Vov na mangel te lel lan khere. _____.
Katar las ame jekhe borjan? _____.

5. Ramosaren o diminutivo katar e substantivurja:

o dad _____
o phral _____
e daja _____
o grast _____
e gava _____
e khera _____
o alav _____

6. Thon e substantivurja ando akuzativo.

I Maria pučel _____ pal o lil. (o čhavo)
O Raman akharel _____ khere. (jekh doktori)
Amaro čhavo akharel _____ ando parko. (e rakhle)
Pučav _____ pal miri daj. (jekh asistentka)
Von dikhen _____ andi škola. (e čhaja)
Ame šunas _____ kaj giljaben. (e manuša)

7. Keren propozicie ando imperativo le verburjenca:

džal _____.
daral _____.
šunel _____.
pokinel _____.
ramosarel _____.
mangel _____.

NOT FOR DISTRIBUTION

GRAMATIKA

REGULARNO VERBURJA ANDO -DEM THAJ -LEM KO NAKHLO VAXT

	phirel	*aresel*
me	phirdem	areslem
tu	phirdjan	aresljan
vov	phirdjas	areslo, aresljas
voj	phirdjas	aresli, aresljas
ame	phirdjam	aresljam
tume	phirdjen	aresljen
von	phirde	aresle

BIREGULARNO VERBURJA KO NAKHLO VAXT

	del	*lel*
me	dinem	lilem
tu	dinjan	liljan
vov	dinjas	liljas
voj	dinjas	liljas
ame	dinjam	liljam
tume	dinjen	liljen
von	dine	lile

O DIMINUTIVO SUBSTANTIVO

			singularo	*pluralo*
muršikano	o phral	→	phraloro	phralore
	o čhavo	→	čhavoro	čhavore
džuvlikano	i čhaj	→	čhajori	čhajorja
	i bakri	→	bakrori	bakrorja

O SUBSTANTIVO THAJ O DEFINITO ARTIKOLO ANDO AKUZATIVO: ROMANE ALAVA

	singularo	*pluralo*
muršikano	le phrales	le phralen
	le čhaves	le čhaven
džuvlikano	le čhajan	le čhajen
	le romnjan	le romnjen

O SUBSTANTIVO THAJ O BIDEFINITO ARTIKOLO ANDO AKUZATIVO: ROMANE ALAVA

	singularo	*pluralo*
muršikano	jekhe phrales	varesave phralen
	jekhe čhaves	varesave čhaven
džuvlikano	jekhe čhajan	varesave čhajen
	jekhe romnjan	varesave romnjen

O SUBSTANTIVO ANDO VOKATIVO: ROMANE ALAVA

			singularo	*pluralo*
muršikano	o phral	→	phrala!	phralale!
	o čhavo	→	čhaveja!	čhavale!
džuvlikano	i phen	→	phene!	phenjale!
	i rajni	→	rajnie!	rajnjale!

NOT FOR DISTRIBUTION

EKSPRESIE THAJ VOKABULARO

akana	now, nowadays
romano, -i, -e	Romani
romanes	in Romani
socialo, -o, -o	social
asistentka (f), -e	female assistant
sar	as
anglal	ago
andar	from
aresel	to arrive, to be enough, to become
armenikano, -i, -e	Armenian
de	since
de kana	since when, since the time
grekikano, -i, -e	Greek
xulavdo, -i, -e	divided, spread
phuv (f), -ja	earth, world, globe
karing	towards
lel	to take
maj mišto	better
dab (f), -a	hit, strike
persikano, -i, -e	Persian
phirel	to travel, to walk
sasto, -i, -e	whole, all over, all around
sikljol pes	to be learnt
rumunikano, -i, -e	Romanian
bulgarikano, -i, -e	Bulgarian
makedonikano, -i, -e	Macedonian
turkikano, -i, -e	Turkish
ungrikano, -i, -e	Hungarian
polnikano, -i, -e	Polish
nacionalo, -o, -o	national
germanikano, -i, -e	German
jekh averes	each other
vakerel pes	to be spoken
khetano, -i, -e	common
internacionalo, -o, -o	international
kadja	so, in this way
kamli (f), -ja	girlfriend, lover
kulturalo, -o, -o	cultural
manadžeri (m), -ja	manager
organizisarel	to organise
aktiviteta (f), -e	activity
savo, -i, -e	which
anglikano, -i, -e	English
phuro (m), -e	grandfather
paramisi (f), -ja	tale, story
piktoro (m), -ja	painter
ekshibicia (f), -e	exhibition
studento (m), -urja	student
ginavel	to read
mesadžo (m), -urja	message
arakhel	to find
sostar	why
telefono (m), -urja	phone
piano (m), -urja	piano
gadžo (m), -e	non-Romani man
vaj	or
zorales	heavily, strongly, loud
umbrela (f), -e	umbrella
vi	also, too
džutisarel	to help

pherjas (f), -a	joke
amalin (f), -ja	female friend
phuri (f), -ja	grandmother
džukel (m), -a	dog
bokhalo (m), -e	hungry
grastni (f), -ja	mare
lokalno, -o, -o	local
historia (f), -e	history
nordikano, -i, -e	north
sudikano, -i, -e	south
Asia (f)	Asia
Afrika (f)	Africa
Australia (f)	Australia
Hawai (m)	Hawaii
Alaska (f)	Alaska
drom (m), -a	road, way
adžukerel	to wait
raj (m), -a	gentleman, mister
rajni (f), -ja	lady, mistress
manušni (f), -ja	human being woman
gadži (f), -ja	non-Romani woman
minuto (m), -urja	minute
patjal	to think
ke	that, because
godisarel	to think
časo (m), -urja	watch
jertisarel	to forgive, to excuse
udar (m), -a	door
adresa (f), -e	address
gili (f), -ja	song
lokes	slowly
xasal	to cough
izdral	to shake
but	very
emailo (m), -urja	e-mail
našti	cannot
miro, -i, -e	my, mine
tiro, -i, -e	your, yours (singular)
lengo, -i, -e	their
del muj	to call
del djes	to greet, to say hello
del vast	to help, to shake hands
del armanja	to curse
del rigate	to push someone aside
del dab	to hit
khelel karate	to do karate
lel lan/les	to marry
lel sama	to look after
ulavdo, -i,-e	shared, spread

Ekspresie

Na ker pherjasa!: Don't make jokes!
khetani internacionalo čhib (f): common international language
nacionalo čhib (f): national language
kerel telefono varekaske: to call someone
del telefono varekaske: to call someone

NOT FOR DISTRIBUTION

UNITETO 2

Dživipe khetanes

NOT FOR DISTRIBUTION

UNITETO 2
Dživipe khetanes

1. Phenen tumare alavenca so dikhen ande fotografie.

2. Šunen vaj ginaven e dialogurja.

S: – Sem but lošali ke akana bešas khetanes.
M: – Vi me sem baxtalo ke sam khetanes.
S: – Hajde, te keras vareso te xas!
M: – Hajde, me džutisarav tut!
S: – So kames tu te xas?
M: – Me kamavas te xav mas khajnjako salatasa. Thaj tu?
S: – Me mangavas te xav mas guruvnjako kolompirjenca.
M: – Mišto, džutisarav tut. Tu keres o xabe thaj me xav.
S: – Na, Martine! Keras xabe khetanes thaj xas khetanes.
M: – Mišto bre! Mišto…

M: – Tu kerdjan lačho xabe, me kerdem jekh lačhi kafa.
S: – Najs tuke, Martine! Tu san but lačho manuš!
M: – Na-i soske, Sabina! Kana tu san lošali, me sem maj lošalo.
S: – So manges te keres avdives?
M: – Mangavas te paruvas i bešimaski soba.
S: – Sar te paruvas lan?
M: – Te keras maj but than, te das avri so na trebal amen.
S: – Vi me mangav te keras kodo, keras avdives?
M: – Va, pal o mismeri.

M: - Akana šaj bešas te dikhas jekh filmo.
S: – Savo filmo?
M: – Si jekh nevo filmo pal o globalo tatipe.
S: – Kodo si interesanto, vi me mangavas te dikhav les.
M: – Si but vašno, phenen save efekturja si te oven ando avutnipe.
S: – Super! Hajde, bešas pi sofa, pjas čajo thaj dikhas o filmo.

3. Alosaren so si čačo thaj so si bičačo.

O Martin dživel korkoro.	Čačes/Bičačes
O Martin thaj i Sabina dživen khetanes.	Čačes/Bičačes
I Sabina na mangel te xal.	Čačes/Bičačes
O Martin kamel te xal mas khajnjako.	Čačes/Bičačes
I Sabina kerel xabe le Martinesa.	Čačes/Bičačes
O Martin kamel te xal mačho.	Čačes/Bičačes
I Sabina thaj o Martin keren xabe khetanes.	Čačes/Bičačes

NOT FOR DISTRIBUTION

4. Ramosaren andre e alava kaj šunen len.

S: – Sem but _____ ke akana bešas khetanes.
M: – Vi me sem _____ ke sam khetanes.
S: – Hajde, te keras vareso _____ te xas!
M: – Hajde, me džutisarav tut!
S: – So kames tu te xas?

M: – Me kamavas te xav _____ salatasa. Thaj tu?
S: – Me mangavas te xav _____ kolompirjenca.
M: – Mišto, džutisarav tut. Tu keres o _____ thaj me xav.
S: – Na, Martine! Keras xabe _____ thaj xas khetanes.
M: – Mišto bre! Mišto…

5. Phenen palpale ke pučimata:

- So kamel te xal i Sabina? _____
- So kamel te xal o Martin? _____
- Kon kerel xabe? _____
- Kon kerel i kafa? _____
- Savi soba mangel te paruvel o Martin? _____
- Savo filmo dikhel o Martin thaj i Sabina? _____

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 1 – Sar sas tiro dives?

1. Ginaven o dialogo thaj arakhen e neve alava.

M: – Sar sas tiro dives?
S: – But šukar, semas ki buti. Pal kodo, semas ando centro thaj kerdem varesave kinimata.
M: – Save kinimata?
S: – Kindem varesave dekoracie vaš amaro nevo apartamento.
M: – But šukar! Lošajljav kana kines šukar butja.
S: – Sar sas tiro butjako dives?
M: – Idž bisterdem te akharav i firma kaj šulavel amaro ofiso. Kadalatar, avdives sas but melalo amaro ofiso.
S: – Te na xoljavol tiri šerutni?
M: – Fal mange kaj si xoljariko cira, ama nakhel lake…
S: – Na, Martine! Vaker lasa thaj phen lake te jertisarel tut.
M: – Va, si tut čačipe. Na sas lan vrjama avdives. Tehara rodav lan.

2. Den anglal ke pučimata:

- Kaj sas i Sabina?
- Save kinimata kerdjas?
- So bisterdjas o Martin te kerel?
- Sar sas o ofiso?
- Sar sas i šerutni?
- So phendjas leske i Sabina te kerel?
- Soske na vakerdjas le šerutnjasa o Martin?
- Kana ka rodel lan?

E biregularno verburja ko nakhlo vaxt

O verbo „si“ ko nakhlo vaht

pozitivo	*negativo*
me semas	me na semas
tu sanas	tu na sanas
vov sas	vov na sas
voj sas	voj na sas
ame samas	ame na samas
tume senas	tume na senas
von sas	von na sas

O verbo „si les“ ko nakhlo vaht

pozitivo	*negativo*
(man) sas man	(man) na sas man
(tut) sas tut	(tut) na sas tut
(les) sas les	(les) na sas les
(lan) sas lan	(lan) na sas lan
(amen) sas amen	(amen) na sas amen
(tumen) sas tumen	(tumen) na sas tumen
(len) sas len	(len) na sas len

3. Thon andre e verburja ko nakhlo vaht.

a. *Thon o verbo „si“ ko nakhlo vaxt:*

I Sabina _____ ando foro te kerel kinimata.
Tume _____ ando marketo te kinen xabe.
Me na _____ khere idž.
Von _____ lošale te dikhen amen.

b. *Thon o verbo „si les“ ko nakhlo vaht:*

I šerutni na _____ vrjama te vakerel le Martinesa.
Len na _____ love.
Tumen _____ duj džukela.
Amen na _____ buti ando ofiso.

NOT FOR DISTRIBUTION

4. Thon e propozicie andi negativo forma.

Tu sanas ko doktori. _____.
Von sas xoljariko pe mande. _____.
Ame samas savrjama khetanes. _____.
Voj sas miri amalin. _____.
Me semas suti kana aviljan. _____.
Vov sas manca ko filmo. _____.
Senas tume khere? _____.

5. Thon e ekspresie kaj trebal:
na sas man, sas amen, na sas les, sas tumen, sas lan, na sas tut, na sas len.

_____ so te kerav. (me)
_____ phrala thaj phenja. (vov)
_____ vrjama te aves. (tu)
_____ jekh kurko pauza. (ame)
Katar _____ love? (voj)
_____ but buti kado berš? (tume)
Na avile ko biav soske _____ love. (von)

Substantivurja kerde andar o verbo

Verbo	**Substantivurja**	
	singularo	*pluralo*
Kinel	kinipe	kinimata
Kerel	keripe	kerimata
Džanel	džanipe	džanimata
Vakerel	vakeripe	vakerimata
Xal	xabe	xamata
Pjel	pibe	pimata

6. Dikhen o modelo kaj si maj opre thaj arakhen e substantivurja katar e verburja:

Avel _____ / _____
Ginavel _____ / _____
Ginel _____ / _____
Sikavel _____ / _____
Alosarel _____ / _____
Prindžarel _____ / _____
Sovel _____ / _____
Phenel _____ / _____
Ramosarel _____ / _____
Bikinel _____ / _____
Dikhel _____ / _____
Khelel _____ / _____
Pokinel _____ / _____
Xasarel _____ / _____

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 2 – Lošale khetanes

1. Ginaven o dialogo thaj hatjaren e neve alava.

S: – Sem but lošali ke akana bešas khetanes.
M: – Vi me sem baxtalo ke sam khetanes.
S: – Hajde, te keras vareso lačho te xas!
M: – Hajde, me džutisarav tut!
S: – So kames tu te xas?
M: – Me kamavas te xav mas khajnjako salatasa. Thaj tu?
S: – Ita, me mangavas te xav mas guruvnjako kolompirjenca.
M: – Mišto, džutisarav tut. Tu keres o xabe thaj me xav.
S: – Mo, Martine! Keras xabe khetanes thaj xas khetanes.
M: – Mišto bre! Mišto…

Verburja ando kondicionalo

kamavas
mangavas
keravas

E alava: ***hajde!, ita!, mo!, bre!***
phenel lenge andi gramatika **interdžekcie**.

2. Drabaren thaj arakhen e interdžekcie.

Dialogo 1

- Mo, phrala, trebal te manges love vaš tiri buti.
- Bre, phrala, našti mangav but love.
- Hajde, bre! Soske te na manges?
- Ita, našti mangav ke ladžav.
- Ahh, phen tire romnjake te mangel voj!
- Phendem lake, čhe romnie, mang tu e love! Ita, puč lan.
- Thaj mangljas?
- Na mangljas, vi voj ladžal.
- Bre, phrala tume sen dile?

Dialogo 2

- Čhe, čhaje, kaj džas kadja sigo?
- Džav ki buti, mo, phrala.
- Hajde, beš te phenav tuke vareso.
- Ahh, čačes na-i man vrjama.
- Hajde, beš, toke jekh minuto.

O verbo „mangel" ko nakhlo vaxt

Me manglem
Tu mangljan
Vov/voj mangljas
Ame mangljam
Tume mangljen
Von mangle

NOT FOR DISTRIBUTION

3. Vakeren maškar tumende.

Modelo:
- So kamesas te xas?
*- Me **kamavas te xav** mas khajnjako salatasa.*
- Thaj tume so kamenas te xan?
*- Ame **mangasas te xas** mas guruvnjako kolompirjenca.*

Pučimata:
- So kamenas te kinen?
- So kamenas te keren?
- So kamenas te xan?
- Kaj kamenas te džan?

O verbo „kamel" ando kondicionalo

Me kamavas
Tu kamesas
Vov kamelas
Voj kamelas
Ame kamasas
Tume kamenas
Von kamenas

4. Dikhen o modelo kaj si pi rig thaj thon e verburja ando kondicionalo.

kinel	**kerel**	**xal**	**džal**

5. Dikhen o modelo thaj ramosaren e palpale phenimata.

Modelo:
*- **Kames** te rodes informacia ando interneto?*
*- **Kamavas** te rodav informacia ando interneto.*

- Kames te kines luludja vaš tiri romni?
- _____

- Kamen te aven ko kidipe?
- _____

- Kames te rodes buti?
- _____

- Manges te vakeres ando radio romanes?
- _____

- Mangen te pučen pal tumare kolegurja?
- _____

- Mangen te akharen tumare amalen te xan?
- _____

6. Ramosaren e propozicie ko singularo.

E vakerimata andi konferencia sas pozitivo. _____
E kidimata astaren ko deš o časo. _____
E khelimata po telefono keren tuke bilačhes. _____
E pokinimata le kardosa si maj mišto. _____
E sikavimata katar o phuro si but vašne. _____
E džanimata den tut vast ando džividipe. _____

7. Thon e verburja ando kondicionalo modo thaj ramosaren e propozicie.

Xav mačho peko. _____
Kinen kolompirja lole. _____
Rodes mirikle parne. _____
Ramosarel po interneto sasto dives. _____
Bešas tumenca jekh kurko. _____
Sikavel ando liceo toke romen. _____
Pjav jekh kafa. _____

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 3 – Lačho xabe

1. Ginaven thaj arakhen e adžektivurja.

M: – Tu kerdjan lačho xabe, me kerdem jekh lačho pibe.
S: – Najs tuke, Martine! Tu san but lačho manuš!
M: – Drago si mange, Sabina! Kana tu san lošali, me sem maj lošalo.
S: – So manges te keras avdives?
M: – Mangavas te paruvas cira i bešimaski soba.
S: – Sar kames te paruvas?
M: – Te keras maj but than, te das avri so na trebal.
S: – Vi me mangav te keras kodo, keras avdives?
M: – Va, pal o mismeri.

O adžektivo thaj i negacia „Bl"

lačho – bilačho
lačhi – bilačhi
lače – bilače

lošalo – bilošalo
lošali – bilošali
lošale - bilošale

Lačho

Bilačho

Lošalo

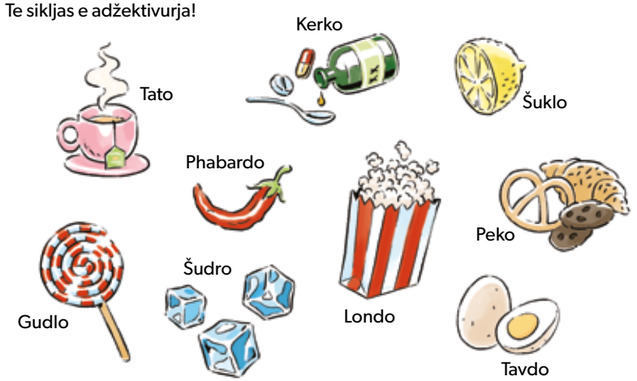

Bilošali

NOT FOR DISTRIBUTION

2. Dikhen e ilustracie thaj ramosaren e trin forme katar e adžektivurja.

Te sikljas e adžektivurja!

Modelo: gudlo, gudli, gudle

Gudlo - _____ - _____
Londo - _____ - _____
Šuklo - _____ - _____
Phabardo - _____ - _____
Kerko - _____ - _____
Tavdo - _____ - _____
Peko - _____ - _____
Šudro - _____ - _____
Tato - _____ - _____

Na bisteren!

But adžektivurja si len opozito forma thaj anglal lende na thol pes i negacia„Bl". baro – tikno; tato – šudro; purano - nevo
I partikula „Bl" del vast te keres i opozito forma katar varesave adžektivurja: baxtalo – bibaxtalo; londo – bilondo; lošalo – bilošalo

3. Thon i negacia „bi" thaj keren neve adžektivurja:

baxtalo - _____ čhindo - _____
gudlo - _____ tavdo - _____
londo - _____ peko - _____
thovdo - _____ šuklo - _____

4. Ginaven e propozicie thaj ramosaren i opozito forma le adžektivurjengi.

O xabe si lačho/ _____.
I zumi si šudri/ _____.
O manro si peko _____.
E anre si tavde _____.
E draba si kerke _____.
I Maria si baxtali _____.

NOT FOR DISTRIBUTION

4. Ginaven thaj len sama ke adžektivoske gradurja.

- Martine, si kado restoranto lačho?
- Va, kodo si maj lačho, Sabina.
- Sostar?
- Sostar von keren o maj lačho xabe ando foro.
- Čačes si, lengo xabe si but lačho.

Le adžektivoske gradurja

Lačho
Maj lačho
O maj lačho

E šeja šaj te oven:

buhle – tang

šukar – džungale

bare - tikne

kuč – jeftino

lunge – xarne

5. Ramosaren le adžektivurjenge gradurja:

buhlo	_____	_____
tang	_____	_____
thulo	_____	_____
sano	_____	_____
džungalo	_____	_____
šukar	_____	_____
melalo	_____	_____
šužo	_____	_____
kuč	_____	_____
jeftino	_____	_____
učo	_____	_____
xarno	_____	_____

6. Thon andre i opozito forma katar e adžektivurja:

O manuš si tikno, ama lesko ilo si _____.
I čhaj si xarni, ama o čhavo si _____.
I phen si šukar, ama o phral si _____.
O kher si šužo, ama i bar si _____.
O gad si buhlo, ama e sostenja si _____.
E bala le dajake si lungo, ama le čhajake si _____.
O dad si sano, ama o čhavo si _____.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 4 – Te dikhas jekh filmo

1. Ginaven thaj len sama ko bidefinito artikolo thaj ke neve alava.

M: – Akana šaj bešas te dikhas jekh filmo.
S: – Savo filmo?
M: – Si jekh nevo filmo pal o globalo tatipe.
S: – Kodo si interesanto, vi me mangav te dikhav les.
M: – Si but vašno, phenen save efekturja si te oven ando avutnipe.
S: – Super! Hajde, bešas pi sofa, pjas ćajo thaj dikhas o filmo.

O bidefinito artikolo

M: o filmo – jekh filmo
F: i paramisi – jekh paramisi
Pl: e filmurja – varesave filmurja

2. Paruven o bidefinito artikolo ando definito artikolo thaj ramosaren e propozicie.

Modelo:
*Me rodav **jekh** filmo thaj tu keres **jekh** kafa.* *Me rodav **o** filmo thaj tu keres **i** kafa*

Varesave roma den duma ko radio.	_____
Me mangav **jekh** kafa thaj tu manges **jekh** čajo.	_____
Rodav **jekh** lačho komputero.	_____
Voj del amen **varesave** purane lila.	_____
Von keren **varesave** kursurja.	_____
Tu manges **jekh** džukel vaj **jekh** muca?	_____

3. Thon andre o bidefinito artikolo.

Po drom si _____ rakhle thaj _____ rakhlja.
Vov mangel te kinel _____ baro televizoro.
Ando restoranto xas thaj šunas _____ šukar muzika.
_____ amala aven ando gav.
Tume dikhen _____ šukar vurdon.
Ame kamas te kinas _____ šeja.

Na bisteren!

O pronumo thaj o substantivo ando kazo sociativo/instrumentalo sikavel **kasa** vaj **sosa** kerel pes jekh akcia.

Pronumo: *manca, tusa, lesa, lasa, amenca, tumenca, lenca.*

*I Sabina dikhel jekh filmo **le Martinesa**.*
- Kasa dikhel i Sabina o filmo?
*- **Le Martinesa**.*

*O Martin xal i zumi **le rojasa**.*
- Sosa xal i zumi o Martin?
*- **Le rojasa**.*

Ekspresie ando sociativo:

Džan Devlesa!
Ačhen Devlesa
Xan Devlesa!
Mekav tumen sastimasa!

O substantivo ando sociativo-instrumentalo

Kasa?/ Sosa?
Muršikano:
o phral – le phralesa
o bar – le baresa

Džuvlikano:
i phen – le phenjasa
i čhuri - le čhurjasa

Pluralo:
e phenja – le phenjenca
e vasta – le vastenca

NOT FOR DISTRIBUTION

4. Ginaven e propozicie thaj ramosaren pučimata sar ando modelo: Kasa?/ Sosa?

Modelo:
O Martin bešel le Sabinasa ando apartamento.
Kasa bešel o Martin?

I daj vakerel le čhavesa. _____

Tu pjes kafa le amalinjenca. _____

Ame keras buti le kolegurjenca. _____

Vov avel ki romni luludjenca. _____

Voj pjel i kafa thudesa. _____

Tume xan maro kiralesa. _____

5. Thon e substantivurja ando sociativo-instrumentalo.

Kasa?		*Sosa?*	
i manušni	_____	o vast	_____
o doktori	_____	o thud	_____
o asistento	_____	i čhuri	_____
i gadži	_____	i phabaj	_____
i rakhli	_____	o vurdon	_____
o phuro	_____	o taxtaj	_____
i džuvli	_____	i mol	_____
o amal	_____	o mas	_____
i daj	_____	o ambrol	_____
o phral	_____	i sir	_____

6. Thon o pronumo ando sociativo.

Voj na kamel te avel _____. (me)

Sas _____ ko doktori. (vov)

Našti te džal _____ andi Bulgaria. (tu)

Phirel _____ sako dives. (tume)

Giljabel _____ andi grupa. (voj)

Bešel _____ ando gav. (ame)

Na mangel te avel _____ po drom. (von)

7. Thon o pronumo ando sociativo ando than le substativurjengo ando sociativo.

Modelo:
Vakerel ko telefono le phralesa.
Vakerel ko telefono lesa.

Džal andi diz le phenjasa.

_____.

Xal ko restoranto le amalinenca.

_____.

Arakhel pes le sikljarnesa.

_____.

Bešel ande jekh kher le phurenca.

_____.

Bikinel andi diz le romnjasa.

_____.

Sanas le džukelesa ko doktori?

_____.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 5 – Dživipe ando apartamento vaj ando kher?

1. Ginaven.

Maj anglal me bešlem andi Rumunia, kothe sas man jekh šukar apartamento, trin bare sobe, jekh kuxnja, jekh bari terasa thaj jekh džukel. O bloko sas les štar nivelurja, ama ame samas ko telutno nivelo. Kothe sas amen jekh šukar terasa, zeleno čar thaj but luludja. Sas but šukar te pjas kafa pi terasa kana sas kham.

Maj anglal me thaj miri familia bešljam ando gav, ande jekh šukar kher. Kothe sas amen trin sovimaske sobe, jekh bari bešimaski soba, jekh bari putardi kuhnja thaj duj najalina. Sas amen bari bar, luludja, rukha, than bešimasko thaj zeleno čar. Maj sas amen vi jekh džukel, jekh muca, varesave khajnja thaj jekh dilo bašno.

2. Den anglal ke pučimata:

- Sar sas o apartamento le Sabinako?
- Sode nivelurja sas ando bloko?
- Ke savo nivelo bešli voj?
- So sas lan ko telutno nivelo?
- Kaj bešlo o Martin anglal te avel ando Berlino?
- Sar sas lesko kher?
- So sas les andi bar?

O verbo „bešel“ ko nakhlo vaxt

Me bešlem
Tu bešljan
Vov bešlo
Voj bešli
Ame bešljam
Tume bešljen
Von bešle

3. Dikhen o modelo katar o Martin thaj i Sabina thaj phenen vi tume kaj bešen.

Me bešav/Me bešlem ...

4. Ramosaren e alava ando sociativo.

I Sabina bešel _____. (o Martin)

Von džan ando parko _____. (o džukel)

Ame pokinas ando marketo _____. (e love)

Tume džan ko teatro _____.(e amala)

Vov čhinel i phabaj _____. (i čuri)

Tu aves te les i mobila _____. (o vurdon)

NOT FOR DISTRIBUTION

TESTO 2

1. Ramosaren e propozicie ko nakhlo vaxt.

Vov si but prindžardo doktori. _____.

Ame sam andi xurdelin. _____.

E daja si thine pal i buti. _____.

Andi konferencia si but manuša. _____.

O sporto kerel leske lačhes. _____.

Tu san andi phari situacia. _____

2. Ramosaren e propozicie andi negativo forma.

Tu sanas khere idž. _____.

Me semas thino palal i buti. _____.

Mire amala sas andi vakanca kado berš. _____.

Ame samas bokhale sasto dives. _____.

Tume senas i maj barvali familia. _____.

Voj sas miri sikljarni andi škola. _____.

O Marko sas miro maj lačho amal. _____.

3. Thon o verbo „si les“ ko nakhlo vaxt.

_____ duj kurke phare. (ame)

Na _____ buti thaj sas bilošali. (voj)

Sako dives _____ muzika zorali ando apartamento. (von)

Na _____ vrjama te keras o xabe khetanes. (tume)

_____ but kursurja thaj na avilem. (me)

Sode berša _____ kana aviljan ando Berlino? (tu)

_____ but love kana sas maj terno. (vov)

4. Thon e interdžekcie kaj treban: *mo, čhe, Ita, Hajde, bre, Ahh*

- Kaj phires _____ , sasto dives?
- Phirav _____ , romnie, kaj si man buti.
- Thaj so buti kerdjan, _____, roma?
- _____, semas ando foro te kinav tuke jekh šukar roklja.
- _____, phen o čačipe!
- _____, me savrjama phenav o čačipe.

NOT FOR DISTRIBUTION

5. Keren verburja katar e substantivurja thaj ramosaren xarne propozicie.

Modelo:
Ramosaripe – ramosarel; *Me ramosarav jekh emailo.*

Xamata _____ _____.

Pimata _____ _____.

Džanimata _____ _____.

Prindžaripe _____ _____.

Dikhipe _____ _____.

Alosaripe _____ _____.

6. Thon e anglune verburja ando kondicionalo thaj ramosaren e propozicie.

Me kamav te kinav jekh loli bicikla. _____.

Tu manges te xas vareso gudlo. _____.

Ame vakeras lenca, ama našti avdives. _____.

Tume akharen len ando kidipe. _____.

Von aven ando foro, ama na-i len vurdon. _____.

Voj kinel o šukar dikhlo. _____.

Vov vakerel lasa, ama voj na kamel. _____.

7. Arakhen i opozito forma katar e adžektivurja thaj ramosaren lenge gradurja.

Šukar - _____

Tato - _____

Peko - _____

Lošalo - _____

Gudlo - _____

Londo - _____

Baxtalo - _____

Baro - _____

Buxlo - _____

8. Thon o pronumo ando than le substantivosko ando sociativo.

Modelo:
*Me pjav kafa **le rakhljasa**. - Me pjav kafa **lasa**.*

Tu vakeres le šerutnesa. _____.

Vov kerel buti le kolegurjenca. _____.

Ame dikhas jekh filmo le amalinenca. _____.

Tume na kamen te khelen fotbalo le rakhlenca. _____.

Tu dikhes o filmo le čhavesa. _____.

Voj asal le sikljarnjasa. _____.

NOT FOR DISTRIBUTION

GRAMATIKA

ABSTRAKTO SUBSTANTIVURJA KERDE ANDAR O VERBO

verbo	*singularo*	*pluralo*
kerel	keripe	kerimata
džanel	džanipe	džanimata
alosarel	alosaripe	alosarimata

ABSTRAKTO SUBSTANTIVURJA BIREGULARNO KERDE ANDAR O VERBO

verbo	*singularo*	*pluralo*
xal	xabe	xamata
pjel	pibe	pimata

SUBSTANTIVO ANDO VOKATIVO

	nominativo	*vokativo*
muršikano	o phral	phrala!
	o manuš	manuša!
džuvlikano	i čhaj	čhaje!
	i romni	romnie!

O ARTIKOLO

	definito	*bidefinito*
muršikano	o filmo	jekh filmo
džuvlikano	i paramisi	jekh paramisi
pluralo	e filmurja	varesave filmurja

LE ADŽEKTIVOSKE GRADURJA

	muršikano	*džuvlikano*	*pluralo*
pozitivo	lačho	lačhi	lačhe
komparativo	maj lačho	maj lačhi	maj lačhe
superlativo	o maj lačho	i maj lačhi	e maj lačhe

O ADŽEKTIVO THAJ I NEGACIA BI-

	pozitivo	*negativo*
muršikano	lačho	bilačho
džuvlikano	lačhi	bilačhi
pluralo	lačhe	bilačhe

O PERSONALO PRONUMO ANDO SOCIATIVO

nominativo	*akuzativo*	*sociativo*
me	man	manca
tu	tut	tusa
vov	les	lesa
voj	lan	lasa
ame	amen	amenca
tume	tumen	tumenca
von	len	lenca

NOT FOR DISTRIBUTION

ROMANE SUBSTANTIVURJA ANDO SOCIATIVO-INSTRUMENTALO

	Kon?	*Kasa?*	*So?*	*Sosa?*
muršikano	o phral	le phralesa	o bar	le baresa
džuvlikano	i phen	le phenjasa	i čhuri	le čhurjasa
pluralo	e phenja	le phenjenca	e vasta	le vastenca

ABSTRAKTO SUBSTANTIVURJA KERDE ANDAR O VERBO

	prezento	*kondicionalo*
me	kamav	kamavas
tu	kames	kamesas
vov/voj	kamel	kamelas
ame	kamas	kamasas
tume	kamen	kamenas
von	kamen	kamenas

ABSTRAKTO SUBSTANTIVURJA KERDE ANDAR O VERBO

pozitivo	*negativo*
me semas	me na semas
tu sanas	tu na sanas
vov/voj sas	vov/voj na sas
ame samas	ame na samas
tume senas	tume na senas
von sas	von na sas

O VERBO „SI LES“ KO NAKHLO VAHT

pozitivo	*negativo*
(man) sas man	(man) na sas man
(tut) sas tut	(tut) na sas tut
(les) sas les	(les) na sas les
(lan) sas lan	(lan) na sas lan
(amen) sas amen	(amen) na sas amen
(tumen) sas tumen	(tumen) na sas tumen
(len) sas len	(len) na sas len

VERBURJA ANDO -LEM KO NAKHLO VAXT

	bešel	*mangel*
me	bešlem	manglem
tu	bešljan	mangljan
vov/voj	bešlo/bešli	mangljas
ame	bešljam	mangljam
tume	bešljen	mangljen
von	bešle	mangle

INTERDŽEKCIE

	ekzemplurja
hajde!	Hajde, te bešas pi sofa!
ita!	Ita, me mangavas te xav mas guruvnjako.
mo!	Džav ki buti, mo, phrala.
bre!	Vi me sa kadja phendem, bre phrala.
ahh!	Ahh, kodola love na-i khanči.
če!	Če, čhaje, kaj džas kadja sigo?

NOT FOR DISTRIBUTION

EKSPRESIE THAJ VOKABULARO

hajde	come, come on, let's go
salata (f), -e	salad
bre	hey! (exclamation to a male person)
than (m), -a	place
kodo (m), -ola	that, those
vašno, -o, -e	important
efekto (m), -urja	effect
avutnipe (m), -mata	future
khanči	nothing
super	super
mačho (m), -e	fish
soba (f), -e	room
dives (m), -a	day
centro (m), -urja	town centre
dekoracia (f), -e	decoration
apartamento (m), -urja	apartment
lošajljol	to be happy
buti (f), -ja	thing, object
firma (f), -e	company
vazdel	to take away, to pick up
melalipe (m), -mata	dirt, garbage
melalo, -i, -e	dirty
ofiso (m), -urja	office
šerutni (f), -ja	female boss, director
kurko (m), -e	week, Sunday
kado (m), -ala	this
vrjama (f)	time
keripe (m), -mata	making
kinipe (m), -mata	shopping, purchase
vakeripe (m), -mata	talk
ginel	to count
geno (m), -urja	gender
alosarel	to choose
ita	look!
mo	Hey! (addressing a man)
če	Hey, woman! (addressing a woman)
šerutno (m), -e	male boss, director
evro (m)	euro
sa	everything, all
informacia (f), -e	information
radio (m), -urja	radio
konferencia (f), -e	conference
pozitivo, -o, -o	positive
pokinipe (m), -mata	payment
kardo (m), -urja	credit card
sikavipe (m), -mata	teaching, advice
peko, -i, -e	baked, fried
bilačho, -i, -e	bad
bilačhes	badly
gudlo, -i, -e	sweet
londo, -i, -e	salty
šuklo, -i, -e	sour
phabardo, -i, -e	spicy (food)
kerko, -i, -e	bitter
tavdo, -i, -e	boiled
thovdo, -i, -e	washed
čhindo, -i, -e	cut
tang	tight
učo	tall, high
ilo (m), -e	heart
bar (f), -ja	garden
bar (m), -a	stone
muca (f), -e	cat
rakhlo (m), -e	non-Romani boy
restoranto (m), -urja	restaurant
muzika (f), -e	music
sako, -i, -e	every
grupa (f), -e	group
diz (f), -a	castle
terasa (f), -e	terrace
bloko (m), -urja	apartment block, block of flats
nivelo (m), -urja	floor, storey
dilo, -i, -e	silly, crazy
prindžardo, -i, -e	known, famous
sporto (m), -urja	sport
situacia (f), -e	situation
vakanca (f), -e	vacation
barvalo, -i, -e	rich
problema (f), -e	problem
ahh	ah
savrjama	always
xasarel	to loose
prindžaripe (m), -mata	acquaintance, knowledge
dikhipe (m), -mata	look
alosaripe (m), -mata	choice, selection
khelel fotbalo	to play football
maj anglal	first, earlier
telutno nivelo	ground floor
putardi kuxnja	open kitchen
bešimasko than	place for sitting
globalo tatipe (m)	global warming
pal kodo	after that
kado berš	this year
kerel kinimata	to do shopping
butjako dives	working day
vakerel ko telefono	to call on the phone

Ekspresie:

fal mange: I think, it seems to me
nakhel mange: I can live with it, it will go away
na sas mange mišto: I did not feel well
na-i man vrjama: I do not have time
kerel leske bilačhes: it does harm to him
kerel leske lačhes: it does him good
Dža Devlesa!: Goodbye! (literally "Go with God!")
Ach Devlesa: Goodbye! (literally "Stay with God!")
Xa Devlesa!: Good appetite! (literally "Eat with God!")

NOT FOR DISTRIBUTION

UNITETO 3

E amala xan khetanes

NOT FOR DISTRIBUTION

UNITETO 3
E amala xan khetanes

1. Šunen vaj ginaven.

M: – Lazare, kames te aves amenca te xas khetanes?
L: – Va, kamav, najs tuke! Kon aver avel?
M: – Avel i Sabina thaj i Erika, patjav.
L: – Mišto, kaj džas?
M: – Džas ke jekh lačho restoranto.

S: – Erika, so keres akana?
E: – Džav khere, tume so keren?
S: – Ame mangas te džas te xas vareso khetanes. Kames te aves?
E: – Va, sar na? Kamav te avav tumenca.
S: – Mišto, sem lošali ke šaj te prindžaras amen maj mišto.
E: – Va, kadja si.

M:- Kado si jekh šukar restoranto.
S: – Va, me thaj o Martin avas kathe thaj xas kana sam bokhale.
L: – Vi me sem but bokhalo akana. So si len lačho?
S: – Von kiraven but laće xamata.
M: – Me xalem kathe mas bakresko po grilo.
S: – Me xalem jekh lačhi zumi thaj mačho peko.
E: – Akana čačes si mange bokh, šaj te mangas o menio?
L: – Vi me sem bokhalo thaj vi trušalo.
M: – Hajde, te dikhas so si len ando menio avdives!

Kelneri: – Mišto aviljen! So mangen te pjen thaj te xan?
Sabina: – Me kamav mačho peko sirasa thaj xevicasa. Maj palal pjav jekh kalo čajo.
Lazar: – Me mangav šax masesa. Ama, maj anglal mangavas te pjav jekh kafa.
Erika: – Me kamav te xav xuxura peke rizosa thaj pal kodo pjav jekh kapučino.
Martin: – Me ka lav sarme ande patrina šaxeske thaj jekh baro taxtaj pani.
Sabina: – Gudlo tumaro xabe!
Lazar: – Xan Devlesa!
Martin: – Najs!

S: – Erika, tu na xas mas thaj ni mačho?
E: – Me na maj xav mas de but berša, ama varekana xav cira mačho.
S: – Sostar?
E: – Godisarav kaj o xabe si maj sastevesto kadja.
S: – Thaj so xas tu?
E: – Sako dives xav zelenimata, butivar xav kiral, varekana xav anre, raro xav mačho, ama nijekhdata na xav mas.

NOT FOR DISTRIBUTION

2. Len samate e fotografie thaj den anglal ke pučimata:

- Kon si ande fotografie?
- Pal soste patjan ke den duma von?
- Kaj si von?
- So keren khetanes?

4. Den anglal ke pučimata:

Kon mangljas šax masesa? _____
Kon xal mačho peko sirasa thaj xevicasa? _____
Kon kamel sarme ande patrina šaxeske ? _____
Kon liljas xuxura peke rizosa? _____

3. Šunen e vakerimata thaj arakhen e čače propozicie.

Maj anglal	bešen ando restoranto thaj dikhen o menio.
Pal kodo	von gele khere.
Maj palal	dine duma te džan ko restoranto.
Ko agor	sakojekh liljas vareso te xal.

5. Phenen tumare alavenca so kerde e kolegurja pal o kurso. Len samate e alava:

- maj anglal
- pal kodo
- maj palal
- ko agor

6. De duma tire kolegosa/kolegasa thaj vaker pal so xas tu thaj so na xas.

- sako dives
- butivar
- varekana
- raro
- nijekhdata

*Eksemplo: I Erika xal **sako dives** zelenimata, butivar xal kiral, **varekana** xal anre, **raro** xal mačho, ama **nijekhdata** na xal mas.*

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 1 – Si tuke bokh?

1. Ginaven thaj len samate e ekspresie.

a. *Ekspresie ando dativo:*

Si mange bokh.

– Si tuke bokh?
– Va, si mange bokh.
– Na, na-i mange bokh.

Si mange truš.

– Si tumenge bokh?
– Va, si amenge bokh.
– Na, na-i amenge bokh.

Si mange šil.

– San bokhalo/bokhali?
– Va, sem bokhalo/bokhali.
– Na, me na sem bokhalo/ bokhali.

Si mange tatipe.

– Sen bokhale?
– Va, sam bokhale.
– Na, amen na sam bokhale.

b. *Ekspresie ando genitivo:*

Nominativo	**Genitivo**
o mas katar i khajni	*mas khajnjako*
o mas katar i bakri	*mas bakrjako*
o mas katar i raca	*mas racako*
o mas katar i guruvni	*mas guruvnjako*
i jag andar e kašta	*jag kaštengi*
e patrina katar o šax	*patrina šaxeske*
e patrina katar i rez	*patrina rezake*

O pronumo ando dativo
Kaske?

mange	amenge
tuke	tumenge
lake	lenge
leske	

- Savo mas kames tu te xas?
- Me kamav te xav **mas khajnjako**.

- Save sarme kames tu?
- Me kamav sarme ande **patrina šaxeske**.

- Save sarme kames tu?
- Me kamav sarme ande **patrina rezake**.

2. Len samate o posesivo pronumo.

Muršikano:
O kapučino si *miro/tiro/lesko/lako/ amaro/tumaro/lengo.*

Džuvlikano:
I kafa si *miri/tiri/leski/laki/amari/ tumari/lengi.*

Pluralo:
E šokolade si *mire/tire/leske/lake/ amare/tumare/lenge.*

NOT FOR DISTRIBUTION

3. Ginaven o dialogo pe rolurja.

Kelneri: - Mišto aviljen! So mangen te pjen thaj te xan?
Sabina: - Me kamav **mačho peko sirasa** thaj xevicasa. Maj palal pjav jekh **kalo čajo**.
Lazar: - Me mangav **šax masesa**. Ama, maj anglal mangavas te pjav **jekh kafa**.
Erika: - Me kamav te xav **xuxura peke rizosa** thaj pal kodo pjav **jekh kapučino**.
Martin:- Me lav **sarme ande patrina šaxeske** thaj **jekh baro taxtaj pani**.
Sabina: - Gudlo tumaro xabe!
Lazar: - Xan Devlesa!
Martin: - Najs!

O substantivo ando genitivo thaj o posesivo pronumo

- **Kasko** si o kalo čajo?
- **Le Sabinako. / Lako.**

- **Kaski** si i kafa?
- **Le Lazareski. / Leski.**

- **Kaske** si e xuxura?
- **Le Erikake. / Lake.**

- **Kaske** si e sarme?
- **Le Martineske. / Leske.**

E ekspresie ando sociativo-instrumentalo

mačho sirasa
šax masesa
xuxura rizosa

Len samate!

Singularo muršikano:	*Singularo džuvlikano:*
O gad si le rakhlesko.	I kafa si le rakhleski.
O gad si le rakhljako.	I kafa si le rakhljaki.
O gad si le rakhlengo.	I kafa si le rakhlengi.
O gad si le rakhljengo.	I kafa si le rakhljengi.
Pluralo muršikano:	*Pluralo džuvlikano:*
E gada si le rakhleske.	E kafe si le rakhleske.
E gada si le rakhljake.	E kafe si le rakhljake.
E gada si le rakhlenge.	E kafe si le rakhlenge.
E gada si le rakhljenge.	E kafe si le rakhljenge.

4. Thon o posesivo pronumo pal o modelo:

Modelo:
O mačho peko sirasa si le Sabinako.
O mačho peko sirasa si lako.

O šax masesa si le Lazaresko.

O šax masesa si _____.

E xuxura peke rizosa si le Erikake.

E xuxura peke rizosa si _____.

E sarme ande patrina šaxeske si le Martineske.

E sarme ande patrina šaxeske si _____.

5. Thon o substantivo ando genitivo.

I phabaj si le phenjak_____.

O ambrol si le čhavesk_____.

E drakha si le amalinjeng_____.

E thiljava si le manušeng_____.

E kolompirja si le dajak_____.

E xuxura si le romesk_____.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 2 – Le ogjesko xabe andi Evropa

1. Ginaven thaj arakhen e neve alava.

Mirko: O romano xabe si but lačho. Amare roma andar i Bulgaria mangen but o mas khajnjako, bakrjako, racako, guruvnjako. Von keren o xabe paprikasa, sirasa, purumasa, kiraven les avri pi kaštengi jag thaj xan les maresa vaj xevicasa. Miri phuri kerel o maj lačho mas šaxesa.

Sandra: Amaro romano xabe andar i Serbia si o maj gudlo. Ame kiravas verver xamata masesa, kolompirjenca, zelenimatenca. Keras e maj gudle plačinke thaj e maj lače sarme ande patrina šaxeske vaj rezake. E sarme si o maj prindžardo xabe maškar e roma andar o Balkano.

Peter: Amaro romano profesoro, o raj lan Hancock andar i Amerika, phenel kaj o romano xabe si *„le ogiesko xabe andi Evropa"*, soske sar vi i romani muzika, o xabe si verver, kerdo pal e lokalno ingredientja kaj arakhen pes thaj pal i socialo situacia le romane komunitetaki.

Vera: Amare roma patjan kaj varesave xamata anen baxt, specialo kodola kaj si len zoralo gusto, sar i sir, o lemoni, i tomata, e jagale thaj e šukle xamata, sar o šuklo šax, e šukle vegetale thaj o šuklo thud. I zeleno salata, i sir, o šut thaj e puruma, phenel pes andi romani kultura ke anen baxt thaj sastipe.

2. Thon e alava ando genitivo.

a. *Alava ando džuvlikano geno:*
bori, phuri, phen, daj, čhaj

O lil si le amalinjako.

O lil si _____.
O lil si _____.
O lil si _____.
O lil si _____.
O lil si _____.

b. *Alava ando muršikano geno:*
džamutro, phuro, phral, dad, čhavo

I bicikla si le amaleski.

I bicikla si _____.
I bicikla si _____.
I bicikla si _____.
I bicikla si _____.
I bicikla si _____.

3. Thon e alava ando genitivo sar ando modelo:

Modelo:
O telefono si le amalengo.

I džukli si le amalinjengi.

Alava ando muršikano geno:
džamutre, phure, phrala, dada, čhave

O telefono si le _____.
O telefono si le _____.
O telefono si le _____.
O telefono si le _____.
O telefono si le _____.

Alava ando džuvlikano geno:
borja, phurja, phenja, daja, čhaja

I džukli si le _____.
I džukli si le _____.
I džukli si le _____.
I džukli si le _____.
I džukli si le _____.

NOT FOR DISTRIBUTION

5. Thon andre o posesivo pronumo.

E gada si _____. (ame)
E minia si _____. (tume)
E sostenja si _____. (vov)
E čenja si _____. (voj)
E mirikle si _____. (von)
E šalurja si _____. (tu)
E okularja si _____. (me)

6. Vaker tire kolegasa/kolegosa pal:

- E xamata andar tiro them kaj tu manges
- E pimata andar tiro them
- E gudlimata kaj kerel tiri daj

4. Thon e alava ando genitivo.

Modelo:
Vov xaljas zumi khajnjaki. (i khajni)

Ame pekljam mas _____. (o balo)
Tume kindjen thud _____. (i guruvni)
Voj kiravdjas phaka _____. (i raca)
Von kerde sarme ande patrina _____. (i rez)
Tu kerdjan o xabe pi jag _____. (o kašt)
Me kiravdem mas _____. (i bakri)

7. Dikhen e ilustracie thaj phenen so xal o manuš andi teharin, ko mismeri thaj ki belveli. Pal kado vakeren:

- Savo xabe xan tume andi teharin?
- Savo xabe xan tume ko mismeri?
- Savo xabe xan tume ki belveli?

i teharin

le teharinako xabe

o mismeri

le mismerjesko xabe

i belveli

le belveljako xabe

8. Dikhen e ilustracie thaj phenen so kerel i Rina. Vakeren le alavenca kaj si telal e ilustracie.

Maj anglal...

Pal kodo...

Maj palal...

Ko agor...

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 3 – Savi dieta keres?

1. Ginaven so phenen i Erika thaj o Lazar.

- Savo xabe xal i Erika?
- Savo xabe mangel o Lazar?

Me sem vegetariano. Me kinav thaj kiravav toke vegetariano xabe. Me xav but vegetale, anre, produkte kerde andar o thud, frukte, gudlipe kerdo avginesa thaj varekana, xav mačho. Me na pjav alkolo. Maj anglal semas thuli, ama de kana sem vegetariano, sem maj sani.

Me kamav te xav verver spečifično xamata andar verver kulture. Me mangav but o jagalo xabe thaj butivar džav ke indisko restoranturja. Kothe xav sar angluno xabe jekh jagali zumi, sar vašno xabe xav jekh kurri bakresko thaj sar deserto lav jekh ledome krema.

Ekspresie:

vegetariano xabe
angluno xabe
vašno xabe
ledome krema
spečifično xamata
jagalo xabe
jagali zumi
kurri bakresko

2. Dikhen e ilustracie thaj ramosaren savo si: o deserto, o vegetariano xabe, o angluno xabe, o vašno xabe.

_____ _____ _____ _____

3. Keren dialogo maškar tumende thaj len samate e pučimata thaj e alava kaj si telal e ilustracie.

- Sar kames te ovel tiro xabe?
- Sar kames te ovel tiro pibe?

Modelo:
Me pjav o ekspreso kerko, xav i zumi šukli thaj mangav mas thulo.

NOT FOR DISTRIBUTION

4. Vakeren maškar tumende thaj phenen sodevar xan vaj pjen.

Sodevar?	**mas**	**mačho**	**vegetale**	**frukte**	**gudlimata**	**alkolo**
sako dives						
butivar						
varekana						
raro						
nijekhvar						

5. Ginaven e propozicie thaj ramosaren pal o modelo:

Modelo:
I Sabina pjel kafa dujvar po dives.
- Sodevar pjel i Sabina kafa po dives?
- Dujvar.

Ame džas ko restoranto štarvar po čhon.

- _____
- _____

O Martin kerel sporto trinvar po kurko.
- Sodevar kerel o Martin sporto po kurko?
- Trinvar.

Phendem leske dešvar te na maj xoxavel.

- _____
- _____

Tu keres sporto šovvar po kurko.

- _____
- _____

Akhardem lan po telefono jekh šelvar.

- _____
- _____

Phendem leske te avel khere bišvar.

- _____
- _____

6. Vakeren maškar tumende sodevar džan:
ko teatro, ko filmo, ko koncerto, ko restoranto, andi vakanca, ande aver them.

jekhvar	po dives
dujvar	po kurko
trinvar	po čhon
štarvar	po berš

Le butjarimasko numeralo
Sodevar?

1 - Jekhvar
2 - dujvar
3 - trinvar
4- štarvar
5 - panžvar
6- šovvar
7 - eftavar
8 - oxtovar
9 - enjavar
10 - dešvar
20 - bišvar
100 - jekh šelvar

Ekspresie:

jekhvar **po** minuto
jekhvar **po** časo
jekhvar **po** dives
jekhvar **po** kurko
jekhvar **po** čhon
jekhvar **po** berš

NOT FOR DISTRIBUTION

7. Dikhen e ilustracie thaj hatjaren e neve alava.

I muca čhordjas **savori** zumi.

I muca xaljas **savoro** mačho.

I muca phagerdjas **savore** čare.

I muca xaljas **sa**.
Savore manuša si bokhale.
Savore si bokhale.

O bidefinito pronumo

M: savoro/saro
F: savori/ sari
Pl: savore/sare
Sg: sa

O verbo „xal"
ko nakhlo vaxt

me xalem
tu xaljan
vov xaljas
voj xaljas
ame xaljam
tume xaljen
von xale

8. Alosaren o alav kaj trebal:
savoro, savori, savore, sa.

Mangel te xal *savoro/savori* pizza?
Kames te pjes *savoro/savore* pani?
Avile *savoro/savore* manuša ko kidipe?
Si tut *savori/sa* so kames?
Savore/savoro pučen pal tute.
Našti te kerel *sa/savore* so manges tu.

9. Thon e alava ande propozicie:
savoro, savori, savore, sa.

O manuš piljas _____ mol.

Voj nasti te xal _____ xabe.

_____ phabaja si lole.

Voj bisterdjas _____ so phendem lake.

Miri amalin čhordjas _____ kafa.

E čhave phagerde _____ anre.

I phuri pekljas _____ mas.

O manuš kerdjas _____ sar me manglem.

_____ gav šundjas tut.

_____ rjat dinjas o iv.

NOT FOR DISTRIBUTION

10. Keren propozicie pal o modelo:

Modelo:
Vov xaljas savore phabaja.
Vov xaljas sa.

Voj kindjas savore luludja.
_____.

Von bisterde savore alava.
_____.

Tu bikindjan savore tomate.
_____.

Tumen sas tumen savore šukar butja.
_____.

Ame xasardjam savore lila.
_____.

Ame dinjam lenge savore informacie.
_____.

11. Thon o lačho alav andi propozicia:
savoro, savori, savore, sa.

_____ foro šundjas pal o baro koncerto kaj si te kerel pes.
_____ manuša mangen te aven te šunen i muzika.
_____ rjat šundjam sar bašavene instrumenturja.
_____ čhaja thaj _____ čhave našen sigo ko biav.
_____ sas but šukar thaj _____ samas lošale.
_____ muzika sas romani.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 4 – Si amen vareso te xas?

1. Ginaven o dialogo thaj len samate e neve alava.

M: – Hej, Sabina, sar san?
S: – Sem but thini, Martine!
M: – Si tuke bokh?
S: – Si mange bokh, si amen **vareso** te xas?
M: – Va, si amen jekh lačhi zumi.
S: – Kon kerdjas i zumi?
M: – Me kerdem i zumi **vaš tute**.
S: – Si but lačhi! Sikavdjas tut **varekon** sar te keres i zumi?
M: – Va, miri daj kerelas kadi zumi **vaš mande**.
S: – Najsarav tuke! Si but lačhi!

O bidefinito pronumo

vareso (jekh buti)
varekon (jekh manuš)

2. Den anglal ke pučimata:

- Sar si i Sabina?
- _____.
- So pučel le Martines?
- _____.
- Kon kerdjas i zumi?
- _____.
- Kon sikavdjas les te kerel i zumi?
- _____.

E ekspresie ando lokativo
Vaš kaste?

vaš mande
vaš tute
vaš leste
vaš late
vaš amende
vaš tumende
vaš lende

Eksemplurja:

O Martin kerdjas zumi **vaš i Sabina**.
O Martin kerdjas zumi **vaš late**.
I Sabina del duma šukar **palal o Martin**.
I Sabina del duma šukar **palal leste**.

Prepozicie:

vaš
palal (pal)

Na bisteren!

O pronumo ando lokativo: Kaste? — *mande, tute, late, leste, amende, tumende, lende*

Ekspresie ando lokativo: Vaš kaste? — *vaš mande, vaš tute, vaš leste, vaš late, vaš amende, vaš tumende, vaš lende*

Ekspresie ando lokativo Palal kaste? — *palal mande, palal tute, palal leste, palal late, palal amende, palal tumende, palal lende*

NOT FOR DISTRIBUTION

3. Thon e alava kaj trebal: varekon, vareso.

Voj kamel te xal _____.
I daj mangel te kinel _____ ando marketo.
_____ akharel man.
Sem but bokhalo. Si amen _____ te xas?
Avilo _____ ando ofiso.
_____ na thovdjas o čaro.
Dikhlem ke _____ na-i mišto lenca.
Vov kerdjas lake _____ te pjel.
Mangel _____ te avel ando foro?

4. Thon e ekspresie ando lokativo.

Kadala luludja si vaš_____. (voj)
I parni mol si vaš_____. (vov)
E lila si vaš_____. (ame)
Kodo parfumo si vaš_____. (me)
Kindjas vareso vaš_____? (tu)
Kodola gudlimata sas vaš_____. (tume)
O peko mačho si vaš_____. (von)

5. Ramosaren e pučimata sar ando modelo:

Modelo:
O rom vakerel palal mande.
Pal kaste vakerel o rom?

Voj del duma palal leste.
_____?
I rakhli pučel palal tute.
_____?
Vov vakerel sako dives palal late.
_____?
I daj del duma šukar palal leste.
_____?
Von vakeren bilačes palal amende.
_____?
I phuri godisarel palal tumende.
_____?
Tu na phenes khanči palal lende.
_____?

6. Arakhen e propozicie thaj ramosaren len.

Vov, palal mande, avilo, ando kher. _____.
I čhaj, rovel, tikni, palal leste. _____.
O, palal lende, džukel, našel. _____.
I, našti, džal, bori, palal tumende. _____.
Vov, dives, palal late, sako, pučel. _____.
Soske, na, palal amende, avel? _____?

7. Thon andre o pronumo ando lokativo:

I Marina kerdjas xabe thaj akhardjas amen te džas _____.
Me semas ke mire amala thaj bisterdem o telefono _____.
Me akhardem les butivar te avel _____.
Phralale, našti te avav _____ sem ki buti .
Miro phral phendjas ke me bisterdem o telefono _____.
Rita, jertisar man, našti te avav _____.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 5 – O maro si devlikano xabe

1. Ginaven.

Amaro romano xabe si les specialo arome thaj tradicie. O maj devlikano xabe maškar e roma si o maro. Vov thol pes ande verver ritualurja kaj keren pes ande baredivesa. O maro kerel pes sigo thaj lokes. Thol pes aro, pani, cira soda, lon thaj pekel pes. Kana peraves o maro tele si bezexa te uštjaves les. Trebal te manges jertisaripe katar o Del. Ande amare tradicie o xabe si vašno, ama maj vašno si i pakiv kaj des le manušes.

2. Den anglal ke pučimata:

- Savo si o maj devlikano xabe maškar e roma?
- Sar kerel pes o maro?
- Sostar na trebal te uštjaves po maro?
- So trebal te keres kana peraves o maro?
- So si maj vašno ande romane tradicie?

3. Len samate e ilustracie thaj hatjaren e neve alava.

Savore manuša asan.

Nijekh manuš na asal.

Varekon si andi klasa.

Khonik na-i andi klasa.

Voj xaljas **sa**.

Voj **na** xaljas **khanči**.

O negativo pronumo

khonik
khanči
nijekh

Na bisteren!

Kana das duma palal jekh ***manuš****:*

Si **varekon** ando ofiso?
Na-i **khonik** ando ofiso.

Kana das duma palal jekh ***buti****:*

- Si amen **vareso** te xas?
- Na-i amen **khanči** te xas.

Kana das duma palal jekh manuš vaj ***buti****:*

- Si **savore** kolegurja ki buti?
- Na-i **nijekh** kolego ki buti.

- Xaljan **savore** phabaja?
- Na xalem **nijekh** phabaj.

NOT FOR DISTRIBUTION

4. Thon andre o lačho alav: khonik, khanči.

Na mangel _____ te khelel manca.

Na-i amen _____ te xas.

_____ na pučel so trebal.

_____ na džal mišto.

Na avilo _____ ko kurso.

Tu na sikliljan _____ avdives.

5. Alosaren o lačho alav:

Varekon/vareso xal zumi.
Khonik/khanči na thovel e čare.
Kamel varekon/savore te phandel o udar?
Khanči/nijekh na kamel te avel manca.
Si amen vareso/varekon te pjas?
Na maj sas khonik/khanči ando šudrjarno.
Varekon/vareso bešlo thaj šundjas le profesoros.
Vareso/varekon rodel tut.
Šundem nijekh/vareso thaj daranilem.
Na-i khonik/khanči te del man vast.
Na avilo khanči/nijekh te dikhel man ando hospitalo.
Na xalem khonik/khanči sasto dives.

6. Paruven e negativo propozicie ande pozitivo propozicie sar ando modelo. Thon andre e alava: *varekon, vareso.*

Modelo:
Khonik na dikhljas les kana avilo.
Varekon dikhljas les kana avilo.

Khonik na džanel te lačharel o komputero.

_____.

Nijekh na dikhljas ke rovel o čhavo.

_____.

Na maj sas khanči te xas kana aresljam khere.

_____.

Nijekh na kamel te avel ko kidipe.

_____.

Khonik na pučel pal leste.

_____.

Na phendjas mange khanči pal tute.

_____.

7. Thon andre o lačho alav: *khonik, varekon, vareso, khanči.*

_____ na phenel sode love kerel.

_____ mardjas ko udar.

Šundjan _____ pal late?

Džanel _____ te vakerel anglikanes?

_____ na mangljas te avel manca.

Na sas amen _____ te pjas.

Phendjan lake _____?

Na-i les _____ te pjel.

NOT FOR DISTRIBUTION

TESTO 3

1. Thon numerja thaj arakhen o orderi katar e propozicie.

☐ Pal kodo bešle ando restoranto thaj dikhle o menio.
☐ Ko agor von gele khere.
☐ Maj anglal dine duma te džan ko restoranto.
☐ Maj palal sakojekh liljas vareso te xal.

2. Dikhen o tabelo thaj ramosaren propozicie pal so xal vaj so pjel o Martin.

Kana?	**mas**	**mačho**	**vegetale**	**frukte**	**gudlimata**	**alkolo**
sako dives			×	×		
butivar		×				
varekana	×					
raro					×	
nijekhvar						×

Modelo:
O Martin na pjel nijekhvar alkolo.

_____.
_____.
_____.
_____.

3. Thon o posesivo pronumo ando than le substantivosko ando genitivo.

O kalo čajo si le Sabinako.
O kalo čajo si _____.
I kafa si le Lazareski.
I kafa si _____.
O kapučino si le Erikako.
O kapučino si _____.
O pani si le Martinesko.
O pani si _____.
O xabe si le manušengo.
O xabe si _____.

4. Thon andre o substantivo ando genitivo.

I bluza si le phenjak _____.
O gad si le čhavesk_____.
E mirikle si le amalinjeng_____.
E šeja si le manušeng_____.
E čenja le dajak_____.
E lila si le romesk_____.

NOT FOR DISTRIBUTION

5. Thon andre i ekspresia kaj trebal:
le teharinako xabe, le mismerjesko xabe, le belveljako xabe, angluno xabe, vašno xabe, deserto.

Mai anglal andi teharin thovav man thaj pal kodo kerav _____. Maj palal hurjavav man thaj džav ki buti. Kerav buti štar časurja thaj ki pauza, džav te xav ko restoranto _____. Lav maj anglal o _____, pal kodo mangav o _____ thaj maj palal o _____. Pal o xabe džav palpale ki buti thaj kana agorisarav, džav khere. Miri daj kiravel _____ thaj bešas savore thaj xas khetanes.

6. Thon andre e alava: *jagali, šuklo, kerki, thule, gudli, londo.*

I Sabina thol lemoni thaj kerel o čajo _____.
Vaš o Martin kerel kafa _____ soske vov na mangel šekeri.
I daj le Sabinaki našti pjel i kafa kerki, voj mangel i kafa _____.
O dad le Sabinako but mangel _____ kiral thaj _____ paprika.
O Martin kerel dieta thaj na xal _____ xamata.

7. Ramosaren alavenca, sodevar kerel i Sabina e aktivetete.

I Sabina kerel sporto _____ (5) po kurko.
I Sabina akharel le Martines _____ (7) po dives.
I Sabina džal andi vakanca _____ (3) po berš.
I Sabina kerel masadžo _____ (4) po čhon.
I Sabina godisarel pal o Martin _____ (1) po minuto.
I Sabina ramosarel le Martineske _____ (5) po časo.

8. Alosaren o alav kaj trebal: savoro, savori, savore, sa.

O Martin kinel *savore/savori* luludja le Sabinake.
I Sabina godisarel pal o Martin *savoro/savore* dives?
Savoro/Savore manuša kamen te aven ko teatro.
O Martin piljas *savori/sa* kafa.
Savore/Savoro xabe sas but londo.
Našti te xal *sa/savore* soske na-i leske bokh.

9. Thon andre o lačho alav: *khonik, khanči, nijekh.*

Na-i amen _____ te xas.
Na avilo _____ ko kurso.
Tu na sikliljan _____ avdives.
Na-i _____ manuš ando kher.
Na-i _____ kolego ki buti.
Na xalem _____ phabaj.

NOT FOR DISTRIBUTION

GRAMATIKA

O PERSONALO PRONUMO ANDO DATIVO: *Kaske?*

nominativo	*akuzativo*		*dativo*
me	man	→	mange
tu	tut	→	tuke
vov	les	→	leske
voj	lan	→	lake
ame	amen	→	amenge
tume	tumen	→	tumenge
von	len	→	lenge

ROMANE MURŠIKANE SUBSTANTIVURJA ANDO GENITIVO

nominativo	**akuzativo**			**genitivo**	
Kon?	*Kas?*		*Kasko?*	*Kaski?*	*Kaske?*
o rom	le romes	→	le romesko	le romeski	le romeske
o čhavo	le čhaves	→	le čhavesko	le čhaveski	le čhaveske
e roma	le romen	→	le romengo	le romengi	le romenge
e čhave	le čhaven	→	le čhavengo	le čhavengi	le čhavenge

ROMANE DŽUVLIKANE SUBSTANTIVURJA ANDO GENITIVO

nominativo	**akuzativo**			**genitivo**	
Kon?	*Kas?*		*Kasko?*	*Kaski?*	*Kaske?*
i phen	le phenjan	→	le phenjako	le phenjaki	le phenjake
i romni	le romnjan	→	le romnjako	le romnjaki	le romnjake
e phenja	le phenjen	→	le phenjengo	le phenjengi	le phenjenge
e romnja	le romjen	→	le romnjengo	le romnjengi	le romnjenge

O GENITIVO = *akuzativo* + -k-/-g- + -o/-i/-e

NOT FOR DISTRIBUTION

NUMERALO BUTJARIMASKO

	Sodevar?
1	jekhvar
2	dujvar
3	trinvar
4	štarvar
5	panžvar
6	šovvar
7	eftavar
8	oxtovar
9	enjavar
10	dešvar
20	bišvar
100	jekh šelvar

BIDEFINITO PRONUMO

	palal butja	*palal manuša*
universalo	sa	savore
negativo	khanči	khonik
	-	nijekh
asertivo	vareso	varekon

PREPOZICIE THAJ O PRONUMO ANDO LOKATIVO

	palal butja	*palal manuša*
universalo	savoro mačho	-
	savori zumi	-
	savore čare	savore roma
negativo	nijekh mačho	nijekh rom
asertivo	varesavo mačho	varesavo rom
	varesavi zumi	varesavi romni
	varesave čare	varesave roma

O PERSONALO PRONUMO ANDO LOKATIVO: *Kaste?*

nominativo	*akuzativo*		*lokativo*
me	man	→	mande
tu	tut	→	tute
vov	les	→	leste
voj	lan	→	late
ame	amen	→	amende
tume	tumen	→	tumende
von	len	→	lende

PREPOZICIE THAJ O PRONUMO ANDO LOKATIVO

Vaš kaste?	*Palal kaste?*
vaš mande	palal mande
vaš tute	palal tute
vaš leste	palal leste
vaš late	palal late
vaš amende	palal amende
vaš tumende	palal tumende
vaš lende	palal lende

NOT FOR DISTRIBUTION

EKSPRESIE THAJ VOKABULARO

aver	else, other
grilo (m) -urja	grill
menio (m), -urja	menu
trušalo, -i, -e	thirsty
xevic (f), -a	polenta
rizo (m), -urja	rice
kapučino (m), -urja	cappuccino
sarma (f), -e	sarma (stuffed grape or cabbage leaves with meat and/or rice)
patrin (f), -a	leaf
na maj	not anymore
zelenimata (pl)	herbs
vegetala (f), -e	vegetables
butivar	often
raro	rarely
nijekhdata	never
maj palal	later
ko agor	at the end
raca (f), -e	duck
guruvni (f), -ja	cow
rez (f), -a	grapevine
kelneri (m), -ja	waiter
kasko, -i, -e	whose
plačinka (f), -e	pie, pancake
Balkano (m)	the Balkans, the Balkan Peninsula
ingredienti (m), -ja	ingredient
arakhel pes	to be found
komuniteta (f), -e	community
specialo	especially
specialo, -o, -o	special
gusto (m), -urja	taste
jagalo (m), -e	chilli pepper
jagalo, -i, -e	hot, spicy
sastipe (m), -imata	health
kultura (f), -e	culture
bori (f), -ja	daughter-in-law
džamutro (m), -e	son-in-law
džukli (f), -ja	female dog
phak (f), -a	wing
šalo (m), -urja	shawl, scarf
gudlipe (m), -mata	sweet
vegetariano (m), -urja	vegetarian
vegetariano	vegetarian
produkto (m), -urja	product
alkolo (m)	alcohol
kurri (m)	curry
deserto (m), -urja	dessert
ledome krema (f), -e	ice cream
ekspreso (m), -urja	espresso
sodevar	how often, how many times
jekhvar	once
dujvar	twice
trinvar	three times
štarvar	four times
panžvar	five times
šovvar	six times
eftavar	seven times
oxtovar	eight times
enjavar	nine times
dešvar	ten times
bišvar	twenty times
jekh šelvar	one hundred times
kerel sporto	to do sports
koncerto (m), -urja	concert
čhon (m), -a	month
savoro, -i, -e	all the, each
savore	everybody
phagerel	to break
pizza (f), -e	pizza
parfumo (m), -urja	parfum
nango, -i, -e	empty
bašel	to bark
kerel pes	to take place, to pretend
rjat (f), -ja	night
instrumento (m), -urja	music instrument
varekon	somebody
parni mol (f)	white wine
devlikano, -i, -e	divine
aroma (f), -e	aroma
ritualo (m), -urja	ritual
baredivesa (pl)	feasts, celebrations
soda (f), -e	soda
peravel	to let fall
uštjavel	to step
jertisaripe (m), -imata	forgiveness
del pakiv	to show respect
phandel	to close
hospitalo (m), -urja	hospital
lačharel	to repair
sakojekh	each of them, everyone
stadik (f), -a	hat
dieta (f), -e	diet
kerel masadžo (m)	to make/get a massage
šut (m)	vinegar
nijekh	no one, none
khonik	nobody
klasa (f), -e	class
avel te dikhel	to visit
kaštengi jag	woodfire
anel baxt	to bring luck
le teharinako xabe	breakfast
le mismerjesko xabe	lunch
le belveljako xabe	dinner
angluno xabe	starter, appetiser
vašno xabe	main dish
spečifično xamata	specific foods

Ekspresie:

Va, sar na?: Yes, of course!
Si mange bokh / Sem bokhalo: I am hungry
Si mange truš / Sem trušalo: I am thirsty
Si mange šil: I am cold
Si mange tatipe: I am hot
Xa Devlesa! (sg) Xan Devlesa! (pl): Good appetite! (literally: Eat with God!)
Gudlo tiro xabe! Gudlo tumaro xabe!: Enjoy your meal! (literally: Have a sweet meal!)
le ogiesko xabe: the food of the soul

NOT FOR DISTRIBUTION

UNITETO 4

Nevo butjako than

NOT FOR DISTRIBUTION

UNITETO 4
Nevo butjako than

1. Šunen vaj ginaven.

M:- Lačho dives thaj mišto aviljan amende! Me sem o Martin Ivanov thaj sem o koordinatoro le projekturjengo. Me kerav buti kathe de 5 berša. Amari organizacia kerel kulturalo projekturja. Phen mange cira pal tute!

E: – Te oves baxtalo, sem lošalo te prindžarav tut! Me sem o Emil Bala, sem andar i Albania. Kerdem buti sar projekturjengo asistento andi Tirana thaj pal kodo andi Viena. Šundem kaj si tumen jekh than butjako thaj ka ovav lošalo te kerav buti tumenca.

E: – Savo si o programo le butjako?
M: – Le butjako programo si katar o enja andi teharin dži ko panž pal o mismeri.
E: – Šaj te das duma cira pal le butjako kontrakto?
M: – Va, šaj. So manges te džanes?
E: – Pe sode vrjama kerel pes o kontrakto?
M: – O kontrakto si pe jekh berš, phenas leske temporaro kontrakto.
E: – Tume na keren biagoresko kontrakto?
M: – Našti te keras biagoresko kontrakto. O projekto si toke pe dešuduj čhona.
E: – Hatjarav. Kon pokinel e takse thaj i socialo sekuriteta?
M: – Ame pokinas len. Sa si ramosardo ando kontrakto. Kathe si o bruto pokinipe thaj kathe o neto pokinipe.
E: – Va, akana sa si klaro, najs tuke!
M: – Šaj te ramosaras le butjako kontrakto?
E: – Va, šaj te ramosaras.

E: – Sode manuša keren buti andi organizacia?
M: – Andi organizacia keren buti dešuduj manuša.
E: – Save si le butjake čhibja?
M: – Le butjake čhibja si i romani thaj i anglikani čhib.
M: – Amalale, vov si o Emil Bala, amaro nevo kolego. Kolegurja:- Mišto aviljan, Emile!
E: – Najsarav tumenge! Sem lošalo te kerav buti tumenca!
M: – Kathe si tiri butjaki mesalin, tiro komputero thaj tiro telefono.
E: – Kado si mišto. Najsarav tuke!
M: – Dikhas amen tehara ko enja?
E: – Va, dikhas amen tehara ko enja. Mukav tut sastimasa!
M: – Sastipe vi tuke!

NOT FOR DISTRIBUTION

1. Len samate e fotografie thaj den anglal ke pučimata:

- So dikhen ande fotografie?
- Kaj si e manuša?
- So keren von kothe?
- Kon patjan ke si o nevo manuš?
- Pal soste den von duma?

2. Šunen o angluno vakeripe thaj ramosaren e alava.

O Martin kerel buti sar _____ _____.

O Martin kerel buti de _____ berša.

I organizacia kerel _____ _____.

O Emil si andar _____.

O Emil sas _____ _____ andi _____ thaj pal kodo andi _____.

3. Ramosaren e alava kaj šunen ando trinto dialogo.

Andi organizacia keren buti _____ manuša.

Le butjake čhibja si i _____ thaj i _____ čhib.

Kathe si tiri _____ das tuke _____ thaj _____.

4. Šunen o dujto vakjaripe thaj alosaren so si čačo.

Le butjako programo si
☐ katar o enja dži ko panž pal o mismeri
☐ katar o deš dži ko šov pal o mismeri

Le butjako kontrakto si
☐ pe dešuduj čhona
☐ pe dešuduj berša

O kontrakto si
☐ temporaro kontrakto
☐ biagoresko kontrakto

Ando kontrakto si ramosardo
☐ o bruto pokinipe
☐ o neto pokinipe

I organizacia pokinel
☐ e takse
☐ i socialo sekuriteta

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 1 – Amaro butjako plano

1. Ginaven so phenel o Martin thaj len sama ke neve alava.

Lačho dives savorenge! Mangav te prezentisarav tumenge amaro butjako plano.
Kado beršsi amen maj but projekturja thaj iventurja pal arte thaj kultura.
Sar keras i buti?
1-to faza – Informisaras le manušen
2-to faza – Rezervisaras e thana
3-to faza - Promovisaras iventurja pe socialo platforme
4-to faza - Akharas institucie, organizacie thaj prindžarde manuša

Len samate!

Andar e verburja šaj te keras substantivurja:

Verburja lile andar aver čhibja:	***Romane verburja :***
prezentisarel – i prezentacia	vakerel – o vakeripe
informisarel – i informacia	kerel – o keripe
rezervisarel – i rezervacia	ramosarel – o ramosaripe
promovisarel – i promovacia	akharel – o akharipe

Neve verburja:

prezentisarel
informisarel
rezervisarel
promovisarel

2. Keren muršikane substantivurja andar e romane verburja pal o modelo:

Modelo:
putarel – _____ *putaripe* _____

xasarel – _____
hatjarel – _____
agorisarel – _____
marel – _____
prindžarel – _____
zorjarel – _____
bisterel – _____
phirel – _____
phiravel – _____

3. Ramosaren e verburja kaj treban:
prezentisarel, akharel, informisarel, rezervisarel, promovisarel.

O Martin _____ le butjako plano.
Jekh kolego _____ le manušen.
Aver kolego _____ e thana.
I trinto kolega _____ e iventurja pe socialo platforme.
I štarto kolega _____ institucie, organizacie thaj prindžarde manuša.

NOT FOR DISTRIBUTION

Len samate!

O pronumo thaj substantivo ando dativo

O pronumo ando dativo – eksemplurja:
Kerel **mange** jekh kafa.
Phenel **tuke** jekh paramisi.
Anel **leske** jekh lil.
Sikavel **tumenge** o foro.

-Sar si **tuke**?
-Si mange mišto./ -Na si **mange** mišto.

O substantivo ando dativo - eksemplurja:
O Martin phenel **le gadžeske** vareso.
I Sabina sikavel **le rakhljake** o apartamento.
O Martin prezentisarel **le kolegurjenge** o plano.

O substantivo thaj o pronumo ando dativo
Kaske?

mange
tuke
leske
lake
amenge
tumenge
lenge

Na bisteren!

E romane alava keren o dativo verver katar e romane alava lile andar aver čhibja.

	Nominativo	*Dativo sg.*	*Dativo pl.*
Romano alav:	o phral	le phral**eske**	le phral**enge**
Romano alav lilo andar aver čhib:	o kolego	le koleg**oske**	le kolegur**jenge**

Aver eksemplurja:
Romane alava:

Nominativo	*Dativo singularo*	*Dativo pluralo*
o manuš	le manuš**eske**	le manuš**enge**
o rakhlo	le rakhl**eske**	le rakhl**enge**
o čhavo	le čhav**eske**	le čhav**enge**
i phen	le phen**jake**	le phen**jenge**
i rakhli	le rakhl**jake**	le rakhl**jenge**
i sikljarni	le sikljarn**jake**	le sikljarn**jenge**

Romane alava lile andar aver čhibja:

Nominativo	*Dativo singularo*	*Dativo pluralo*
o participanto	le participant**oske**	le participantur**jenge**
o studento	le student**oske**	le studentur**jenge**
o direktori	le direktor**jeske**	le direktor**jenge**
o doktori	le doktor**jeske**	le doktor**jenge**
i kolega	le koleg**ake**	le koleg**enge**
i asistentka	le asistentk**ake**	le asistentk**enge**
i doktorka	le doktork**ake**	le doktork**enge**

O substantivo thaj o pronumo ando dativo
Kaske?

le amaleske = leske
le amalinjake = lake
le amalege = lenge
le amalinjenge = lenge

NOT FOR DISTRIBUTION

4. Paruven e propozicie pal o modelo:

Modelo:
I sikljarni sikavel ***le čhaveske*** *o lil.* *I sikljarni sikavel* ***leske*** *o lil.*

Tu des le phenjake jekh luludi. _____.

Vov del le čhavenge phabaja. _____.

Ame phenas le džuvljenge pal i buti. _____.

Von ramosaren le direktorjeske jekh e-mailo. _____.

5. Thon o pronumo ando dativo.

Miro phral na kerdjas _____ telefono. (me)

I džuvli na phendjas _____ kana avel. (tu)

Sas _____ bilačhes thaj na avilo ki buti. (vov)

Phenen _____ kana našti te vakeren. (ame)

De _____ jekh taxtaj pani! (voj)

Ker _____ jekh tikni prezentacia! (von)

6. Ramosaren e substantivurja ando nominativo.

Dativo:	**Nominativo:**
le kolegoske	_____
le participantoske	_____
le studentoske	_____
le direktorjeske	_____
le doktorjeske	_____
le kolegake	_____
le asistentkake	_____
le rakhljake	_____
le sikljarnjake	_____

7. Ramosaren e alava kaj treban: rezervacia, prezentacia, promovacia, informacia.

Avdives rodinem _____ ando interneto pal i konferencia. Amaro direktori kerel jekh _____ thaj mangel te džanel maj but. I _____ pal o ivento si pe savore socialo platforme. Amaro direktoro džal ande aver foro thaj kerdem leske _____ ko hotelo.

8. Vakeren tumare kolegosa pal tumari buti thaj phenen pal:

- Tumaro butjako programo
- Tumaro butjako kontrakto, savo si thaj pe sode vrjama si
- Tumare aktivitete

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 2 – O Emil si projektosko asistento

1. Ginaven o teksto thaj hatjaren e neve alava.

O Emil si nevo ando ofiso. Vov si akana projektosko asistento thaj ginavel o regulamento le butjako. Vov respektisarel o programo thaj phiravel pes šukar le kolegurjenca. Les si les temporaro kontrakto thaj kerel buti oxto časurja po dives. Vov si lošalo te kerel buti ande kulturalo projekturja. Ande pesko slobodo vaxt džal le amalenca ko teatro, ko kino, ke ekshibicie thaj ke verver kulturalo iventurja.

2. Ginaven e ekspresie thaj keren neve propozicie lenca.

ginavel o regulamento le butjako _____.

respektisarel o programo le butjako _____.

phiravel pes šukar _____.

temporaro kontrakto _____.

kulturalo projekturja _____.

kulturalo iventurja _____.

Len samate!

xasardjol

barjol

sikljol

Verburja ando -OL ko nakhlo vaxt:

	sikljol	*barjol*	*xasardjol*
me	siklilem	barilem	xasardilem
tu	sikliljan	bariljan	xasardiljan
vov	siklilo/siklilas	barilo/bariljas	xasardilo/xasardiljas
voj	siklili/siklilas	barili/bariljas	xasardili/xasardiljas
ame	sikliljam	bariljam	xasardiljam
tume	sikliljen	bariljen	xasardiljen
von	siklile	barile	xasardile

NOT FOR DISTRIBUTION

Voj xasarel o časo.

Voj xasardjol po drom.
Voj xasarel pes po drom.

Na bisteren!

Xasardjol thaj xasarel si verver.
xasardjol = xasarel pes
xasarel = kana o manuš xasarel vareso

O verbo „xasarel pes" ko prezento

Me xasarav man
Tu xasares tut
Vov xasarel pes
Voj xasarel pes
Ame xasaras amen
Tume xasaren tumen
Von xasaren pen

3. Ramosaren e propozicie ko nakhlo vaxt.

Tu xasardjos ando foro. _____.
Tume sikljon te bašaven ki lavuta. _____.
Lesko pokinipe barjol sako berš. _____.
Von xasaren o buso. _____.
Ame xasardjas jekh averestar. _____.
Voj avel ko teatro sako kurko. _____.
Vov sikljol te khelel teniso. _____.

4. Ramosaren e verburja ko nakhlo vaxt ando -LEM.

kamel	našel	bešel
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

NOT FOR DISTRIBUTION

5. Ramosaren e propozicie ko prezento.

I Mirabela bešljas ko 5-to nivelo. _____.
Vov našljas sigo ki buti. _____.
Von kamne phabaja peke. _____.
Ame bešljam ande jekh tikno gav. _____.
Tume našljen katar o gav ko foro. _____.
Tu kamljan jekh časo sumnakuno. _____.

6. Ginaven o teksto thaj ramosaren les ko nakhlo vaxt.

Ande amari organizacia keren buti biš manuša. Von aven andar verver forurja thaj aver thema. Von vakeren maj but čhibja thaj si len kalifikacia ando kulturalo domeno. Ame keras festivalurja, ekshibicie, koncerturja thaj akharas but manuša. Kana si e romane baredivesa organizisaras savrjama jekh kulturalo aktiviteta.

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

7. Vakeren maškar tumende pal tumaro angluno butjako than ko nakhlo vaxt. Thon kadala pučimata:

- Kaj kerdjan buti?
- Sode vrjama kerdjan buti?
- Kasa kerdjan buti?
- Save aktivitete kerdjan?
- So sas maj mišto ande tiri buti?
- So na sas mišto ande tiri buti?

KANA O MANUŠ XASAREL SA, ACHHJOL LESKE SO SIKLILO.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 3 – Vašno kidipe ando ofiso

1. Ginaven o dialogo.

M: – Lačhi teharin! Ko deš o časo si amen jekh vašno kidipe. Kaj si o Emil?
K1: – O Emil na areslo.
M: – Džanel varekon kaj si o Emil?
K2: – Akhardem les po telefono thaj phendjas ke aresel ande 15 minuturja.
M: – So si lesa? Vov respektisarel o programo.
E: – Jertisaren man, xasardem o buso. Daranilem te na xasarav o kidipe.
M: – Na-i khanči, Emile! Av manca sigo te keras preparacia!

Ekspresie:

aresel ande 15 minuturja
Jertisaren man!
Na-i khanči!

2. Den anglal ke pučimata:

- So si ando ofiso ko deš o časo?
- Kon na areslo?
- Soske areslo o Emil maj palal ando ofiso?

O verbo „aresel"
ko nakhlo vaxt

me areslem
tu aresljan
vov areslo/aresljas
voj aresli/aresljas
ame aresljam
tume aresljen
von aresle

Na bisteren!

O verbo „aresel" si les trin verver hatjarimata:

O 1-to hatjaripe sikavel o than

I čhaj **aresli** khere katar i škola.
O Emil **areslo** maj palal ando ofiso.

O 2-to hatjaripe sikavel i profesia

I čhaj **aresli** doktorka.
O Emil **areslo** projektosko asistento.

NOT FOR DISTRIBUTION

O 3-to hatjaripe si kana phenes ke na maj kames vareso

- **Aresel tut** i kafa?
- **Aresel man** i kafa, najs tuke!

- **Aresel tumen** o xabe?
- **Aresel amen**. Najs tuke.

- **Aresen tumen** e love?
- Na **aresen amen**.

Aresel!

Čhavale, na maj den duma zorales! **Aresel!**
Na maj phir pe droma, **aresel tut**!
Na maj našen sar dile, **aresel tumen**!

O verbo „aresel"
ando akuzativo

aresel/ aresen man
aresel/ aresen tut
aresel/ aresen les
aresel/ aresen lan
aresel/ aresen amen
aresel/ aresen tumen
aresel/ aresen len

O verbo „Aresel!"
ando imperativo

Aresel!
Aresel tut!
Aresel tumen!

3. Ginaven e propozicie thaj thon
o numero 1 vaj 2 pal o hatjaripe kaj si len.

☐ Me areslem sigo ko doktori.
☐ Miro dad areslo andi Bulgaria.
☐ Vov areslo manadžeri ande jekh firma.
☐ Von kamen te aresen manuša bare.
☐ Tume na aresljen kana phendem tumenge.
☐ Vov si te aresel so kamel thaj sar kamel.
☐ Na dara, aresas sigo ki klinika.

5. Ramosaren 4 propozicie thaj thon andre o verbo „aresel": duj propozicie kaj sikaven i profesia thaj duj propozicie kaj sikaven o than.

_____.
_____.
_____.
_____.
_____.

4. Den anglal ke pučimata thaj thon andre o verbo thaj
o pronumo „aresel" ando akuzativo.

- Maj kames maro?
- Na maj kamav, _____.
- Aresel tumen o pani?
- Na _____, maj kamas pani.
- Maj kamel voj šokolada?
- Na kamel šokolada, _____.
- Maj kamen von te khelen fotbalo?
- Va, von kamen te maj khelen, na _____ jekh časo.
- Aresen amen kadala love?
- Va, _____.
- Aresen tumen e phabaja?
- Na, na _____.

NOT FOR DISTRIBUTION

Varesave verburja ando -AL ko prezento thaj ko nakhlo vaxt si len sajekh forma:

daral

asal

patjal

ladžal

xasal

O verbo „daral" ko nakhlo vaxt

me daranilem
tu daraniljan
vov daranilo
voj daranili

ame daraniljam
tume daraniljen
von daranile

O verbo „patjal" ko nakhlo vaxt

me patjanilem
tu patjaniljan
vov patjanilo
voj patjanili

ame patjaniljam
tume patjaniljen
von patjanile

O verbo „ladžal" ko prezento

Me ladžav
Tu ladžas
Vov ladžal
Voj ladžal
Ame ladžas
Tume ladžan
Von lažan

Len samate!

Adžektivurja kerde andar e substantivurja:

i ladž – ladžano, ladžani, ladžane
i pakiv – pakivalo, pakivali, pakivale
i godi – godjalo, godjali, godjale
o amal – amalikano, amalikani, amalikane
i dar – darano, darani, darane
O Del – devlikano – devlikani - devlikane

6. Thon e adžektivurja ande propozicie sar ando modelo: *darani, godjalo, ladžano, amalikano, pakivalo.*

Modelo:
O džukel si darano.

Tiro phral del pakiv le phuren, vov si _____.
Miro čhavo ladžal te vakerel, vov si _____.
Miri phen daral katar o džukel, voj si _____.
Amaro direktori del duma amenca sar amalenca, vov si _____.
Miro kolego kerel but lačhi buti, vov si _____.

NOT FOR DISTRIBUTION

7. Aver verbo ando -AL si o verbo „džal", ama si les aver forma ko nakhlo vaxt. Ramosaren o verbo ko prezento.

O verbo „džal" ko nakhlo vaxt:	**O verbo „džal" ko prezento:**
me gelem	_____
tu geljan	_____
vov gelo	_____
voj geli	_____
ame geljam	_____
tume geljen	_____
von gele	_____

8. Thon o verbo „patjal" ande propozicie ko akanutno vaxt.

Me _____ ke si tut čačipe.
Ame _____ ando Del.
Von na _____ les.
Tu _____ ke maj avel?
Vov _____ sa so phenes leske.
Tume našti _____ o čačipe.

9. Thon e verburja ande propozicie ko nakhlo vaxt pal o modelo kaj si maj opre.

Me _____ (asal) andi teharin.
O Emil _____ (daral) katar o džukel.
Tume _____ (patjal) ke del o brišind.
E čhaja _____ (ladžal) katar o gadžo.
I bori _____ (xasal) sasto dives.
Tu _____ (ladžal) sigo.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 4 – Naštisajlem te kerav miri buti…

1. Ginaven thaj len samate e neve alava.

K1: – Emile, soske san bilošalo?
E: – Naštisajlem te kerav miri buti.
K1: – Sostar?
E: – Miro komputero si phago.
K1: – Mek man te zumavav, ovela dašti te lačharav les.
E: – Šukar ovelas!
K1: – Našti kerav khanči, ramosar le Martineske.
E: – Mišto, najs tuke!

Eksemplurja:

Mek man te džutisarav *tut te keres xabe.*
Mek man te zumavav *kado čajo.*

Na kamen te šunen, ***našti kerav khanči****.*
Našti kerav khanči*, o manuš na avel.*

Ovela dašti *te keres pauza.*
Ovela našti *te sovel.*

Ovelas šukar *te vakeres lesa.*
Ovelas mišto *te pučes lan avdives.*
Šukar ovelas *te las e love avdives.*

Neve ekspresie:

Mek man te zumavav!
Ovela dašti/ Ovela našti
Našti kerav khanči
Šukar ovelas/ Ovelas šukar

2. Keren vi tume propozicie le ekspresienca:

mek man te zumavav _____.
ovela dašti _____.
ovela šaj _____.
našti kerav khanči _____.
ovelas šukar _____.
ovelas mišto _____.

Na bisteren!

E modalo verburja "dašti" thaj „našti" si len vi maj lunge forma „daštisarel" thaj „naštisarel".
E lunge forme šaj te oven thode ko nakhlo vaxt:

Ko akanutno vaxt:

me dašti/ daštisarav
tu dašti/daštisares
vov dašti/daštisarel
voj dašti/daštisarel
ame dašti/daštisaras
tume dašti/daštisaren
von dašti/daštisaren

Ko nakhlo vaxt:

me daštisalem
tu daštisaljan
vov daštisalo
voj daštisali
ame daštisaljam
tume daštisaljen
von daštisale

NOT FOR DISTRIBUTION

3. Ramosaren vi tume o modalo verbo "našti/naštisarel" pal o modelo kaj si maj opre.

Ko akanutno vaxt:

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Ko nakhlo vaxt:

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

4. Ginaven o e-mailo thaj ramosaren palpale le Emileske so te kerel. Vakeren maškar tumende thaj arakhen solucie.

Drago Martin,
Ramosarav tuke jekh e-mailo te mangav tiro džutipe.
Avdives naštisajlem te kerav buti soske miro komputero sas phago.
Rugisarav tut te phenes mange so dašti te kerav thaj kas te akharav te lačharel les.
Najsarav tuke!
Emil

Drago Emil,

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

5. Vaker tire kolegosa/kolegasa thaj thon pučimata le alavenca: daštisarel/naštisarel ko nakhlo vaxt.

Modelo:
- Sar daštisaljan te keres o kidipe?
- Me naštisalem korkoro, ama mire kolegurja dine man vast.

NOT FOR DISTRIBUTION

6. Thon e verburja „daštisarel/naštisarel" ko nakhlo vaxt thaj ramosaren e neve propozicie.

Naštisarav te vazdav i mesalin korkoro.

_____.

Daštisares te dikhes tire e-mailurja ande miro komputero.

_____.

Tume naštisaren te anen le džukeles ando ofiso.

_____.

Von daštisaren te keren so kamen andi sala.

_____.

7. Keren adžektivurja andar e substantivurja pal o modelo:

Modelo: *godi*	*godjalo*	*godjali*	*godjale*
i doš	_____	_____	_____
i loš	_____	_____	_____
i baxt	_____	_____	_____
i pakiv	_____	_____	_____
i jag	_____	_____	_____
i zor	_____	_____	_____

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 5 – Purani buti, nevi buti

1. Ginaven thaj hatjaren e neve alava.

Marina

E maj but anava le romenge aven katar i buti vaj i profesia kaj sas len. E roma kerde buti andi muzika, buti le sastrjesa, kinipe vaj bikinipe grastengo, thaj aver.
Vi kana lengo dživipe paruvdilo, e anava le romenge ačhile sakadja thaj aresle kotor andar lengi moderno identiteta. Kado sikavel o respekto vaš lengo anglunipe.

Vasko

Akana le romen si len neve profesie. Von anen bari kontribucia ande but domenurja thaj den vast te vazden pes zorale societete. Si amen sikljarne, doktorja, ramosarne, političarja, aktorja, atleturja, bokserja thaj fotbalisturja kaj si prindžarde pi sasti phuv.

Ambrol

I tradicionalo buti na maj rodel pes avdives. O numero le manušengo kaj keren kodoja buti tiknilo thaj lokes po lokes, i purani buti thaj e purane tradicie xasaren pen. E roma lile penge anava katar i buti kaj kerenas lan maj anglal. Kadalatar varesave roma anavjaren pen: Kaldarašja, Lovarja, Ursarja, Lingurarja, Aurarja, Čurarja, Sepečides, Kovačja, Lavutarja thaj aver.

Roza

O drabaripe sas jekh sastjarimaski terapia kerdi katar e romane džuvlja maj anglal. O drabaripe sas kerdo le alavenge zorasa, verver čarjenca, panjesa šužo ando andi teharin, angarenca, momeljenca, ikonenca, xungesa thaj sirasa. Vi kana kodo sas dikhlo bilačhes, vov sastjarelas o nasfalipe le ogiesko thaj vi le truposko.

2. Ramosaren o pluralo katar e substantivurja pal o modelo kaj si maj opre.

Singularo	***Pluralo***
Kaldaraši –	_____
Lovari –	_____
Ursari –	_____
Lingurari –	_____
Aurari –	_____
Čurari –	_____
Kovači –	_____
Lavutari –	_____
političari –	_____
bokseri –	_____

Len samate!

Varesave muršikane substantivurja lile andar aver čhibja kaj agorisaren pen ando **-i** keren o plural ando **-ja**:

doktori – doktor**ja** – varekana e roma phenen: doktoro
aktori – aktor**ja**
direktori – direktor**ja** - varekana e roma phenen: direktoro
Ardžintari -Ardžintar**ja**

NOT FOR DISTRIBUTION

3. Ginaven thaj len samate savi škola si len thaj savi buti keren.

Emil Metodiev

Me sem rom andar i Bulgaria thaj agorisardem o universiteto pal Bisnisoski Administracia. Akana kerav buti sar projektosko manadžero thaj sar fotografo. Mire bare hobiurja si te kerav fotografie thaj te khelav salsa. Akana si man neve projekturja pal i fotografiaki arta thaj diversiteto.

Dijana Pavlovic

Me sem romni biandi andi Serbia, ama dživav andi Italia. Me kerdem i Fakulteta vaš Dramatikane Arte andar o Belgrado. Akana kerav buti sar aktrica, aktivistka thaj političarka.

Sead Kazanxhiu

Me sem rom andar i Albania. Agorisardem o Universiteto pal e Arte andi Tirana. Akana kerav buti sar vizualo artisto thaj aktivisto andi sasti Evropa.

Andrijano Dzeladin

Sem rom andar i Nordikani Makedonia thaj siklilem žurnalismo ko universiteto. Akana dživav andi Franca thaj kerav buti sar žurnalisto thaj prezentisarav e nevimata pal e Roma andar i Evropa andi romani čhib. Miri emisia si online.

4. Den anglal ke pučimata:

- Savo universiteto kerdjas o Emil? Savi buti kerel?
- Savi fakulteta kerdjas i Dijana? Savi buti kerel?
- Savo universiteto kerdjas o Sead thaj savi buti kerel?
- Kaj siklilo o Andrijano žurnalismo thaj savi buti kerel?

KULTURA

Arta thaj aktivismo

O Sead Kazanxhiu kerel tiknore kherore andar i phuv thaj thol len ande peske ekshibicie kaj kerel len ande publikane thana sar protesto te kerel le manušen te len sama pal i situacia le romane kherengi andi Evropa. Varekana thol milja kherora tiknorore anglal le institucienge publikane khera vaj ande artistikane thana. Kadalasa mangel te sikavel ke phandel peski arta ko politikano aktivismo. Leske intervencie keren le manušen te len sama ki phari situacia le romane kherengi.

NOT FOR DISTRIBUTION

TESTO 4

1. Keren substantivurja andar e verburja.

prezentisarel _____
informisarel _____
rezervisarel _____
promovisarel _____
vakerel _____
zorjarel _____
akharel _____
ramosarel _____
bisterel _____
phirel _____

2. Thon o pronumo ando dativo.

Kerdjas _____ jekh kafa. (me)
Phendjas _____ sode berša si les? (tu)
De _____ miro numero! (vov)
Šaj te kinen _____ vareso te pjas? (ame)
Ramosar _____ jekh lil! (voj)
Voj _____ jekh šukar gili purani. (von)

3. Thon o verbo „džal" ko nakhlo vaxt.

Vov _____ ando gav te dikhel le phuren.
Ame _____ khere te sovas.
Von na _____ ki buti avdives.
_____ tume ki škola te pučen pal o programo?
Me _____ lesa sigo ko doktori.
Tu soske na _____ ko ofiso?
Voj _____ pe droma korkori.

4. Thon o verbo „sikljol", „barjol" vaj „xasardjol" ko nakhlo vaxt thaj ramosaren e propozicie.

Miro phral sikljol anglikanes andi škola. _____.
E čhave xasardjon po drom. _____.
Miro amal barjol ande le čhavengo kher. _____.
Miri čhaj xasardjol katar i školaki grupa. _____.
Ame sikljas te dživas ando foro. _____.
Lake bala barjon but sigo. _____.

5. Cirden linia thaj arakhen e lače propozicie.

O Martin si	temporaro kontrakto.
O Emil kerdja buti sar	katar o 9:00 dži ko 17:00.
O programo le butjako si	asistento projekturjengo.
Le Emiles si les	o koordinatoro le projekturjengo.
O Emil kerel buti	12 manuša.
Andi oganizacia keren buti	ande kulturalo projekturja.

NOT FOR DISTRIBUTION

6. Thon o substantivo ando dativo.

Me sikavav o plano _____ . (e studenturja)

Kinel guglimata _____ sako dives. (e čhave)

Vov bisterdjas te pučel _____ sar te lel e draba. (o doktori)

Našti te phenes _____ kadja. (o manuš)

Phen _____ ke našti te avav ki škola. (i sikljarni)

Dinjan _____ i informacia avdives? (e roma)

7. Keren propozicie le modalo verburjenca andi forma kaj si.

naštisaljam _____.

daštisale _____.

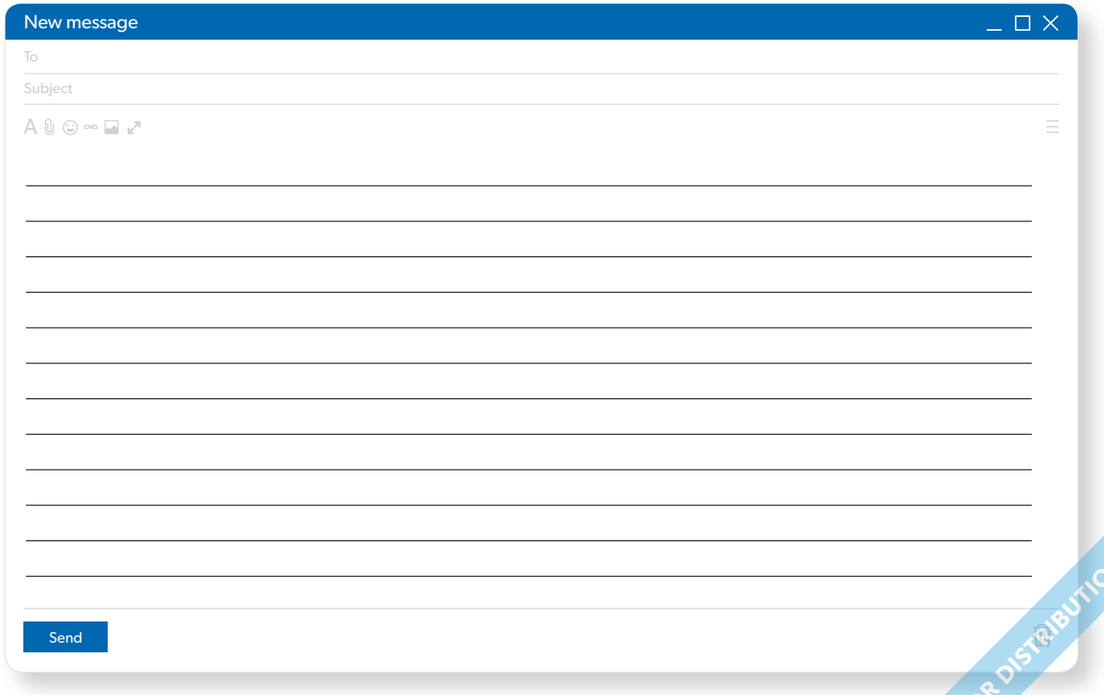
naštisali _____.

daštisalo _____.

naštisalem _____.

daštisaljan _____.

8. Ramosaren jekh lil le Martineske thaj phenen ke našti te džan ki buti jekh dives. Arakhen jekh lačho motivo.

NOT FOR DISTRIBUTION

GRAMATIKA

ROMANE SUBSTANTIVURJA ANDO DATIVO

nominativo	*akuzativo*		*dativo*
Kon?	*Kas?*	→	*Kaske?*
o phral	le phrales	→	le phraleske
i phen	le phenjan	→	le phenjake
e phrala	le phralen	→	le phralenge
e phenja	le phenjen	→	le phenjenge

SUBSTANTIVURJA LILE ANDAR AVER ČHIBJA ANDO DATIVO

nominativo	*akuzativo*		*dativo*
Kon?	*Kas?*	→	*Kaske?*
o kolego	le kolegos	→	le kolegoske
i kolega	le kolegan	→	le kolegake
e kolegurja	le kolegurjen	→	le kolegurjenge
e kolege	le kolegen	→	le kolegenge

VERBURJA ANDO -OL KO NAKHLO VAXT

	akanutno vaxt	*nakhlo vaxt*
me	siklj**av**	sikli**lem**
tu	siklj**os**	sikli**ljan**
vov	siklj**ol**	sikli**lo**
voj	siklj**ol**	sikli**li**
ame	siklj**as**	sikli**ljam**
tume	siklj**on**	sikli**ljen**
von	siklj**on**	sikli**le**

Akanutno vaxt = siklj- + -av/-os/-ol/-as/-on
Nakhlo vaxt = sikli- + -lem/-ljan/-lo/-li/-ljam/-ljen/-le

VERBURJA ANDO -AL KO NAKHLO VAXT

	akanutno vaxt	*nakhlo vaxt*
me	dar**av**	dar**anilem**
tu	dar**as**	dar**aniljan**
vov	dar**al**	dar**anilo**
voj	dar**al**	dar**anili**
ame	dar**as**	dar**aniljam**
tume	dar**an**	dar**aniljen**
von	dar**an**	dar**anile**

MODALO VERBURJA KO NAKHLO VAXT

	dašti	*našti*
me	daštisa**lem**	naštisa**lem**
tu	daštisa**ljan**	naštisa**ljan**
vov	daštisa**lo**	naštisa**lo**
voj	daštisa**li**	naštisa**li**
ame	daštisa**ljam**	naštisa**ljam**
tume	daštisa**ljen**	naštisa**ljen**
von	daštisa**le**	naštisa**le**

NOT FOR DISTRIBUTION

ADŽEKTIVURJA KERDE ANDAR E SUBSTANTIVURJA

substantivo	*sufikso*			*adžektivo*	
i ladž	*-an-*	→	ladžano	ladžani	ladžane
i dar		→	darano	darani	darane
i pakiv	-al-	→	pakivalo	pakivali	pakivale
i godi		→	godjalo	godjali	godjale
o amal	-ikan-	→	amalikano	amalikani	amalikane

MURŠIKANE SUBSTANTIVURJA LILE ANDAR AVER ČHIBJA

-i → -ja		*-o → -urja*	
singularo	***pluralo***	***singularo***	***pluralo***
o doktori	e doktorja	o kolego	e kolegurja
o aktori	e aktorja	o projekto	e projekturja
o političari	e političarja	o ivento	e iventurja

KULTURA

Arta thaj aktivismo

O Sead Kazanxhiu vazdel khera čirikljenge bare thaj thol len ande publikane thana. Kadala khera čirikljenge si kerde sar metafore te kerel le manušen te thon kan ke probleme, ke koncepturja thaj ke kulture kaj na-i kotor andar i historia thaj andar e publikane institucie, vi kana džanas ke von eksistuin.

NOT FOR DISTRIBUTION

EKSPRESIE THAJ VOKABULARO

butjako than (m)	working place
koordinatoro (m), -urja	coordinator
projekto (m), -urja	project
organizacia (f), -e	organisation
asistento (m), -urja	assistant
le butjako programo (m)	work schedule
dži ke	until
le butjako kontrakto (m)	employment contract
temporaro kontrakto (m)	temporary contract
biagoresko kontrakto (m)	permanent contract
taksa (f), -e	tax
socialo sekuriteta (f)	social security contribution
bruto pokinipe	gross income
neto pokinipe	net income
klaro	clear
le butjaki čhib (f)	working language
butjaki mesalin (f)	office desk
dži kana	until when
butjako plano (m)	working plan
prezentisarel	to present
informisarel	to inform
rezervisarel	to book, to reserve
promovisarel	to promote
socialo platforma (f), -e	social platform
institucia (f), -e	institution
akharipe (m), -imata	invitation
ramosaripe (m), -imata	writing
phiravel	to wear
džuvli (f), -ja	woman
direktori (m), -ja	director
participanto (m), -urja	participant
hotelo (m), -urja	hotel
prezentacia (f), -e	presentation
rezervacia (f), -e	booking, reservation
promovacia (f), -e	promotion
projektosko asistento (m)	project assistant
le butjako regulamento (m)	working regulation
slobodo vaxt (m)	free time
kino (m), -urja	cinema
xasardjol	to get lost
barjol	to grow old
xasarel pes	to get lost
lavuta (f), -e	violin
pokinipe (m), -imata	income, salary
xasarel	to miss, to loose
sode vrjama	how long
fundacia (f), -e	foundation
kerel preparacia	to make preparations
profesia (f), -e	profession
doktorka (f), -e	female physician
aresel	to become, to have enough (of something), stop
ladžano, -i, -e	shy
pakivalo, -i, -e	honest, trustful
godjalo, -i, -e	wise
amalikano, -i, -e	friendly
darano, -i, -e	anxious, timid, afraid
ladžardo, -i, -e	ashamed
phago, -i, -e	not working, broken
phagerdo, -i, e	broken by somebody
mekel	to let
zumavel	to try

NOT FOR DISTRIBUTION

daštisarel	can
naštisarel	cannot
drago, -o, -o	dear
džutipe (m), -imata	help
vazdel	to lift
sala (f), -e	hall, saloon
zoralo, -i, -e	strong
došalo, -i, -e	guilty
kinipe (m), -imata	buying
bikinipe (m), -imata	selling
vi kana	even though, although
sakadja	in the same way
kotor (m), -a	part
moderno, -o, -o	modern
identiteta (f), -e	identity
respekto (m), -urja	respect
anglunipe (m), -imata	past, history
bikinimaski buti (f)	peddling
artistikani buti (f)	artistic work
anavjarel pes	to be called
ramosarno (m), -e	writer
političari (m), -ja	male politician
aktori (m), -ja	actor
muzikanto (m), -urja	musician
dansatori (m), -ja	dancer
atleto (m), -urja	athlete
bokseri (m), -ja	boxer
fotbalisto (m), -urja	football player
drabaripe (m), -imata	enchantment, incantation
sastjarimaski terapia (f)	healing therapy

angar (m), -a	coal
ikona (f), -e	icon
xung (m), -a	incense
ogi (m), -ja	soul
nasfalipe (m), -imata	sickness, illness
trupo (m), -urja	body
Ardžintarja	Ardžintarja
fotografo (m), -urja	photographer
hobi (m), -urja	hobby
salsa (f)	salsa
diversiteto (m), -urja	diversity
fotografiaki arta (f)	photographic art
dramatikani arta (f)	dramatic art
aktrica (f), -e	actress
aktivistka (f), -e	female activist
političarka (f), -e	female politician
vizualo artisto (m)	visual artist
aktivisto (m), -urja	male activist
žurnalismo (m), -urja	journalism
mediako manadžemento (m)	media management
žurnalistka (f), -e	female journalist
artikolo (m), -urja	article
rasismo (m)	racism
kontra	against
Nordikani Makedonia (f)	North Macedonia
žurnalisto (m), -urja	male journalist
kerel fakulteta	to study at the faculty
kerel universiteto	to study at the university
čhavengo kher (m)	orphanage
lel e draba (m)	to take pills

Ekspresie:

Pe sode vrjama kerel pes o kontrakto?: How long is the contract period?
O kontrakto kerel pes pe…: The contract is concluded for (period of time).
Sa si klaro!: All right! (literally: Everything is clear!)
Sar si tuke?: How do you feel?
Sar san?: How are you?
Si mange lačhes: I feel good
Sem mišto: I am good.
Si mange bilačhes: I do not feel good.
Na sem mišto: I am not good.
respektisarel o programo: to respect work hours
phiravel pes šukar varekasa: to have a good relationship with someone
xasarel jekh averes: to loose each other
Jertisar man! Jertisaren man!: I am sorry! I apologise.
Na-i khanči!: No problem!
Aresel! Aresel tut! Aresel tumen!: Stop!
Mek man te…!: Let me…!
ovela dašti/šaj: maybe it is possible, maybe you can
ovela našti: probably it is not possible
Našti kerav khanči: I cannot do anything.
Šukar ovelas!/ Mišto ovelas!: It would be nice!
i buti le sastrjesa: blacksmith work
i buti kerdi le vastesa: manual work
sikavel o respekto: to show respect
si dikhlo bilačhes: it is disapproved; it is not liked

NOT FOR DISTRIBUTION

UNITETO 5

O manuš sikljol sasto dživipe

NOT FOR DISTRIBUTION

UNITETO 5
O manuš sikljol sasto dživipe

1. Dikhen e fotografie thaj phenen so keren von. Pal kodo šunen o dialogo thaj keren komparacia.

2. Šunen vaj ginaven o dialogo.

O Martin prindžardjas le Rubenes ko basketo. Von arakhen pen jekhvar po kurko thaj keren kompeticia.

M: – Rubene, mangav te dikhav kon si maj lačho avdives ko basketo.
R: – Hajde te dikhas, patjav ke kado drom si te xasares.
M: – Sar kadja? Tu sikljos varekaj?
R: – Va, me kerav basketo vi andi škola trinvar po kurko.
M: – Ah, daraves man! Hajde, te dikhas!
M: – Xasardem… so te kerav?
R: – Phendem tuke maj anglal ke si te xasares.
M: – Akana džanav thaj avervar na si te maj khelav tusa basketo, si te khelav fotbalo.
R: – Ah, fotbalo, kothe sigurno xasarav…

M: – Sar džal tiri škola, Rubene?
R: – Džal mišto. Maj si man jekh berš thaj agorisarav o liceo.
M: – So manges te keres pal kodo?
R: – Kamav te džav ko universiteto, ama si phares te alosares.
M: – Sostar?
R: – Šaj sikljol o manuš but berša thaj maj palal te na arakhel buti.
M: – Si tut čačipe, trebal te informisares tut.
R: – Va, kado kerav. Zumavav te sikljav jekh profesia savi me kamav thaj savi rodel pes.
M: – Bravo! Si mišto sar godisares. Thaj maj si jekh buti kaj na trebal te bisteres.
R: – Savi?
M: – Akana o manuš sikljol sasto dživipe.
R: – Va, si čačes, savrjama si informacie neve.

M: – Me patjav ke si mišto tu te sikljos IT.
R: – Tu phenes pal i Informaciaki Tehnologia?
M: – Va, kado si jekh lačho domeno vaš tute.
R: – Kadaja si jekh lačhi ideja. Vi me godisardem pal kado.
M: – I tehnologia si o avutnipe, Rubene.
R: – Va, kadja si. Kana sikljos IT, arakhes sigurno jekh than butjako.
M: – Kodo phenav, arakhes buti savi si mišto pokindi.
R: – Thaj kadja aresel o manuš barvalo?
M: – Kana kodo kames, šaj te areses vi barvalo…
R: – Najs tuke, Martine, pal kadava vakeripe sem maj barvalo.

NOT FOR DISTRIBUTION

3. Šunen o dujto dialogo thaj alosaren so si čačo.

☐ O Ruben agorisarel o universiteto.
☐ O Ruben kamel te džal ko universiteto.
☐ O Martin phenel kaj o manuš trebal te sikljol sasto dživipe.
☐ O Ruben rodel jekh than butjako.
☐ O Ruben patjal ke akana savrjama si neve informacie.

4. Den anglal ke pučimata:

- Kon si maj lačho ko basketo?
- Kon xasardjas?
- Kon kerel basketo andi škola?
- So phenel o Martin te khelen aver drom?
- Savo domeno phenel o Martin ke si lačho vaš o Ruben?
- So patjal o Ruben pal kodo?
- So phenel o Martin ke si i tehnologia?
- Sostar si mišto te sikljos IT? So phenel o Ruben thaj o Martin?
- Sar si o Ruben pal o vakeripe le Martinesa?

5. Vakeren maškar tumende save profesie si maj lačhe avdives thaj phenen sostar. Kana vakeren len samate kadala ekspresie:

Hajde te dikhas!
Sar kadja?
So te kerav?
Si phares te alosares.

6. Vakeren tumare kolegosa soske si vašno i tehnologia.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 1 – Savo hobi si tut?

1. Ginaven o teksto.

Le Rubenesko hobi si te **bašavel** elektriko gitara. Kana si les slobodo vrjama, arakhel pes le kolegurjenca te bašaven khetanes. Von keren tikne gilja ando komputero pe muzikake aplikacie. Vov **sikavel** lenge e neve gilja. Pal kodo **paruvel** lenca ideje sar te lačharen len thaj thon len po Youtubo. O Youtubo na **xoxavel**, kothe dikhes e čače reakcie le manušenge.

2. Den anglal ke pučimata:

- Savo hobi si le Rubenes?
- Kana bašavel ki elektriko gitara?
- So kerel varekana le kolegurjenca?
- So sikavel lenge?
- So keren von khetanes?
- Kaj thon e gilja maj palal?
- Sostar thon e gilja po Youtubo?

Len samate!

E regularno verburja kaj si ko prezento ando **-v-EL** agorisaren pen ko nakhlo vaxt ando **-DEM**: *bašavel, sikavel, paruvel, xoxavel, ginavel, thovel, dživel, kiravel, phiravel, zumavel.*

E regularo verburja ando -v-EL

bašavel
sikavel
paruvel
xoxavel

3. Len samate o verbo „bašavel“ ando nakhlo vaxt thaj ramosaren vi tume akalaver trin verburja.

bašavel	**sikavel**	**paruvel**	**xoxavel**
me bašavdem	_____	_____	_____
tu bašavdjan	_____	_____	_____
vov bašavdjas	_____	_____	_____
voj bašavdjas	_____	_____	_____
ame bašavdjam	_____	_____	_____
tume bašavdjen	_____	_____	_____
von bašavde	_____	_____	_____

Ekscepcia keren e verburja **„sovel”**, **„rovel”** thaj **„avel”** ko nakhlo vaxt:

sovel	**avel**	**rovel**
me sutem	me avilem	me rujem
tu sutjan	tu aviljan	tu rujan
vov suto/sutjas	vov avilo/aviljas	vov rujas
voj suti/sutjas	voj avili/aviljas	voj rujas
ama sutjam	ame aviljam	ame rujam
tume sutjen	tume aviljen	tume rujen
von sute	von avile	von rue

NOT FOR DISTRIBUTION

Len samate!

E verburja **„daral”** thaj **„daravel”** si verver.

*O Ruben **daravel** le Martines ko basketo.*
*O Martin **daral** katar i Ruben ko basketo.*

O verbo “daral”	***O verbo “daravel”***
Me darav	Me daravav
Tu daras	Tu daraves
Vov daral	Vov daravel
Voj daral	Voj daravel
Ame daras	Ame daravas
Tume daran	Tume daraven
Von daran	Von daraven

Eksemplurja:

Me darav katar o džukel. *Me daravav le čhavoren./Daravel len.*
Tu daras te džas korkoro ando foro. *Voj daravel le manušes./Daravel les.*

I ekspresia „si te”:
*R: - Phendem tuke maj anglal kaj **si te xasares**.*
*M: - Akana džanav thaj avervar **na si te khelav** tusa basketo, **si te khelav** fotbalo.*

Me **si te kerav** sporto sako dives.
Tu si te džas lesa ko filmo.
Ame **si te avas** tumende džirati.
Von **si te bešen** amende duj kurke.

4. Ginaven e propozicie thaj ramosaren len ko nakhlo vaxt.

Me bašavav ki lauta. _____.
Tu sikaves le čhaves ko piano. _____.
Vov paruvel le manušengi godi. _____.
Voj na xoxavel les nijekhdata. _____.
Ame ginavas o žurnali. _____.
Voj thovel e parne šeja. _____.
Tume dživen pašal i derjav. _____.
Von kiraven o maj lačho xabe. _____.
Tu phiraves šeja kale savrjama. _____.
Vov zumavel te sikljol i gili. _____.

I modalo ekspresia „si te“

me si te khelav
tu si te kheles
vov si te khelel
voj si te khelel
ame si te khelas
tume site khelen
von si te khelen

NOT FOR DISTRIBUTION

**5. Thon o verbo „sovel"
thaj „avel" ko nakhlo vaxt.**

sovel

Vov na _____ sasti rjat.

Ame _____ ko hotelo trin ratja.

E čhave _____ korkore khere.

avel

Tume _____ ande amaro gav.

Voj na _____ te dikhel tut.

Me _____ sigo te vakerav lesa.

6. Cirden linja thaj arakhen e propozicie.

Lako hobi si te bašavel	kamimaske lila.
Miro hobi si te ginavav	ki klasiko gitara.
Tiro hobi si te kiraves	karaoke.
Tumaro hobi si te khelen	blogo po interneto.
Lengo hobi si te giljaben	indisko xabe.
Amaro hobi si te keras	baleto.
Lesko hobi si te ramosarel	verver sporturja.

7. Vakeren pal tumare hobiurja tumare kolegosa/kolegasa.

Modelo:
- Sovo si tiro hobi akana?
- Miro hobi akana si...
- Savo sas tiro hobi maj anglal?
- Miro hobi maj anglal sas...
- So kames maj but te keres kana si tut slobodo vrjama?
- Kana si man slobodo vrjama kamav te...

8. Thon o verbo „ovel" vaj „ avel" ko akanutno vaxt.

Me na mangav te _____ thulo.

Maj vašno si te _____ o phuro sastevesto.

Vov _____ andar o foro thino.

Tume _____ khere bokhale.

Ame na mangas te _____ nasfale.

Me na mangav te _____ prezidento.

Voj phendjas ke _____ ki buti.

Te _____ sastevesto!

Na bisteren!

O verbo ando kondžunktivo si les savrjama i kondžunkcia **„TE"** anglal: *te xav, te pjav, te sovav, te giljabav, te asav, te rovav thaj aver.*

Butivar o kondžunktivo kerel pes le modalo verburjenca:
mangel te ... /kamel te .../ šaj te.../ našti te...

Varesave saluturja andi romani čhib si kerde le **verbosa ando kondžunktivo**:
Te oves baxtalo! / **Te oves** baxtali! /**Te oven** baxtale!
Te oves sastevesto!/ **Te oves** sastevesti!/ **Te oven** sasteveste!
Te del tut o Del baxt thaj sastipe!

E verburja **„ovel"** thaj **„avel"** – si verver:
Te oves sastevesto!/ Tu **aves** mande.

9. Thon o verbo „si" ando kondžunktivo pal o modelo:

Modelo:
*Vov **si** miro maj lačho amal.*
*Vov **mangel te ovel** miro maj lačho amal.*

Voj si maj lačhi ki matematika. _____.

Ame sam e maj prindžarde artisturja. _____.

Von si sasteveste. _____.

Me na sem thuli. _____.

Tu na san xoljariko. _____.

Tume sen savrjama khetanes. _____.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 2 – So kames te areses?

1. Ginaven o dialogo.

M: – Sar san, Rubene?
R: – Sem cira xasardo. Miri daj phenel ke maj šukar si te aresav psihologo.
M: – Tu kames kodo?
R: – Na džanav...
M: – Dav tut jekh sfato. Sikavav tut sar te alosares.
R: – Sar?
M: – Godisar pal varesave aktivitete kaj keren tut lošalo. Ramosar pe jekh papir save si e butja kaj manges thaj e butja kaj na manges. Save si tire zorale punkturja thaj save si tire kovle punkturja.
R: – Thaj pal kado so kerav?
M: – Arakhas amen palem ko basketo thaj das duma. Kadja arakhas savo universiteto si mišto te keres.
R: – Mišto, kadja kerav, najs tuke!

2. Den anglal ke pučimata:

- So phenel i daj le Rubeneske?
- So kamel o Ruben te aresel?
- So phenel o Martin te kerel o Ruben?
- Sostar dinjas o Martin le Rubenes kado sfato?

Mangipe:
Rugisarav tut, de man
de les
de lan
de amen
de len

Len samate!

O verbo „del" thaj o pronumo vaj o substantivo ando akuzativo
Kas dav?

***Dav** tut jekh sfato.*
*Me **dav les** jekh lil te ginavel.*
*Me **dav len** sfaturja.*

dav **man**	Dav le **Martines**
dav **tut**	Dav le **Sabinan**
dav **les**	Dav le **romes**
dav **lan**	Dav le **romnjan**
dav **tumen**	Dav le **romen**
dav **amen**	Dav le **romnjen**
dav **len**	

O verbo „del" thaj o pronumo vaj o substantivo ando dativo
Kaske dav?

*Me **dav tuke** jekh ideja lačhi.*
*Vov **del lake** jekh phabaj.*

dav **tuke**	Dav le **Lazareske**
dav **leske**	Dav le **Erikake**
dav **lake**	Dav le **romeske**
dav **tumenge**	Dav le **romnjake**
dav **amenge**	Dav le **romenge**
dav **lenge**	Dav le **romnjenge**

NOT FOR DISTRIBUTION

Ekspresie:

Dav man godi = godisarav

Dav man rigate = dav man palpale

3. Paruven e substantivurja le pronumosa ando akuzativo thaj ramosaren e propozicie sar ando modelo:

Modelo:
*Me dav **le čhajan** jekh lil te ginavel.* _____ *Me dav lan jekh lil te ginavel* _____.

Tu des **le manušen** informacie. _____.

Voj del **le džukeles** te xal. _____.

Vov del **le grasnjan** pani. _____.

Ame das **le phuren** vast. _____.

Tume den **le Rozan** jekh kafa. _____.

Von den **le Rubenes** sfaturja. _____.

4. Keren propozicie le ekspresienca ko singularo thaj ko pluralo pal o modelo:

Modelo:
Singularo
De man jekh taxtaj mol!

de amen, de les, de lan, de len

_____
_____.
_____.
_____.

Pluralo
Den man duj phabaja!

den amen, den les, den lan, den len

_____.
_____.
_____.
_____.

Na bisteren!

O verbo ando akuzativo-refleksivo kerel pes le pronumosa ando akuzativo thaj le pronumosa ando refleksivo:

Nominativo	*Verbo*	*akuzativo* - *refleksivo*
me	thovav	man
tu	thoves	tut
vov/voj	thovel	pes
amen	thovas	amen
tumen	thoven	tumen
von	thoven	pen

NOT FOR DISTRIBUTION

5. Thon e verburja ando akuzativo-refleksivo.

hurjavel pes

nandjarel pes

paruvel pes

phiravel pes

me	*hurjavav man*	*nandjarav man*	*paruvav man*	*phiravav man*
tu	_____	_____	_____	_____
vov	_____	_____	_____	_____
voj	_____	_____	_____	_____
ame	_____	_____	_____	_____
tume	_____	_____	_____	_____
von	_____	_____	_____	_____

6. Keren propozicie thaj thon andre e ekspresie:

Dav man rigate _____.

Del tut vast _____.

Dav man godi _____.

De les muj _____.

Del lan djes _____.

Des le romes _____.

Den le grasten _____.

7. Dikhen e ilustracie kaj si ko punkto 5 thaj keren jekh xarno teksto le verburjenca:
hurjavel pes, nandjarel pes, paruvel pes, phiravel pes.

I čhaj _____
_____
_____
_____
_____

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 3 – I diz le universiteturjengi

1. Ginaven thaj len samate e neve alava.

M: – Rubene, kaj san?
R: – Akana sem khere, sostar?
M: – Aves manca ki diz le universiteturjengi?
R: – Avav, so si kothe?
M: – Kothe si prezentisarde maj but universiteturja kaj roden studenturjen.
R: – Mišto, avav. Kana les man kheral?
M: – Lav tut kheral ko panž o časo.
R: – Kana avas kothar?
M: – Kothar avas palpale ko efta o časo.
R: – Lačhes Martine, adžukerav tut.

E adverburja

khere
kheral
kothe
kothar
akana
lačhes

2. Den anglal ke pučimata:

- Kaj si o Ruben?
- Kaj mangel te ingerel les o Martin?
- So kerel pes kothe?
- Katar lel les o Martin?
- Kana avel palpale?

Na bisteren!

E adverburja si verver. Von sikaven:

- O than – **e lokalo adveburja** (kaj? katar?):
khere, kothe - kathe, dur, paše, opre, tele, avri, andre.
- O vaxt – **le vaxteske/ temporalo adverburja** (kana?):
akana, atoska, avdives, tehara, idž, overidž, džirati, arati, over, overtehara.
- O modo: **le modoske adverburja** (sar?):
phares, lokes, lačhes, bilačhes, sigo, kadja. khetanes, francikanes

Len samate!

E lokalo adverburja šaj paruven peski forma pal o pučipe kaj thas les:

→ **Kaj si?**
khere, kothe, kathe, dur, opral, avrjal, pašal
*Me sem **khere**.*

→ **Kaj džal?**
opre, avri, paše, khere, kothe, kathe, dur
*Me džav **khere**.*

→ **Katar avel?**
opral, avrjal, pašal, kheral, kothar, kathar, dural
*Tu aves **kheral**.*

Eksemplurja:

R:- Mišto, avav. Kana les man **kheral**?
M: - Lav tut **kheral** ko panž o časo.
R: - Kana avas **kothar**?
M:- **Kothar** avas palpale ko efta o časo.

Opozito adverburja:

kathe – kothe
paše – dur
tele – opre
andre - avri

Lokalo adverburja

Kaj si/ džal?	*Katar avel?*
khere	kheral
kathe	kathar
kothe	kothar
dur	dural

NOT FOR DISTRIBUTION

3. Alosaren o adverbo kaj trebal thaj ramosaren les.

O Ramon avel te lel tut _____ . *(khere vaj kheral)*
I phen akharel les te avel _____. *(khere vaj kheral)*
I diz le universiteturjengi si _____. *(dur vaj dural)*
Vov del duma manca _____. *(dur vaj dural)*
Tu džas korkoro _____. *(kothe vaj kothar)*
Vov avel le Martinesa _____. *(kothe vaj kothar)*

4. Thon andre o opozito adverbo thaj ramosaren e propozicie.

Lesko kher si paše.
_____.
I lampa si thodi opre.
_____.
Vov akharel man andre.
_____.
Me adžukerav tut kathe.
_____.

5. Keren propozicie thaj thon andre e adverburja:

dural _____.
kathar _____.
kheral _____.
opral _____.
kathar _____.

KULTURA

I romani čhib thaj historia

O siklipe le romane čhibjako thaj historiako, vi o anipe andi godi le Holokaustosko ande škole thaj universiteturja si jekh vašno kontribucia ko vazdipe thaj ko zorjaripe le romane kulturalo identitetako.
De maj but berša i romani čhib thaj kultura sas sikljardi ande universiteturja sar angluni čhib ko Bukurešti Universiteto thaj sar iden pendento kursurja ko Sorbonne Universiteto andar o Pariso, Charles Universiteto andar i Praga, Pécs Universiteto andar o Ungriko, Novi Sad Universiteto andar i Serbia. I romani čhib sas vi kotor andar varesave universiteturenge programurja katar o Graz (Austria), Manchester (Anglia), Amsterdam (Holandia), Barcelona (Spania), Aarhus (Danemarka), Södetorn (Švedo) thaj Helsinki (Finlanda).
E džanimata pal i romani kultura, historia thaj identiteta thaj lengo thovipe andi školaki kurikula sas jekh biagoresko maripe vaš i internacionalo romani komuniteta.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 4 – Šaj arakhes lokes buti pal o universiteto?

1. Ginaven thaj arakhen e neve alava.

Avdives si i diz le universiteturjengi. Kothe aven reprezentanturja katar but universitete andar verver domenurja. O Martin thaj o Ruben gele sigo te roden informacie pal i informatika thaj te dikhen save perspektive si vaš o avutnipe. O pučipe si kana o manuš šaj arakhel lokes jekh than butjako. O Ruben si lošalo. Vov arakhljas jekh universiteto kaj te sikljol informatika thaj ko agor von den les vast te arakhel jekh than butjako.

Len samate!

Avdives si i diz le universiteturjengi.

O alav „avdives" si **adverbo vaxtesko**.
Aver adveburja vaxteske si: akana, atoska, avdives, tehara, idž, overidž, džirati, arati, over, overtehara thaj aver.

O pučipe kaj trebal te thas si: kana?
- **Kana** sas i diz le universiteturjengi?
- **Avdives**.

2. Ginaven e propozicie thaj ramosaren e pučimata pal o modelo:

Modelo:
Tehara džav ko kino.
- Kana džav ko kino?
- Tehara.

Miro phral avel amende akana.

_____?

_____.

Tehara džal o čhavo ki škola.

_____?

_____.

Džirati keras xabe khetanes.

_____?

_____.

Overtehara si amen jekh baro kidipe.

_____?

_____.

Len samate!

*O Martin thaj o Ruben gele **sigo** te mangen informacie.*
O pučipe si kana o manuš šaj arakhel **lokes** jekh than butjako.

E alava **„sigo"** thaj **„lokes"** si modoske adverburja.
O pučipe kaj trebal te thas si: sar?
- **Sar** gele?
- **Sigo**.

MODALO ADVERBURJA KERDE ANDAR E ADŽEKTIVURJA

adžektivo	**adverbo**
zoralo	*zorales*
pharo	*phares*
loko	*lokes*
bango	*banges*
romano	*romanes*

NOT FOR DISTRIBUTION

3. Ramosaren e propozicie ko nakhlo vaxt thaj arakhen le modoske adverburja.

O brišind del zorales. _____.

Vov aresel ki buti phares. _____.

I phuri phirel lokes. _____.

Ame vakeras lačhes pal tute. _____.

Von vakeren bilačhes pal amende. _____.

Miro phral aresel phares ko doktori. _____.

4. Ramosaren propozicie le adverburjenca kaj si maj tele.

Dural _____.

Kothar _____.

Kheral _____.

Akana _____.

Idž _____.

Overtehara _____.

Lokes _____.

Phares _____.

Francikanes _____.

KULTURA

I edukacia andi romani familia
Andi romani familia e čhave si sikavde te barjon ando phralipe, te vakeren mišto le manušenca andar i komuniteta thaj te respektisaren len. Kadalatar von akharen len: nane, naniko, kako, bibie, phrala, phene. Sa kadja, si sikavde te len sama jekh pal avereste thaj te oven ladžane anglal e maj bare manuša vaj anglal e phure.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 5 – Miri profesia

1. Ginaven e teksturja.

Me sem i Ethel Brooks. Sem profesorka ando New Jersey ko Rutgers Universiteto, ando Departamento pal e Džuvljenge Pučimata thaj Sociologia. Akana ramosarav duj lila, jekh si pal i politikani ekonomia thaj i kulturalo produkcia thaj aver si pal i violenca kontra e roma po sasto sumnal.

Me sem o Miguel Ángel Vargas thaj sem biando andi Spania. Me sem scenako direktori, poeto thaj aktori. Siklilem ko Instituto le Teatrosko andar i Sevilla thaj akana rodav informacie pal sar si e roma reprezentisarde ando teatro.

Miro anav si Isaac Blake, me barilem andi Anglia thaj siklilem teatrosko danso. Siklilem pal o danso andi Anglia thaj vi ando New York. Kerdem buti ande verver thana sar koreografo thaj akana sikjarav averen pal o tradicionalo khelipe.

Miro anav si Diana Kirilova thaj sem biandi andi Bulgaria. Me kerdem studie pal i edukacia, kultura thaj pal i romani čhib ko Sorbonne Universiteto andar o Pariso. Akana kerav buti pal i edukacia le romane čhavengi thaj sikavav romani čhib thaj kultura ande verver universiteturja andar i Evropa.

2. Ginaven thaj alosaren so si čačo.

☐ O Miguel Angel Vargas siklilo pal teatrosko danso.
☐ O Miguel Angel Vargas si biando andi Germania.
☐ O Isaac Blake si scenako direktoro, poeto thaj aktoro.
☐ O Isaac Blake kerel buti sar koreografo.
☐ I Ethel Brooks si profesorka ando Departamento pal e Džuvljenge Pučimata thaj Sociologia.
☐ I Ethel Brooks ramosarel akana trin lila.
☐ I Diana Kirilova sikavel romani čhib thaj kultura.
☐ I Diana Kirilova kerdjas studie andi Bulgaria.

3. Vakeren maškar tumende thaj phenen:

a. Katar si von?
b. So siklile von?
c. Savi buti/ profesia/ aktiviteta keren?

4. Vakeren pal tumende:

- Kaj sen biande?
- Save studie si tumen?
- Savi kalifikacia si tumen?
- Savi buti keren akana?
- Savi aver buti kamenas te keren?

NOT FOR DISTRIBUTION

TESTO 5

1. Ginaven thaj arakhen e propozicie.

O Ruben thaj o Martin	ande jekh berš.
O Ruben agorisarel o liceo	khelen basketo.
O manuš trebal	Informaciaki Tehnologia.
O Ruben mangel te sikljol	te sikljol sasto džvipe.
O Martin xasarel o khelipe	te khelel mišto basketo.
O Ruben džanel	ko basketo.

2. Ramosaren e propozice ko nakhlo vaxt.

Me bašavav ko piano. _____.
Tu sikaves le Martines te giljabel. _____.
Voj paruvel le čhaves. _____.
Vov xoxavel amen sako dives. _____.
I bori thovel e šeja. _____.
Ame kiravas indisko xabe. _____.

3. Thon o verbo „sovel" ande propozicie ko nakhlo vaxt.

Me _____ ando hotelo.
Ame našti _____ katar i zorali muzika.
Tume _____ ke amala.
Tu _____ toke štar časurja.
Vov _____ le čhavoresa.
Voj našti _____ sasti rjat.
Me na džanav kaj _____ von.

4. Ramosaren o verbo „SI" ando kondžunktivo pal o modelo:

Modelo:
*Voj kamel **te ovel** i maj lačhi giljabni.*

Ame mangas _____ maj lače ki matematika.
Tume kamen _____ amare amala.
Von šaj _____ bilače manuša.
Vov dašti _____ kolego tusa.
Voj našti _____ amari sikljarni.
Me mangav _____ sar miro dadoro.
Tu šaj _____ paš leste.

NOT FOR DISTRIBUTION

5. Ramosaren 5 propozicie le verburjenca:

te bašavav _____.
te kiravav _____.
te khelav _____.
te giljabav _____.
te kerav sporto _____.

6. Thon o pronumo ando than le substantivurjengo sar ando modelo:

Modelo:
*Me dav **le čhajan** jekh luludi.*
*Me dav **lan** jekh luludi.*

Me dav le Markos jekh kafa te pjel. _____.
Tu des le rakhlen savore love. _____.
Vov del le dajan jekh lil. _____.
Voj na del le džukelen te xan. _____.
Ame das le Danielan jekh šokolada. _____.
Tume den le romnjen sfaturja. _____.

7. Thon o verbo „thovel pes“ ande propozice.

Me _____ andi teharin.
Vov _____ sako dives.
Tu _____ po šero.
Voj _____ pe vasta.
Ame _____ pe pire.
Tume na _____ sako dives.
Von _____ andi len.

8. Arakhen e adverburja thaj ramosaren save si: *lokalo adverbo, modosko adverbo, vaxtesko adverbo*

Av **kathe** te dav tut kafa. **kathe** – lokalo adverbo
Dža kothe te les šokolada. _____
Me sem kathar, andar kado foro. _____
Tu san kothar, andar i Germania? _____
Me avilem dural. _____
Tu našljan kheral. _____
Me džav dur. _____
Akana si zoralo kham. _____
Voj vakerel francikanes. _____
Miro phuro phirel phares. _____
Tehara avel miri phen. _____

NOT FOR DISTRIBUTION

GRAMATIKA

MODALO EKSPRESIA „SI TE“

singularo	*pluralo*
me si te kerav	ame si te keras
tu si te keres	tume si te keren
vov/voj si te kerel	von si te keren

O VERBO „DEL“ THAJ O SUBSTANTIVO ANDO AKUZATIVO VAJ DATIVO

akuzativo	*dativo*
del le romes	del le romeske
del le romnjan	del le romnjake
del le romen	del le romenge
del le romnjen	del le romnjenge

O VERBO „DEL“ THAJ O PRONUMO ANDO AKUZATIVO VAJ DATIVO

akuzativo	*dativo*
del man	del mange
del tut	del tuke
del les	del leske
del lan	del lake
del amen	del amenge
del tumen	del tumenge
del len	del lenge

VERBURJA ANDO KONDŽUNKTIVO

	akanutno vaxt	*kondžunktivo*
me	kerav	te kerav
tu	keres	te keres
vov/voj	kerel	te kerel
ame	keras	te keras
tume	keren	te keren
von	keren	te keren

O VERBO „SI“ ANDO KONDŽUNKTIVO

	akanutno vaxt	*kondžunktivo*
me	sem	te ovav
tu	san	te oves
vov/voj	si	te ovel
ame	sam	te ovas
tume	sen	te oven
von	si	te oven

REGULARNO VERBURJA ANDO -V-EL KO NAKHLO VAXT

	bašavel
me	bašavdem
tu	bašavdjan
vov/voj	bašavdjas
ame	bašavdjam
tume	bašavdjen
von	bašavde

BIREGULARNO VERBURJA ANDO -V-EL KO NAKHLO VAXT

	sovel	*rovel*	*avel*
me	sutem	rujem	avilem
tu	sutjan	rujan	aviljan
vov	suto, sutjas	rujas	avilo, aviljas
voj	suti, sutjas	rujas	avili, aviljas
ame	sutjam	rujam	aviljam
tume	sutjen	rujen	aviljen
von	sute	rue	avile

NOT FOR DISTRIBUTION

EKSPRESIE THAJ VOKABULARO

kerel kompeticia	to compete
kado drom	this time
varekaj	somewhere
kerel basketo	to do basketball training
khelel basketo	to play basketball
daravel	to frighten
avervar	other time
sigurno	surely
phares	difficult
rodel pes	to be looked for
Bravo!	Bravo! Well done!
maj	also, more
Informaciaki Tehnologia (f)	Information Technology (IT)
domeno (m), -urja	field
tehnologia (f), -e	technology
pokindo, -i, -e	paid
si te	will, should
elektriko gitara (f)	electric guitar
slobodo vrjama (f)	free time
muzikaki aplikacia (f)	music application
tikno, -i, -e	short, small
paruvel ideje	to exchange ideas
lačharel	to improve
Youtubo	Youtube
reakcia (f), -e	reaction
thovel	to wash
žurnali (m), -ja	journal
kamimasko lil (m)	love letter
klasiko gitara (f)	classic guitar
blogo (m), -urja	blog
indisko, -i, -e	Indian
baleto (m)	ballet
artisto (m), -urja	artist
psihologo (m), -urja	psychologist
xasardo, -i, -e	lost
del sfato	to advise
papir (f), -a	paper
zoralo punkto (m)	strong point of someone
kovlo punkto (m)	weak point of someone
punkto (m), -urja	point
kovlo, -i, -e	weak, soft
sfato (m), -urja	advice
ideja (f), -e	idea
del pes godi	to think
del pes rigate	to stand aside
phiravel pes	to take a walk, to behave
paruvel pes	to change clothes
le universiteturjengi diz (f)	university fair
kheral	from home
lel varekas	to pick up someone
kothar	from there
lel khere	to carry home
khere	home, at home
ingerel	to bring, to take somebody somewhere
atoska	then
arati	last night
palpale	back
dural	from afar
kathar	from here
šulavel	to sweep
reprezentanto (m), -urja	representative
informatika (f), -e	informatics
perspektiva (f), -e	perspective
lokes	easily
banges	crookedly, wrong
media (f), -e	media
teza (f), -e	thesis
forma (f), -e	form
reprezentacia (f), -e	representation
profesorka (f), -e	female professor
departamento (m), -urja	department
sociologia (f)	sociology
politikani ekonomia (f)	political economy
kulturalo produkcia (f)	cultural production
violenca (f), -e	violence
sumnal (m), -a	world
teatrosko danso (m)	theatre dance
koreografo (m), -urja	choreographer
tradicionalo khelipe (m)	traditional dance
scenako direktoro (m)	scene director
poeto (m), -urja	poet
instituto (m), -urja	institute
giljabni (f), -ja	female singer
lokalo adverbo (m)	adverb of place
modosko adverbo (m)	adverb of manner
temporalo adverbo (m)	adverb of time

Ekspresie:

Hajde te dikhas!: Let's see!
Sar kadja?: How is that possible?
So te kerav?: What should I do?
Sar džal i škola? Džal mišto.: How is the school going? It goes well.
Kadaja si jekh lačhi ideja.: This is a good idea.
paruvel varekaski godi: to change someone's opinion/mind

NOT FOR DISTRIBUTION

UNITETO 6

Vašne divesa

NOT FOR DISTRIBUTION

UNITETO 6
Vašne divesa

1. Vakeren so dikhen ande fotografie.

2. Šunen vaj ginaven e dialogurja.

S: – Martine, džanes so dives ka ovel tehara?
M: – Va, džanav. Ka ovel parasti.
S: – Va, ka ovel parasti, ama ka ovel vi jekh vašno dives, 13-to avgusto.
M: – Džanav, sar te na džanav? Si amaro barodives. Ka pherjol jekh berš katar amaro biav.
S: – Patjanilem ke bisterdjan.
M: – Na bisterdem, sar te bisterav? Tehara si man jekh surpriza vaš tute.
S: – Vi man si man jekh surpriza vaš tute.
M: – Šaj te čumidav tut?
S: – Šaj…

M: – Sabina, kaj san?
S: – Me sem khere, adžukerav tut. I surpriza si gata.
M: – Me sem ko udar, šaj putares?
S: – Va, sar te na?
M: – Kadala luludja si vaš tute thaj vi kado prezento.
S: – Kado si tiro prezento. Maj si man vi aver surpriza. Dikh kathe, jekh romantično belveljako xabe.
M: – So šukar si! Najs tuke, Sabina! Vi me andem jekh šampania te pjas khetanes.
S: – Najs, te putaras maj anglal i šampania.
M: – Te del o Del te ovas lošale khetanes, Sabina!
S: – Te del o Del! Te ovas sasteveste thaj baxtale!

M: – Bisterdem te sikavav tuke vareso.
S: – So kames te sikaves mange?
M: – Si man neve fotografie katar amaro biav.
S: – Katar liljan len?
M: – Katar jekh lačho amal.
S: – De, te dikhav len!
M: – Av, kathe te dikhes savi šukar san sar terni!
S: – Vi tu san but šukar sar terno, Martine!
M: – Miri daj phendjas ke si lan i maj lačhi thaj i maj šukar bori.
S: – Vi miri daj phendjas ke si lan jekh but šukar thaj zoralo džamutro.

M: – Miri daj pučljas man kana ka bianes lake jekhe nepotos vaj jekhe nepotan.
S: – Čačes pučljas?
M: – Va, čačes.
S: – Kana kamela o Del. Patjav kaj si te ovel jekh lošali phuri daj.
M: – Va, voj kamelas te ovel amen jekh xurdo.
S: – Vi miri daj mangel kodo.
M: – Miri sasuj?
S: – Va, tiri sasuj thaj vi tiro sastro.
M: – Mišto, kana savore mangen, na trebal te mekas len te adžukeren.

NOT FOR DISTRIBUTION

3. Den anglal ke pučimata:

- Savo vašno dives si ando 13-to avgusto?
- So kerel o Martin vaš kado dives?
- So kerel i Sabina vaš kado dives?
- So anel o Martin le Sabinake?
- So kerdjas i Sabina vaš o Martin?
- So bisterdjas o Martin?
- Sar si i Sabina?
- So pučljas i daj le Martineski?

4. Den anglal ko pučipe avere pučimasa, pal o modelo:

Modelo:
- Džanes so dives si tehara?
- Sar te na džanav so dives si tehara?
- Tu san thino?
- Sar te na ovav thino?

Tu na džanes sode berša si man?
Sar te na _____?

Tu na džanes kaj bešel miri daj?
Sar te na _____?

Tu na džanes te giljabes?
Sar te na _____?

Tu na kames man?
Sar te na _____?

Tu san xoljariko?
Sar te na _____?

Tu na džanes romanes?
Sar te na _____?

Tu soske roves?
Sar te na _____?

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 1 – Jekh biav sar ando suno

1. Ginaven thaj len sama ke alava.

S: – Martine, džanes so dives **ka ovel** tehara?
M: – Va, džanav. **Ka ovel** parasti.
S: – Va, **ka ovel** parasti, ama ka ovel vi jekh vašno dives, 13-to avgusto.

Tehara me **ka ovav** khere.
Von **ka oven** ando foro.

2. Thon o verbo „si" ko avutnipe.

Miro phral _____ barvalo ande jekh dives.
Miri sasuj _____ lošali te dikhel tut.
Ame _____ thine pal o biav.
Von _____ khere pal o mismeri.
Tehara _____ jekh barodives.
Me _____ tiro maj lačho amal.
Tu _____ i maj šukar terni.

3. Ginaven so phenel o Martin.

Ke amaro biav avile amare familie thaj amaro kirvo thaj amari kirvi. Maj sas pašal amende amare neamurja, maj avile amare amala thaj prindžarde manuša. Savore xaljam, piljam thaj kheldjam sasti rjat. Sas amen but lačhe bašalne thaj giljabne. Lengi muzika kerdjas savore manušen lošale.

O verbo „si" ko avutnipe

me ka ovav
tu ka oves
vov ka ovel
voj ka ovel
ame ka ovas
tume ka oven
von ka oven

Neve alava:

i terni – e ternja
i bašalni – e bašalnja
i giljabni – e giljabnja
i sasuj – e sasuja
i kirvi – e kirvja
o giljabno – e giljabne
o terno – e terne
o bašalno – e bašalne
o sastro – e sastre
o kirvo – e kirve
o neamo – e neamurja

NOT FOR DISTRIBUTION

Na bisteren!

O alav „maj" si les verver hatjarimata.
Kana si anglal o adverbo vaj anglal o adžektivo, sikavel i komparacia.

Adverbo:
*Anglal – maj anglal: **Maj** anglal pjas šampania.*
*Palal - maj palal: **Maj** palal xas i torta.*

Adžektivo:
*Baro – maj baro: Miro vurdon si **maj baro**.*
*Tikno – maj tikno: Tiro phral si **maj tikno**.*

Kana si thodo anglal o verbo, si les o hatjaripe **„aver"** vaj **„vi"**:

Pučipe:
-So si tut? *-So **maj** si tut?*
-Si man ambrola. *-**Maj** si man phabaja.*

-So kames? *-So **maj** kames?*
-Kamav akhora. *-**Maj** kamav ambrola.*

Kana si pašal o negativo verbo, si les o hatjaripe „maj but".
-Maj kames phabaja? *-**Na maj** kamav phabaja.*
-Maj aves amende? *-Tu **na maj** aves amende.*

O alav „maj"

Maj anglal
Maj palal

Maj baro
Maj tikno

So maj si tut?
So maj manges?
Maj manges kafa?

4. Keren propozicie le alavenca kaj si maj tele.

a. Thon o alav „maj" anglal e adverburja:

Modelo:
phares *Vov phirel **maj phares**.*

lokes _____.
zorales _____.
sigo _____.
angle _____.
opre _____.
tele _____.
pale _____.

b. Thon o alav „maj" anglal e adžektivurja:

Modelo:
lačho *Miro čajo si maj lačho.*

thulo _____.
zorali _____.
londo _____.
guglo _____.
džungali _____.
xoljariko _____.

c. Ramosaren pučimata thaj palpale phenimata pal o modelo:

Modelo:
si
-So maj si tut?
-Maj si man jekh surpriza.

mangel
-So maj manges?
-Maj mangav jekh maro.

trebal
_____ So maj trebal _____?
_____.

phenel
_____?
_____.

dikhel
_____?
_____.

šunel
_____?
_____.

kerel
_____?
_____.

džanel
_____?
_____.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 2 – Belveljako xabe

1. Ginaven thaj len samate e ekspresie.

M: – Sabina, kaj san?
S: – Me sem khere, adžukerav tut. I surpriza si gata.
M: – Me sem ko udar, šaj putares?
S: – Va, sar te na?
M: – Kadala luludja si vaš tute thaj vi kado prezento.
S: – Kado si tiro prezento. Maj si man vi aver surpriza.
Dikh kathe, jekh romantično belveljako xabe.
M: – So šukar si! Najs tuke, Sabina! Vi me andem jekh šampania te pjas khetanes.
S: – Najs, te putaras maj anglal i šampania.
M: – Te del o Del te ovas lošale khetanes, Sabina!
S: – Te del o Del! Te ovas sasteveste thaj baxtale!

Ekspresie:

si gata
sem ko udar
Va, sar te na?
So šukar si!
Te del o Del!

2. Dikhen e ilustracie thaj hatjaren e ekspresie.

- Le belveljako xabe **si gata**.

- Putar, sem **ko udar**!

- **So šukar si**, romantično!

- Te ovas lošale!
- **Te del o Del!**

NOT FOR DISTRIBUTION

3. Ker dialogo tire kolegosa thaj vakeren sar ando modelo pal:

- o xabe le teharinako
- o xabe le mismerjesko
- o xabe le belveljako

Modelo:

S:- Martine, le belveljako xabe si gata!
M:- So xabe kerdjan?
S:- Kerdem kolompirja masesa.
M:- Mmm, so lačho si kado xabe!
S:- Najs tuke! Xa Devlesa!
M:- Vi tu xa Devlesa! Maj anglal, haj te pjas cira mol!
S:- Haj, te del amen o Del baxt thaj satstipe!
M:- Te del o Del!

4. Tho pučimata tire kolegoske sar ando modelo te sikljos e ekspresie:
-Va, sar te na?
-Na, sar te kerav kadja?

Modelo:
- Thovdjan te vasta?
- Va, sar te na?
- Bisterdjan o udar putardo?
- Na, sar te kerav kadja?

5. Thon andre i ekspresia kaj trebal: *ko udar, Va, sar te na?, So šukar si!, Te del o Del! si gata.*

Emil: - O prezento _____ thaj meklem les _____.
Maria: - Dikhav les akana. _____!
Emil: - Te des les tire phenjake avdives. _____?
Maria: - _____ ovel sastevesti thaj baxtali! Najs tuke!

Na bisteren!

Neve alava thaj ekspresie

Eksemplurja pal e alava: *vi, ni*

- Tu keres buti avdives?
- Me na kerav buti avdives. Thaj tu?
- **Ni** me na kerav buti avdives.

- Tu džas ko teatro?
- Va, me džav ko teatro. Thaj tu?
- **Vi** me džav ko teatro.

Eksemplurja pal e ekspresie:
thaj vi; vi ….. thaj vi; ni….. thaj ni

Kadava lil si vaš tute **thaj vi** kadaja luludi.
An mange jekh kafa thaj **vi jekh** taxtaj pani!

Vi man **thaj vi** tut si amen kale jakha.
Vi i Sabina **thaj vi** o Martin si thine.

Ni tu **thaj ni** me na piljam mol.
Ni tu **thaj ni** me na šundjam o telefono.

NOT FOR DISTRIBUTION

6. Ramosaren neve propozicie.

a. *Thon i ekspresia:* ***vi ..... thaj vi***
Modelo:
Me thaj tu džas khere.
Vi me thaj vi tut džas khere.

Man thaj tut si amen bare čhave. _____.

Tu thaj tiro phral sen thine. _____.

Ame thaj tume bešas ando gav. _____.

Vov thaj voj si xoljarike. _____.

b. *Thon i ekspresia:* ***ni..... thaj ni***
Modelo:
Tu thaj voj na aviljen ko ofiso.
Ni tu thaj ni voj na aviljen ko ofiso.

E roma thaj e gadže na si lošale. _____.

O terno thaj i terni na asan. _____.

O sastro thaj i sasuj na avile ko biav. _____.

Tu thaj me na sam nasfale. _____.

c. *Thon i ekspresia:* ***thaj vi***
Modelo:
O čajo thaj i kafa si vaš late.
O čajo thaj vi i kafa si vaš late.

O lolo thaj o parno dikhlo si mire. _____.

E čenja thaj e angrustja si lake. _____.

Kinav jekh mol thaj jekh šampania. _____.

Rodav gada thaj sostenja. _____.

TE OVEN BAXTALE E TERNE!

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 3 – I maj šukar bori

1. Ginaven thaj len samate e neve alava.

M: – Miri daj phendjas ke si lan i maj lačhi thaj i maj šukar bori.
S: – Vi miri daj phendjas ke si lan jekh but šukar thaj zoralo džamutro.
M: – Miri daj pučljas man, kana ka bianes lake jekhe nepotos vaj jekhe nepotan?
S: – Čačes pučljas?
M: – Va, čačes. Vi o kirvo thaj vi i kirvi pučle man.
S: – Kana kamela o Del. Patjav kaj ka ovel jekh lošali phuri daj.
M: – Va, voj mangel te ovel amen jekh xurdo.
S: – Vi miri daj mangel kodo.
M: – Miri sasuj?
S: – Va, tiri sasuj thaj vi tiro sastro.
M: – Mišto, kana savore mangen, na trebal te mekas len te adžukeren.

O verbo „bianel" ko prezento

Me bianav
Tu bianes
Voj bianel
Ame bianas
Tume bianen
Von bianen

2. Len samate e ilustracie thaj hatjaren e neve alava.

o dad thaj
i daj le ternjake

o dad thaj
i daj le terneske

i terni thaj o terno

i sasuj, o sastro
thaj o džamutro

i sasuj, o sastro
thaj i bori

o kirvo thaj
i kirvi

e xanamika

I daj le Martineski thaj i daj le Sabinaki pal o biav kerdile **xanamika**.

NOT FOR DISTRIBUTION

3.Len samate e ilustracie thaj den anglal ke pučimata.

Kon si o sastro le Martinesko?

_____

Kon si i sasuj le Martineski?

_____

Kon si o sastro le Sabinako?

_____

Kon si i sasuj le Sabinaki?

_____

So si i Sabina vaš i daj le Martineski?

_____

So si o Martin vaš i daj le Sabinaki?

_____

So si o čhavo le Sabinako vaš i daj le Martineski?

_____

Kon si le ogieske daj thaj dad pal o biav?

_____

4. Thon andre a alava kaj treban.

I daj le Sabinaki si _____le Martineski.

O dad le Martinesko si _____ le Sabinako.

I Sabina si _____ vaš i daj thaj o dad le Martinesko.

O Martin si _____ vaš i daj thaj o dad le Sabinako.

I kirvi si _____.

O kirvo si _____.

O čhavo le Martinesko si _____ vaš leski thaj le Sabinaki daj.

5. Thon andre o verbo "bianel" ko nakhlo vaxt pal o modelo:

Modelo:
Laki phen biandjas duj čhaja.

I bori _____ jekh čhaj.

E amalina _____ le čhaven andi klinika.

Me _____ phares.

Miri daj _____ man kana sas lan 26 berša.

Tu _____ tire čhaves lokes.

Tume _____ čhaven sasteveste.

Ame _____ amare čhajen kana samas but terne.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 4 – Romane religioso baredivesa

1. Šunen vaj ginaven.

I Sabina sikljol i khetani romani čhib, ama mangel vi te sikljol maj but pal i romani kultura katar aver romane grupe kaj aven andar aver thema. Voj arakhljas informacie pal e romane religioso baredivesa ando interneto.

Sar vi o Kračuno thaj vi i Patradi, e maj but baredivesa le romenge si phangle ki religia. I religia le romengi si kristiansko vaj xoraxani. Ama akana but roma lile i religia le themeski kaj von dživen. Si vi but grupe romane kaj alosarde o neoprotestanto kulto. Sar vi aver manuša, e roma si len verver tradicie, pakiva thaj godisarimata. O alav "Del" arakhel pes ande savore romane dialekturja. Kana e roma teljaren, butivar phenen "Ačhjon Devlesa!" thaj o palpale phenipe si "Džan Devlesa!". Andi opozito rig si "o Beng" thaj kado alav butivar na-i mišto te vakerel pes.

2. Alosaren so si čačo.

☐ E maj but romane baredivesa si phangle ki religia.
☐ Savore romen si len xoraxani religia.
☐ Ande savore dialekturja si o alav „Del".
☐ Kana e roma teljaren, butivar phenen "Ačhjon Devlesa!".
☐ O alav "Beng" si mišto te vakerel pes.

3. Ginaven so phenen von thaj len sama ke neve alava.

A.
Amende andi Sudikani Franca, sako berš ando 24-to majo, e roma andar i Vestikani Evropa den pakiv pal i Kali Sara. Voj si dikhli sar i Devli le romengi kaj arakhel len thaj kaj anel lenge baxt thaj sastipe. Voj lel sama pal lenge familie thaj čhave. Kadalatar e roma rugisaren pen sako berš ke laki statuja.

B.
Andi Bulgaria jekh specialo barodives vaš e roma si i Vasilica vaj o Romano Nevo Berš kaj kerel pes ando 14-to januaro. E roma keren lačhe xamata thaj gudlimata, ama o vašno xabe si te čhinen jekh papin, te pheren lan rizosa thaj te thon lan andi furna. Kado si jekh devlikano xabe. E roma patjan kaj anel lenge baxt thaj sastipe thaj lengo nevo berš ka ovel loko sar e phaka le papinake. Si amen vi jekh gili:

Amare kherende,
Baxt bari ka avel.
E terne, e vasta ka čumiden
E purane len xulavipe ka den,
Bare papinja von ka čhinen.
De amen Vasilica baxt thaj sastipe!
But baxtalipe de sa e manušen!
Barvalipe ando nevo berš e roma adžukeren,
Te avel baxtali i Vasilica Romani!
Kadaja gili sa e romenge ame te keras,
O bilačhipe ame te bistras.

NOT FOR DISTRIBUTION

C.
Andi Rumunia varesave romane grupurja den pakiv sako berš ando 8-to septembro pal i Devleski Daj, i Sunto Maria. Kado si jekh but vašno barodives vaš e roma kaj si kristianurja. Ande kodo dives phenel pes ke sas biandi le Devleski Daj. Kadalake ande but romane khera si i ikona le Sunto Mariaki, von phabaren butivar pašal late jekh momeli.

D.
E roma andar i Serbia keren o Herdelezi ando 6-to majo. Ande kado barodives von šudžjaren e khera avrjal thaj andral thaj kinen penge neve šeja. Kana e khera si šudže, astaren te keren xabe, činen bakren thaj den pakiv pal o avipe le milajesko, te ovel lenge barvalo thaj baxtalo. Xulaven penge mulenge xabe thaj pibe. E terne čhave phenen le phurenge „Baxtalo Herdelezi!" thaj čumiden lengo vast. Si vi jekh gili:

Sare roma, daje, daje,
Le bakren činen
Thaj me čhororo dural bešav
Av daje, amaro dives
Amaro dives, Herdelezi.

3. Ginaven thaj alosaren so si čačo.

- ☐ Andi Sudikani Franca e roma den pakiv pal i Devleski Daj.
- ☐ Andi Rumunia, ande but romane khera si i ikona le Sunto Mariaki.
- ☐ Andi Serbia e roma činen papinen.
- ☐ Andi Bulgaria e roma činen bakren.

4. Ande savo teksto arakhel pes kadava phenipe:

- ☐ Jekh specialo barodives si o Romano Nevo Berš.
- ☐ E terne čhave čumiden le phurengo vast.
- ☐ I Devli le romengi arakhel len thaj anel lenge baxt thaj sastipe.
- ☐ Pašal i ikona thol pes jekh momeli.

5. Ramosaren savo barodives si ando:

8-to septembro - _____

24-to majo - _____

14-to januaro - _____

6-to majo - _____

6. Phenen vi tume save religioso divesa si tumen.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 5 – Le romenge historično vašne divesa

1. Šunen vaj ginaven.

O Martin rodinjas informacia pal e maj vašne historično divesa le romenge thaj mangel te phenel penge kolegurjenge pal lende ando kurso pal i romani čhib.

O Internacionalo Dives le Romane Čhibjako
Ando 5-to novembro 2008 e roma andar verver thema kidine pes ando Zagreb kana dinjas pes avri o angluno romano alavari andi Kroacia. Von mangle katar o Parlamento le Kroaciako te prindžarel kado dives sar o dives le romane čhibjako. O Parlamento le Kroaciako mangljas oficialo katar o UNESCO te prindžaren kado dives vi von thaj o UNESCO deklarisardjas ando 2015 o 5-to novembro sar o Internacionalo Dives le Romane Čhibjako. Akana ande but thema ando 5-to novembro e roma vakeren pal i romani čhib.

O Internacionalo Dives le Romengo
Ando 8-to aprilo 1971 e romane liderja andar verver Evropune thema kidine pen pašal o London te keren o angluno Internacionalo Romano Kongreso. Ande kodova dives von dine le romenge jekh khetano anav, alosarde o romano himno thaj o romano flago. Kadalatar sako berš ando 8-to aprilo e roma opral sasto sumnal den pakiv pal o Internacionalo Dives le Romengo.

O Evropuno Memorialo Dives vaš o Holokausto le Romengo thaj le Sinturjengo
Ando vaxt le Holokaustosko, andi sasti Evropa sas mudarde karing 500.000 roma thaj sinturja. Phenel pes ke ando 2-to avgusto 1944 sas mudarde 4300 roma thaj sinturja ando Auschwitzo. Kadalatar o Parlamento le Evropako deklarisardjas ando 2015 o 2-to avgusto sar o Evropuno Memorialo Dives vaš o Holokausto le Romengo thaj le Sinturjengo.

O Dives le Romane Zorako
Ando 16-to majo 1944 e roma kaj sas phandade ando lagero Auschwitz, kana šunde kaj si te oven mudarde, vazdine pen kontra e nazisturja sivrjenca thaj toverenca. Ande kodo dives na maj mulo nijekh rom. Kadalatar sako berš ando 16-to majo e roma andar i Evropa den pakiv pal o Dives le Romane Zorako.

2. Den anglal ke pučimata thaj ramosaren o dives thaj o čhon.

Kana si o Dives le Romane Zorako? _____

Kana si o Internacionalo Dives le Romane Čhibjako? _____

Kana si o Internacionalo Dives le Romengo? _____

Kana si o Evropuno Memorialo Dives vaš e Roma thaj Sinturja? _____

3. Alosaren so si čačo.

- ☐ Ando 8-to aprilo 1971 e roma alosarde o romano himno thaj o romano flago.
- ☐ Ando 8-to aprilo 1971 e romane liderja kidine pen pašal o London.
- ☐ O Angluno Internacionalo Romano Kongreso sas andi Kroacia.
- ☐ O UNESCO deklarisardja ando 2015 o 5-to novembro te ovel o Internacionalo Dives le Romengo.
- ☐ O Internacionalo Dives le Romane Čhibjako si ando 5-to novembro.
- ☐ Ando 2-to avgusto 1944 e roma vazdine pen kontra e nazisturja.
- ☐ Andi Evropa sas mudarde karing 500.000 roma thaj sinturja ando Holokausto.
- ☐ E phandade roma ando Auschwitzo vazdine pen kontra e nazisturja.
- ☐ E roma andar i Evropa den pakiv pal le Romane Zorako Dives ando 16-to majo.

NOT FOR DISTRIBUTION

4. Dikhen e ilustracie thaj hatjaren e verburja.

I romni **rodinjas** informacia ando interneto.

O rom **vazdinjas** le čhaves po skamin.

I daj **čumidinjas** le čhaves.

Na bisteren!

E verburja ando -DEL:
„rodel", „vazdel" thaj „čumidel"
ko nakhlo vaxt agorisaren pen ando **-INEM**
O verbo „vazdel" si les maj but hatjarimata:

Eksemplo:
*I phen **vazdel** le čhaves opre.*
*O rom **vazdel** jekh kher.*
*E roma **vazdine pen** kontra e nazisturja.*

Imperativo

TU	**TUME**
Rode!	Roden!
Vazde!	Vazden!
Čumide!	Čumiden!

O verbo „vazdel"
ko nakhlo vaxt

me vazd**inem**
tu vazd**injan**
vov vazd**injas**
voj vazd**injas**
ame vazd**injam**
tume vazd**injen**
von vazd**ine**

O verbo „rodel"
ko nakhlo vaxt

me rod**inem**
tu rod**injan**
vov rod**injas**
voj rod**injas**
ame rod**injam**
tume rod**injen**
von rod**ine**

O verbo „čumidel"
ko nakhlo vaxt

me čumid**inem**
tu čumid**injan**
vov čumid**injas**
voj čumid**injas**
ame čumid**injam**
tume čumid**injen**
von čumid**ine**

5. Thon e verburja ando imperativo.

Phenjale, _____ tumare phralen! (rodel)

Marko, _____ tiro vast opre! (vazdel)

Čhavale, _____ le phurjako vast! (čumidel)

Martine, _____ le Sabinan. (rodel)

_____ tumen kontra kadaja politika. (vazdel)

Ami, _____ tire phralores. (čumidel)

NOT FOR DISTRIBUTION

6. Thon e propozicie ko nakhlo vaxt.

O čhavo čumidel o vast le dajako. _____.
I daj vazdel le čhajan ando pato. _____.
Miro amal rodel jekh vurdon. _____.
Von vazden penge vasta opre. _____.
Tume čumiden i ikona. _____.
Ame rodas jekh apartamento. _____.

Len samate!

O verbo *„vazdel"* si les maj but hatjarimata:

1. I čhaj **vazdel** e okularja le phureske.

2. O rom **vazdel** jekh kher.

3. E roma **vazdine pen** kontra e nazisturja.

4. I daj **vazdel** le čhaves.
I daj **džangavel** le čhaves.

7. Dikhen e štar hatjarimata kaj si maj opre thaj ramosaren o numero pal o hatjaripe le propoziciako.

☐ Me vazdav jekh gono.
☐ Tu vazdes le čhajan ando vurdon.
☐ E manuša vazden pen kontra o rasismo.
☐ I firma vazdel šukar khera.
☐ Vov vazdel tut andar o sovipe.
☐ Tume vazden tumare vasta.
☐ Vov vazdel phare kuferja.

Ekspresie:

vazdel jekh kher
vazdel e okularja
vazdel pes kontra
vazdel le chaves

Vazdel = džangavel

NOT FOR DISTRIBUTION

TESTO 6

1. Thon o verbo „si“ ko avutnipe thaj ramosaren e propozicie.

Si phares te arakhes les. _____.
Ame sam lošale te dikhas tumen. _____.
Tehara si but tatipe. _____.
Von si jekh barvali familia. _____.
Kon si tusa khere? _____.
Kana si lako bianimasko dives? _____.

2. Ramosaren e substantivurja ko pluralo.

i terni - _____
i giljabni - _____
i sasuj - _____
i kirvi - _____
o terno - _____
o sastro - _____
o bašalno - _____
o kirvo - _____

3. Ramosaren i nevi propozicia.

a. *Thon i ekspresia: vi... thaj vi*

Man thaj tut si amen but amala. _____.
Me thaj tu samas ando foro. _____.
Vov thaj voj sas ko biav. _____.
Ame thaj tume šaj te khelas teniso. _____.

b. *Thon i ekspresia: ni... thaj ni*

Tu thaj voj našti džan ko restoranto. _____.
O kirvo thaj i kirvi na sas xoljariko. _____.
E bašalne thaj e giljabne našti te aven. _____.
Voj thaj vov na xale. _____.

4. Ramosaren pal kadala religioso baredivesa:

I Kali Sara
Them: _____
Dives: _____

I Devleski Daj
Them: _____
Dives: _____

I Vasilica
Them: _____
Dives: _____

O Herdelezi
Them: _____
Dives: _____

5. Ramosaren savo vašno historično romano dives si ando:

8-to aprilo _____
5-to novembro _____
2-to avgusto _____
16-to majo _____

6. Thon o verbo „rodel“ ando nakhlo vaxt.

Me _____ jekh lačho restoranto.
Von _____ tut ando ofiso.
Tiri romni _____ tut ko telefono.
Miro phral _____ jekh šukar filmo.
Amare amala _____ amari adresa.
Tumare kirve _____ e fotografie le biaveske.

NOT FOR DISTRIBUTION

GRAMATIKA

O VERBO „SI“ ANDO AVUTNIPE

	prezento	*avutnipe*
me	sem	ka ovav
tu	san	ka oves
vov/voj	si	ka ovel
ame	sam	ka ovas
tume	sen	ka oven
von	si	ka oven

O ALAV “MAJ”

exemplurja	*hatjaripe*
Maj palal xas i torta.	Ko agor xas i torta.
Miro vurdon si maj baro.	Vi tiro vurdon si baro, ama miro si but baro.
So maj si tut?	So aver si tut?
Maj si man phabaja.	Si man vi phabaja.
Na maj kamav phabaja.	Na kamav maj but phabaja.
Tu na maj aves amende.	Tu na ka aves maj but amende.

E KONDŽUNKCIE „VI” THAJ „NI”

pozitivo	*negativo*
Vi me džav ko teatro.	Ni me na džav ko teatro.
Me džav ko teatro thaj vi ko koncerto.	Me na džav ko teatro thaj ni ko koncerto.
Me džav vi ko teatro thaj vi ko koncerto.	Me džav ni ko teatro thaj ni ko koncerto.

VERBURJA ANDO -D-EL KO IMPERATIVO

	singularo	*pluralo*
rodel	Rode!	Roden!
vazdel	Vazde!	Vazden!
čumidel	Čumide!	Čumiden!

O VERBO „BIANEL“

	prezento	*avutnipe*
me	bianav	ka bianav
tu	bianes	ka bianes
vov/voj	bianel	ka bianel
ame	bianas	ka bianas
tume	bianen	ka bianen
von	bianen	ka bianen

VERBURJA ANDO -D-EL KO NAKHLO VAXT

	rodel	*vazdel*	*čumidel*
me	rodinem	vazdinem	čumidinem
tu	rodinjan	vazdinjan	čumidinjan
vov/voj	rodinjas	vazdinjas	čumidinjas
ame	rodinjam	vazdinjam	čumidinjam
tume	rodinjen	vazdinjen	čumidinjen
von	rodine	vazdine	čumidine

O VERBO “BIANEL” THAJ “SI BIANDO”

bianel	*si biando*
Voj bianel peske sasujake jekhe nepotos.	O nepoto si biando ando hospitalo.
Le Devleski Daj bianel le Devleske čhaves.	Le Devlesko Čhavo sas biando ando Bethleemo.

NOT FOR DISTRIBUTION

EKSPRESIE THAJ VOKABULARO

parasti (f)	Friday
pherjol	to fill
surpriza (f), -e	surprise
čumidel	to kiss
gata	ready
arakhel les	to take care of
romantično, -i, -e	romantic
šampania (f), -e	champagne
bianel	to give birth
terno (m), -e	groom, young man
terni (f), -ja	bride, young woman
nepota (f), -e	granddaughter
nepoto (m), -urja	grandson
phuri daj (f)	grandmother
xurdo (m), -e	baby
sasuj (f), -a	mother-in-law
sastro (m), -e	father-in-law
suno (m), -e	dream
ogieske dad thaj daj (pl)	godparents
kirvo (m), -e	godfather
kirvi (f), -ja	godmother
neamo (m), -urja	relative
prindžardo manuš (m)	acquaintance
giljabno (m), -e	male singer
giljabni (f), -ja	female singer
bašalno (m), -e	male musician, instrumentalist
ni	neither
vi ... thaj vi	both ... and
ni ... thaj ni	neither ... nor
xanamik, -a	relation between the parents of the married couple
kerjol	to become
religioso, -o, -o	religious
Kračuno (m)	Christmas
Patradi (f), -ja	Easter
phanglo	bound, tied up, locked
religia (f), -e	religion
kristiansko religia (f)	Christianity
xoraxani religia (f)	Islam, muslim religion
neoprotestanto kulto (m)	Neoprotestant cult
pakiv (f), -a	belief, faith; respect
godisaripe (m), -imata	ways of thinking
teljarel	to leave, to go on a trip
palpale phenipe (m)	answer
opozito, -o, -o	opposite, other
rig (f), -a	side
vestikano, -i, -e	west, western
Devli (f), -ja	the goddess
rugisarel pes	to pray
statuja (f), -e	statue
sunto, -o, -o	saint
kristiano (m), -urja	Christian
ikona (f), -e	icon
Nevo Berš (m)	New Year
čhinel	to cut
pherel	to fill
furna (f), -e	oven
loko, -i, -e	easy
xulavipe (m), -imata	to share food for the dead people
ulavel:	to separate
baxtalipe (m), -imata	luck
barvalipe (m), -imata	wealth
bilačhipe (m), -imata	bad things

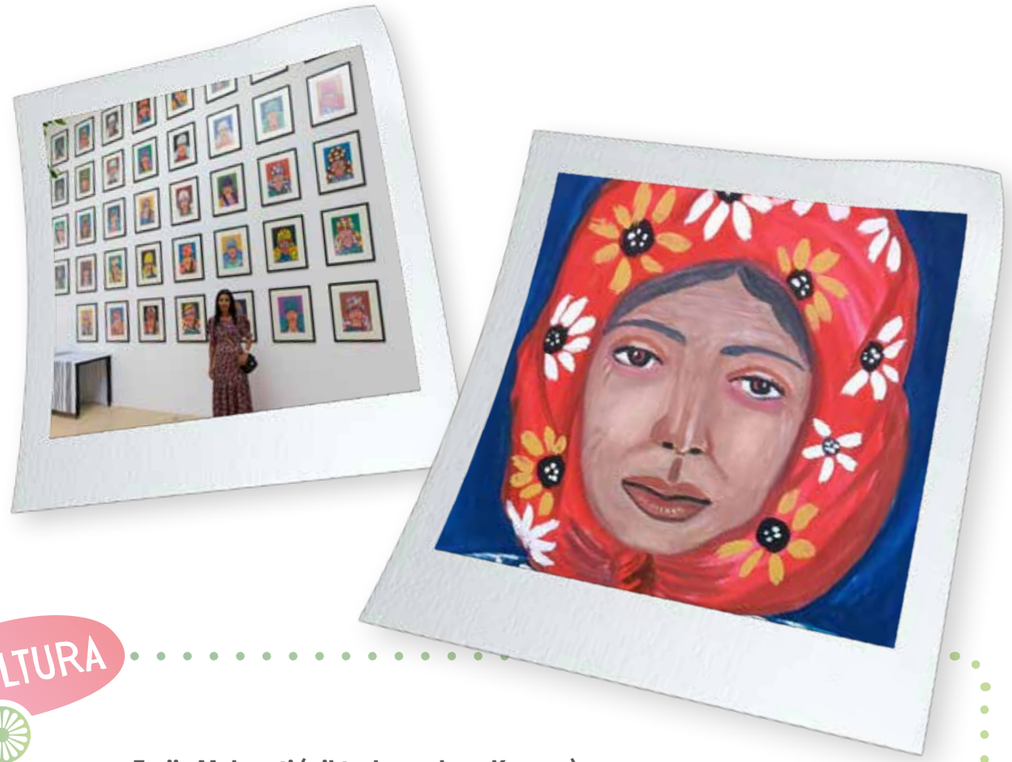
NOT FOR DISTRIBUTION

Herdelezi (m)	celebration in honor of Saint George
Vasilica (f)	celebration of the "Romano New Year"
šužjarel	to clean
avipe (m), -imata	coming
xulavel	to share (food for the dead people)
papin (f), -a	goose
beng (m), -a	evil
Kali Sara (f)	celebration in honor of Saint Sarah
Devleski Daj (f)	the mother of God
historično, -i, -e	historical
lideri (m), -ja	leader
Evropuno:	European
kidel pes	to meet, to come together
angluno, -i, -e	first
del anav, anavjarel	to name
sumnal (m), -a	world
čororo	poor
del pakiv pal vareso	celebrate something, to show respect
London (m)	London
Zagreb (m)	Zagreb
del pes avri	to be published
alavari (m), -ja	dictionary
parlamento (m), -urja	parliament
prindžarel	to recognise
oficialo	officially
UNESCO (m)	UNESCO
deklarisarel	to declare
phandado, -i, -e	imprisoned
mudardo, -i, -e	killed
dikhlo, -i, -e	seen, perceived
vazdel pes kontra vareso	stand up against something
Nazisto (m), -urja	Nazi
tover (m), -a	axe
sivri (m), -ja	hammer
karing	approximately, toward
Holokausto (m), -urja	Holocaust
vazdel	to lift; to build; to wake up so.
džangavel	to wake up so.
bar (m), -a	stone
sovipe (m), -imata	sleep
kuferi (m), -ja	suitcase, luggage
mulo (m), -e	dead
šudžjarel	to clean
šudžo, -i, -e - clean	

Ekspresie:

pherjol jekh berš katar...: it will be one year since...
sem ko udar: I am at the door
Va, sar te na?: Yes, why not?! Yes, of course!
Sar te na džanav?: Of course, I know!
So šukar si!: How beautiful is!
So dives si tehara?: What day is it tomorrow?
Kana kamela o Del.: If God wants it.
So maj...?: What else...?
Te del o Del!: May it be. (Literally: May God give it)
opral sasto sumnal: from the whole world
Internacionalo Dives le Romengo: International Roma Day
Internacionalo Dives le Romane Čhibjako: International Romani Language Day
Internacionalo Romano Kongreso: World Romano Congress
Evropuno Memorialo Dives vash e Roma thaj Sinturja: European Holocaust Memorial Day for Sinti and Roma
Romane Zorako Dives: Roma Resistance Day
Parlamento le Evropako: European Parliament

NOT FOR DISTRIBUTION

KULTURA

Farija Mehmeti (piktorka andar o Kosovo)

I Farija sikavel džuvljen melahne kaj phiraven tradicionalo šeja thaj mirikle pe jekh dživdo fondo. Kadalasa i Farija mangel te inkerel dživdi i nakhli historia thaj te phenel sar ka ovel o avutnipe.

NOT FOR DISTRIBUTION

UNITETO 7

Live po Facebooko

NOT FOR DISTRIBUTION

UNITETO 7
Live po Facebooko

1. Dikhen e fotografie thaj phenen so patjan ke kerel i Sabina. Vakeren tumare alavenca so dikhen ande saki fotografia.

2. Šunen vaj ginaven.

S: – Martine, si man jekh ideja. Kamav te sikavav mire amalenge andar o Facebooko varesave interesanto thana andar o Berlino.
M: – So arakhljan interesanto?
S: – Le Holokausto Memorialo vaš e Roma thaj Sinturja.
M: – Va, kado si čačes interesanto. Thaj sar sikaves les?
S: – Kerav live po Facebooko thaj vakerav pal leski historia.
M: – Mišto, adžukerav te dikhav tut live.

S:-Lačho dives, amalale! Avdives kamav te sikavav tumenge jekh vašno than andar o Berlino. Kathe si o Memorialo le Holokaustosko vaš e Roma thaj Sinturja.

Phenel pes ke andi Evropa sas mudarde karing 500.000 Roma thaj Sinturja telal o šerutnipe le Nacionalo Socialisturjengo. Vaš kado sas vazdino ando Berlino jekh memorialo ando 24-to oktombro 2012, pašal o kher le parlamentosko, te den pakiv pal e roma thaj e sinturja kaj sas mudarde ando Holokausto.

O memorialo sikavel sar jekh rotundo bazeno pherdo panjesa. Ande lesko maškar si jekh baresko trianglo, sar o trianglo kaj sas le phandade manušen pi musi ando Auschwitzo.

Jekh luludi si thodi pe kodo trianglo sako dives sar jekh simbolo dživimasko. Pi rig le bazenoski šaj ginaves romanes, anglikanes thaj germanikanes e alava le poemoske „Auschwitz" ramosardo katar o Santino Spinelli: Muj šuko, jakha kale, vušta šudre, ačhavipe, ilo čhindo, biogiesko, bialavengo, bijasfengo…

Pe panelurja kaj phanden o than si ramosarde informacie pal i ekskluzia thaj o mudaripe le romengo ando vaxt le nazisturjengo. Andi bar šunel pes jekh lavuta kaj bašavel savrjama jekh rovimaski gili.

Te kamena, sikavav tumenge vi aver thana. Adžukerav tumare komentarurja. Mekav tumen Devlesa!

NOT FOR DISTRIBUTION

3. Den anglal ke pučimata:

- Kaj si i Sabina?
- Kasa vakerel?
- Pal soste vakerel?
- Kana sas kerdo o memorialo?
- Sar sikavel o memorialo?
- So si les ando maškar?
- So si ramosardo pi rig le bazenoski?
- So si ramosardo pe panelurja?
- So šunel pes andi bar le memorialoski?

4. Dikhen e ekspresie thaj ramosaren e substantivurja sar ando modelo.

Modelo:	**Nominativo**	**Genitivo**
O Memorialo le Holokaustosko	*O Memorialo*	*le Holokaustosko*
o šerutnipe le nacionalo socialisturjengo		
o kher le parlamentosko		
o simbolo le dživimasko		
i rig le bazenoski		
e alava le poemoske		
o vaxt le nazisturjengo		
o mudaripe le romengo		
i ekskluzia le romengi		

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 1 – Biogiesko, bialavengo...

1. Ginaven o poemo thaj hatjaren e alava.

E alava le poemoske „Auschwitz" ramosardo katar o Santino Spinelli den duma pal e roma thaj e sinturja kaj sas mudarde ando Holokausto:

Muj šuko,
jakha kale,
vušta šudre,
ačhavipe,
ilo čhindo,
biogiesko,
bialavengo,
bijasfengo...

Neve alava:

o ogi – biogiesko
e alava - bialavengo
e jasfa – bijasfengo

Len samate!

E substantivurja ando genitivo thaj i negacia „bi"

nominativo	***genitivo***	***genitivo thaj i negacia „bi"***
i buti	*butjako*	***bi**butjako*
o kher	*kheresko*	***bi**kheresko*
o dad	*dadesko*	***bi**dadesko*
i daj	*dajako*	***bi**dajako*
o ilo	*ilesko*	***bi**ilesko*
e jasfa	*jasfengo*	***bi**jasfengo*
e alava	*alavengo*	***bi**alavengo*

2. Ramosaren so hatjarel pes vaš e alava sar ando modelo:

Modelo:
biudaresko = na-i les udar
bixamasko = na-i les xabe
bipanjesko = na-i les pani

bilovengo = _____
bithanesko = _____
bidarako = _____
biagoresko = _____
biromnjako = _____
bialavengo = _____

3. Keren propozicie pal o modelo thaj ramosaren len.

Modelo:
Le čhaves na-i les dad. *O čhavo si **bidadesko**.*
Le Rozan na-i lan buti. *I Roza si **bibutjako**.*

Le manušen na-i len kher. _____.
Le rakhljan na-i lan daj. _____.
Le manušes na-i les ilo. _____.
Le phurjan na-i lan jasfa. _____.
Le phrales na-i les alava. _____.
Le romes na-i les gad. _____.
Le manušen na-i len pani. _____.

NOT FOR DISTRIBUTION

4. Len samate e ilustracie thaj phenen so dikhen.

Vov **mudarel** jekh mathi.

I mathi kerel pes ke **merel**.

I mathi **dživel**.

Na bisteren!

E verburja „mudarel" thaj „dživel" keren i kondžugacia ko nakhlo vaxt ando -DEM, ama o verbo „merel" si biregularno ko nakhlo vaxt. Dikhen i kondžugacia:

mudarel	**merel**	**dživel**
me mudardem	me mulem	me dživdem
tu mudardjan	tu muljan	tu dživdjan
vov mudardjas	vov muljas/ mulo	vov dživdjas
voj mudardjas	voj muljas/ muli	voj dživdjas
ame mudardjam	ame muljam	ame dživdjam
tume mudardjen	tume muljen	tume dživdjen
von mudarde	von mule	von dživde

E adžektivurja kerde andar e verburja:

Mudarel: *mudardo, mudardi, mudarde*
But manuša sas **mudarde** ando Dujto Baro Maripe.

Merel: *mulo, muli, mule*
O džukel si **mulo** bokhatar.

Dživel: *dživdo, dživdi, dživde*
Amare phure si **dživde**.

Sovel: *suto, suti, sute*
O čhavo si **suto**.

Ekspresie:

mulo šilestar
muli daratar
mule bokhatar

5. Thon o verbo ko nakhlo vaxt.

O rom zumavel te _____ le mathjan. (mudarel)
I mathi na _____. (merel)
Miri romni _____ but berša ando gav. (dživel)
I mathi _____ katar o baro šil. (merel)
E roma thaj e sinturja _____ ando Holokausto. (merel)
Tume _____ ande lače khera. (dživel)
E nazisturja _____ le romen thaj judurjen. (mudarel)

6. Ramosaren o alav kaj trebal:

I mathi kerel pes _____. (mulo, muli, mule)
O rom kerel pes _____. (suto, suti, sute)
E judurja sas _____. (mudardo, mudardi, mudarde)
O trušul si vaš o manuš kaj sas _____. (mudardo, mudardi, mudarde).
I luludi bešel _____ kana thos lake pani. (dživdo, dživdi, dživde)
E manuša si _____ bokhatar. (mulo, muli, mule)

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 2 – I lavuta bašavel jekh rovimaski gili

1. Ginaven thaj len samate e alava.

Pe panelurja **kaj** phanden o than si ramosarde informacie pal i ekskluzia thaj o mudaripe le romengo **kaj** sas mudarde ando Holokausto. Andi bar šunel pes jekh lavuta **kaj** bašavel savrjama jekh rovimaski gili.

Ekspresie:

kaj sas mudarde
kaj phanden o than
kaj gilabel

Na bisteren!

Relativo pronumurja: *kaj, savo, savi, save*

O alav **„kaj"** si jekh relativo pronumo kaj sikavel ke vakerel pes pal jekh manuš vaj pal jekh buti. O alav **„kaj"** šaj te ovel paruvdo le alavenca **„savo", „savi", „save"**.

*I lavuta **kaj** gilabel.*
*E panelurja **kaj** sikaven informacie.*
*O manuš **kaj** sas phandado.*

*I lavuta **savi** gilabel.*
*E panelurja **save** sikaven informacie.*
*O manuš **savo** sas phandado.*

Kana o relativo pronumo **„kaj"** sikavel o than, našti paruvel pes le alavenca **„savo"**, **„savi"**, **„save"**:

*O manuš džal **kaj** kamel.*
*I informacia aresel **kaj** na adžukeres.*

Interogativo pronumurja: *Kaj?, Savo?, Savi?, Save?*

Kana thas pučimata le alavenca **Kaj?**, **Savo?**, **Savi?**, **Save?** si interogativo pronumurja thaj našti paruven pes jekh averesa.

Eksemplurja:

***Kaj** si tiro dad?*
***Kaj** si o marketo?*

***Savi** lavuta?*
*I lavuta **kaj**/**savi** gilabel.*
***Save** panelurja?*
*E panelurja **kaj**/**save** sikaven informacie.*
***Savo** manuš?*
*O manuš **kaj**/**savo** sas phandado.*

2. Ginaven e propozicie thaj keren pučimata le alavesa „Kaj?".

Modelo:
I lavuta bašavel andi bar. *Kaj bašavel i lavuta?*

O dad džal ki buti. _____.
Von si ando treno. _____.
Voj sas ko memorialo. _____.
Tume džan ki khangeri. _____.
Ame džas andi ekskurzia. _____.
Savore si ko kulturalo ivento. _____.

NOT FOR DISTRIBUTION

3. Thon ando than le alavesko „kaj" e alava: "savo", "savi" vaj "save".

Modelo:
*I džuvli **kaj** gilabel si miri phen.*
*I džuvli **savi** gilabel si miri phen.*

O džukel kaj bašel si darano. _____.
O dives kaj nakhlo sas but pharo. _____.
E manuša kaj sas mudarde sas roma thaj judurja. _____.
E historikane iventurja kaj nakhle. _____.
I gili kaj tu gilabes kerel man te rovav. _____.
I luludi kaj muli si andi bar. _____.

4. Ramosaren kado teksto thaj paruven o alav „kaj" le alavenca: "savo", "savi" vaj "save".

O Memorialo sas vazdino te den pakiv pal e roma thaj e sinturja **kaj** sas mudarde.
Le baresko trianglo si sar o trianglo **kaj** sas le phandade manušen pi musi ando Auschwitzo.
Pe panelurja **kaj** phanden o than si ramosarde informacie.
Andi bar šunel pes jekh lavuta **kaj** bašavel jekh rovimaski gili.

_____
_____
_____
_____
_____

5. Alosaren e propozicie ande savende o relativo pronumo „kaj" našti paruvel pes:

- ☐ I čhaj phirel kaj kamel.
- ☐ Tiri romni na phenel kaj kamel te džal.
- ☐ O džamutro kaj asal si lošalo.
- ☐ E patrina kaj peren si mule.
- ☐ O xurdo sovel kaj arakhel.
- ☐ Na džanav kaj gelo o rom.

6. Ramosaren duj propozicie pal saki situacia sar ande modelurja:

Modelo:
Interogativo pronumo kaj sikavel o than:
***Kaj** kames te džas?*

_____?
_____?

Modelo:
Relativo pronumo kaj sikavel ke vakerel pes pal jekh manuš vaj pal jekh buti:
*O terno **kaj**/**savo** bašavel ko piano.*

_____?
_____?

Modelo:
Relativo pronumo kaj sikavel o than:
*Von bešen **kaj** kamen.*

_____?
_____?

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 3 – O Memorialo le Holokaustosko

1. Šunen vaj ginaven thaj len samate e neve ekspresie.

Phralale thaj phenjale,
Kathe šaj te dikhen o maj baro Memorialo andar i Evropa kerdo vaš e judurja kaj sas mudarde ando Holokausto. Si les 19.000 kvatrato metrja. Kana phires maškar e bara, xasares tut sar ande jekh labirinto. Telal o Memorialo si jekh Informaciako Centro thaj kothe arakhen pen informacie andar o nazistikano vaxt. Kothe si ramosarde trin milionurja judurjenge anava kaj sas mudarde. O memorialo sas putardo ando 10-to majo 2005, ko 60 berša pal o Dujto Lumjako Baro Maripe. Te vazdel pes kadaja konstrukcia pokindjas pes 25 milionurja evro. Patjav kaj vi kadaja informacia si tumenge interesanto. Devlesa!

2. Den anglal ke pučimata:

- Savo than prezentisarel i Sabina peske amalenge?
- Vaš kaste si kerdo kado memorialo?
- Sode kvatrato metrja si les?
- So si telal o memorialo?
- Sode anava judurjenge si ramosarde?
- Kana sas putardo?
- Sode love pokinde te vazden o memorialo?

Len samate!

E ekspresie kaj si len jekh substantivo ando genitivo sikaven i posesia thaj šaj te bešen anglal vaj palal o substantivo. Jekh substantivo si ando nominativo thaj aver si ando genitivo:

O Centro le Informaciako = Le Informaciako Centro

Kana si o genitivo palal, sol duj substantivurja si len artikolo:

Nominativo	***Genitivo***
O Centro	*le informaciako*
O Centro le informaciako sas putardo.	

Kana o genitivo si anglal, o substantivo ando nominativo na maj si les artikolo:

Genitivo	***Nominativo***
Le Informaciako	*Centro*
Le Informaciako Centro sas putardo.	

Aver eksemplurja:
I phen le dajaki = le dajaki phen
O Memorialo le Holokaustosko = le Holokaustosko Memorialo
O Centro le Informaciako = le Informaciako Centro
E anava le judurjenge = le judurjenge anava

Nominativo (Kon?)	**Genitivo (Kaski?/ Kasko?/ Kaske?)**
i daj	*le dajaki (kaski phen?)*
o Holokausto	*le Holokaustosko (kasko memorialo?)*
i informacia	*le informaciako (kasko centro?)*
e judurja	*le judurjenge (kaske anava?)*

Ekspresie:

le Holokaustosko Memorialo
le Informaciako Centro
le judurjenge anava

NOT FOR DISTRIBUTION

3. Thon e ekspresie andi aver korekto forma pal o modelo:

Modelo:
Le pučimasko punkto - O punkto le pučimasko

Le phurjako lil - _____
Le romesko vurdon - _____
Le rukheske patrina - _____
Le čhajake jakha - _____
Le kurkeske divesa - _____
Le beršeske čhona - _____
Le khamesko tatipe - _____
Le ivendesko šil - _____

4. Keren propozicie le ekspresienca thaj ramosaren e duj forme sar ando modelo:

Modelo:
Le judurjenge anava si ramosarde ando lil.
E anava le judurjenge si ramosarde ando lil.

Le Sabinake amala

_____.

Le Martineski romni

_____.
_____.

Le kurkeske divesa

_____.
_____.

Le školako berš

_____.
_____.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 4 – O Zido le Berlinosko

1. Šunen vaj ginaven thaj len samate e verburja.

Mire amala, kamav te sikavav tumenge aver but prindžardo than: o Zido le Berlinosko. O zido sas vazdino pal o Dujto Lumjako Baro Maripe kana i Germania sas xulavdi ande duj riga, i Estikani Germania thaj i Vestikani Germania. Kado zido sas kerdo te na maj nakhen e manuša andar i estikani rig andi vestikani rig le Germaniaki. O zido andjas bari dukh le manušenge thaj sas peravdo ando berš 1989. Avdives areslo jekh but prindžardo historikano punkto vaš e turisturja.

2. Den anglal ke pučimata:

- So sikavel i Sabina le amalenge po Facebooko?
- Kana sas vazdino o zido?
- Sar sas xulavdi i Germania?
- So andjas o zido le manušenge?
- Kana sas peravdo o zido?
- So areslo o zido avdives?

Verburja ando pasivo:

sas vazdino
sas xulavdi
sas kerdo
sas peravdo

3. Len samate e ilustracie te hatjaren e verburja.

O zido **sas vazdino**.

I Germania **sas xulavdi**.

O zido **sas kerdo**.

O zido **sas peravdo**.

NOT FOR DISTRIBUTION

Na bisteren!

O verbo ando pasivo: *sas vazdino, sas xulavdi, sas kerdo, sas peravdo* sikavel kaj i akcia sas kerdi katar aver varekon.

I pasivo forma le verboski kerel pes le verbosa **„si"** ko prezento vaj **„sas"** ko nakhlo vaxt.
Pasivo forma:
O zido si vazdino katar e manuša.
O zido sas vazdino katar e manuša.

Aktivo forma:
E manuša vazden o zido.
E manuša vazdine o zido.

O verbo ando pasivo si les forme ando muršikano singularo, džuvlikano singularo thaj pluralo.

Eksemplo pal o verbo: *ramosarel*
O lil si ramosardo.
I gili si ramosardi.
E alava si ramosarde.

4. Ramosaren e verburja ande 3 forme le pasivoske ko prezento.

Modelo:
Ginavel: si ginavdo, si ginavdi, si ginavde

Kerel: _____, _____, _____
Mudarel: _____, _____, _____
Phandavel: _____, _____, _____
Vazdel: _____, _____, _____
Phenel: _____, _____, _____
Sikavel: _____, _____, _____
Xulavel _____, _____, _____

5. Ramosaren i pasivo forma katar i ekspresia ko prezento thaj ko nakhlo vaxt.

Modelo: *ramosarel o mesadžo*	*o mesadžo **si** ramosardo*	- *o mesadžo **sas** ramosardo*
ginavel o lil	_____	- _____
thovel o čaro	_____	- _____
agorisarel i buti	_____	- _____
čhinel o maro	_____	- _____
bikinel e luludja	_____	- _____
bičhalel e lila	_____	- _____

NOT FOR DISTRIBUTION

6. Ramosaren e propozicie ando pasivo ko prezento pal o modelo:

Modelo:
O manuš dikhel o memorialo. *O memorialo si dikhlo katar o manuš.*

I džuvli putarel o ofiso. _____.
Miro kolego ginavel o e-mailo. _____.
O rom ramosarel i gili. _____.
Miri daj kerel i zumi. _____.
E turisturja dikhen e monumenturja. _____.
I čhaj xasarel e čenja. _____.

7. Thon e propozicie ando pasivo ko nakhlo vaxt pal o modelo:

Modelo:
I gadži bikindjas e šeja. *E šeja sas bikinde katar i gadži.*

Miri daj čhindjas o maro. _____.
I manušni hatjardjas i informacia. _____.
O dad kindjas o vurdon. _____.
I phuri šundjas i purani gili. _____.
O rom pokindjas e sumnakune čenja. _____.
Tu bikindjan o apartamento. _____.

8. Ramosaren šov propozicie andi pasivo forma.

_____.
_____.
_____.
_____.
_____.
_____.
_____.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 5 – O Udar le Brandenburgosko

1. Šunen vaj ginaven.

Amalale, kathe si o maj prindžardo monumento andar o Berlino: o Udar le Brandenburgosko. Sas vazdino ando berš 1791 sar pačjako simbolo. Pal o Dujto Lumjako Baro Maripe areslo kotor andar o Zido le Berlinosko thaj sar xulavimasko simbolo. Kana sas peravdo o Zido le Berlinosko, kado udar areslo o simbolo le khetanimasko thaj vi jekh vašno turistikano punkto. Kathe keren pen but kulturalo, historikane thaj artistikane iventurja. But manuša kaj aven

Ekspresie:

pačjako simbolo
xulavimasko simbolo
khetanimasko simbolo
kulturalo iventurja
historikane iventurja
artistikane iventurja
turistikano punkto

2. Den anglal ke pučimata:

- Savo monumento sikavel i Sabina?
- Kana sas vazdino?
- Savo simbolo sas les maj anglal?
- So areslo o udar pal o Dujto Lumjako Baro Maripe?
- So areslo o udar kana peravde o Zido le Berlinosko?
- So kerel pes avdives kothe?

Na bisteren!

O interogativo pronumo: Sar?
O alav **"Sar?"** si jekh interogativo pronumo kaj džutisarel amen te thas pučimata:

Sar *san?*
Sar *si tiri familia?*
Sar *kames te vakeres?*

O alav ***„sar"*** *si vi komparaciaki partikula, lesa šaj te keras komparacie:*
Voj si šukar ***sar*** *jekh luludi.*
O Udar le Brandemburgosko sas vazdino ***sar*** *pačjako simbolo.*

Alava kaj keren o pluralo ando - urja

o simbolo – e simbol**urja**
o punkto – e punkt**urja**
o ivento – e iven**turja**
o munumento – e monument**urja**
o memorialo – e memorial**urja**

3. Keren pučimata andar e propozicie le alavesa „Sar?".

Modelo:
O xabe si lačho. *Sar si o xabe?*

O čhavo si baro. _____.
O muzeo si pherdo manuša. _____.
O munumento si purano. _____.
Vov phirel sigo. _____.
Voj kamel o xabe bilondo. _____.
Tumari kafa si gudli. _____.

NOT FOR DISTRIBUTION

4. Ginaven thaj arakhen e propozicie sar ando modelo:

Modelo:
phral Tu miro san sar godjaver. *Tu san godjaver sar miro phral.*

sar našen Tumen dile. _____.
muj phabaj Lako si sar. _____.
sar si palato Lesko kher jekh. _____.
si dad miro Vov sar. _____.
čhavo Miro si o kham sar. _____.
prezidento Vov sar jekh vakerel. _____.

5. Arakhen e propozicie.

Si gudlo	sar o bar.
Si šuklo	sar simbolo khetanimasko.
O rom sikavel	sar o lemoni.
O monumento si dikhlo	sar laki daj.
Voj si šukar	sar jekh direktori.
Vov si zoralo	sar o šekeri.

6. Ramosaren i ekspresia ando pluralo pal o modelo:

Modelo:
Pakivako simbolo *pakivake simbolurja*

pačjako monumento _____
xulavimasko simbolo _____
khetanimasko simbolo _____
historikano memorialo _____
artistikano ivento _____
turistikano punkto _____

7. Keren propozicie le ekspresienca.

Modelo:
Lenge aktivitete si sar historikane iventurja.

_____ sar pačjako simbolo.
_____ sar xulavimasko simbolo.
_____ sar khetanimasko simbolo.
_____ sar kulturalo iventurja.
_____ sar artistikane iventurja.
_____ sar turistikano punkto.

NOT FOR DISTRIBUTION

TESTO 7

1. Ramosaren i dujto forma katar i ekspresia ando genitivo.

O Memorialo le Holokaustosko	*Le Holokaustosko Memorialo*
I bar le muzeoski	_____
O dives le kurkesko	_____
E phrala le romnjake	_____
O simbolo le khetanimasko	_____
E čhona le milajeske	_____

2. Ramosaren e trin forme le verboske ando pasivo ko prezento.

Bičhalel:	*si bičhaldo*	*si bičhaldi*	*si bičhalde*
Mudarel:	_____,	_____,	_____
Phandavel:	_____,	_____,	_____
Vazdel:	_____,	_____,	_____
Phenel:	_____,	_____,	_____
Bikinel:	_____,	_____,	_____
Xulavel	_____,	_____,	_____

3. Ramosaren e propozicie andi pasivo forma ko nakhlo vaxt.

O džamuro thovdjas o vurdon.	*O vurdon sas thovdo katar o džamutro.*
Miri kolega bičhaldjas o e-mailo.	_____.
Tume organizisardjen o ivento.	_____.
Von dikhle e monumenturja.	_____.
Tu ramosardjan o lil.	_____.
I bori kindjas xabe.	_____.
I phuri kiravdjas i zumi.	_____.

4. Ramosaren so hatjaren andar kadala propozicie:

E manuša si bikheresko.	*E manuša na-i len kher.*
I rakhli si bidajako.	_____.
O rom si biromnjako.	_____.
I phuri si bijasfengo.	_____.
O phral si bigadesko.	_____.
E kolegurja bešen bipanjesko.	_____.
E čhave bešen khere bixamasko.	_____.

NOT FOR DISTRIBUTION

5. Ramosaren andre o lačho alav.

I luludi _____ bipanjesko. (*mulo, muli, mule*)

O čhavo _____ bithovdo. (*suto, suti, sute*)

But manuša sas _____ ando Holokausto. (*mudardo, mudardi, mudarde*)

E anava le _____ manušenge si ramosarde ko memorialo. (*mulo, muli, mule*)

Amaro phuro sas _____ o berš kaj nakhlo. (*dživdo, dživdi, dživde*)

Vov si _____ katar i but buti. (*mudardo, mudardi, mudarde*)

6. Agorisaren e propozicie.

I paprika phabarel sar _____.

Si šuklo sar _____.

O rom sikavel sar _____.

O monumento si dikhlo sar _____.

Voj si šukar sar _____.

Vov si zoralo sar _____.

7. Paruven o alav „kaj" le alavenca „savo", „savi" vaj „save" thaj ramosaren i propozicia.

O rom kaj phirel po drom si miro phral.

_____.

O kurko kaj avel na sem khere.

_____.

E kolegurja kaj si ando kidipe vakeren anglikanes.

_____.

E alava kaj si ramosarde našti bisteren pen.

_____.

I zumi kaj kerdjan si but lačhi.

_____.

I sikljarni kaj vakerel si miri romni.

_____.

8. Ramosaren po duj propozicie ande savende o alav „kaj" si les verver hatjarimata sar ande modelurja:

Modelo:
Interogativo pronumo kaj sikavel o than:
***Kaj** džas avdives?*

_____?

_____?

Modelo:
Relativo pronumo kaj vakerel pal jekh manuš vaj pal jekh buti:
*O manuš **kaj**/**savo** vakerel si but godjalo.*

_____?

_____?

Modelo:
Relativo pronumo kaj sikavel o than:
*Vov phirel **kaj** kamel.*

_____?

_____?

NOT FOR DISTRIBUTION

GRAMATIKA

SUBSTANTIVURJA ANDO GENITIVO THAJ I NEGACIA „BI"

	genitivo		*bi + genitivo*
i buti	sem	→	bibutjako
o kher	san	→	bikheresko
e alava	si	→	bialavengo

ADŽEKTIVURJA KERDE ANDAR E VERBURJA

verbo	*adžektivo*
mudarel	mudardo, mudardi, mudarde
dživel	dživdo, dživdi, dživde
merel	mulo, muli, mule
sovel	suto, suti, sute

VERBURJA ANDO PASIVO

	aktivo	*pasivo*
prezento	O lavutari ramosarel i gili. I profesorka ramosarel o lil. O poeto ramosarel e alava.	O lil si ramosardo katar i profesorka. I gili si ramosardi katar o lavutari. E alava si ramosarde katar o poeto.
nakhlo vaxt	O lavutari ramosardjas i gili. I profesorka ramosardjas o lil. O poeto ramosardjas e alava.	O lil sas ramosardo katar i profesorka. I gili sas ramosardi katar o lavutari. E alava sas ramosarde katar o poeto.

I POSESIA: ALAVENGO ORDERI

nominativo + ***genitivo***	*genitivo* + ***nominativo***
o Centro **le Informaciako**	**le Informaciako** Centro
i phen **le dajaki**	**le dajaki** phen
e anava **le judurjenge**	**le judurjenge** anava

I POSESIA: MURŠIKANO, DŽUVLIKANO, PLURALO

muršikano singularo	*džuvlikano singularo*	*pluralo*
o Centro le Informaciako	i phen le dajaki	e anava le judurjenge
le Informaciako Centro	le dajaki phen	le judurjenge anava

NOT FOR DISTRIBUTION

O RELATIVO PRONUMO “KAJ” THAJ “SAVO”

	relativo pronumo	*eksemplurja*
sikavel jekh manuš	kaj savo, savi, save	O manuš kaj sas phandado. O manuš savo sas phandado.
sikavel jekh buti	kaj savo, savi, save	I lavuta kaj gilabel. I lavuta savi gilabel.
sikavel jekh than	kaj	O manuš džal kaj kamel.

O INTEROGATIVO PRONUMO “KAJ” THAJ “SAVO”

	interogativo pronumo	*eksemplurja*
pučel pal jekh manuš	Savo? Savi? Save?	Savo manuš sas phandado?
pučel pal jekh buti	Savo? Savi? Save?	Savi lavuta gilabel?
pučel pal jekh than	Kaj?	Kaj džal o manuš?

KOMPARACIA THAJ PUČIMATA LE ALAVESA “SAR”

pučimata	komparacia
Sar si tiri romni?	Miri romni si šukar sar jekh luludi.
Sar si tiro phral?	Miro phral si zoralo sar jekh bar.
Sar si i orandža?	I orandža si šukli sar o lemoni.

ALAVA LILE ANDAR AVER ČHIBJA KAJ KEREN O PLURALO ANDO -URJA

singularo	*pluralo*
o simbolo	e simbolurja
o punkto	e punkturja
o ivento	e iventurja
o munumento	e monumenturja
o memorialo	e memorialurja

NOT FOR DISTRIBUTION

EKSPRESIE THAJ VOKABULARO

Facebooko (m), -urja	Facebook
memorialo (m), -urja	memorial
phenel pes	it is said
Nacionalo Socialisto (m)	National Socialist
šerutnipe (m), -imata	leadership
vazdino (m)	erected, built
kher le parlamentosko (m)	parliament building
rotundo, -o, -o	circular, round
bazeno (m), -urja	basin, pool
pherdo, -i, -e	full
trianglo (m), -urja	triangle
baresko, -i, -e	stone, of stone
thodo, -i, -e	placed
asavipe (m), -imata	laugh
asal	to laugh
simbolo (m), -urja	symbol
dživimasko, -i, -e	of life
ramosardo, -i, -e	written
šuko, -i, -e	dry
vušt (m), -a	lip
ačhavipe (m), -imata	quietness
čhindo, -i, -e	broken, cut
biogiesko (m)	without soul
bialavengo (m)	without words
bijasfengo (m)	without tears
jasfin (f), -a	tear
panelo (m), -urja	panel
ekskluzia (f), -e	exclusion
šunel pes	to be heard
rovimaski gili (f)	sad song (literally song for crying)
kaj	which; where
ekskurzia (f), -e	excursion
nakhlo, -i, -e	passed
judo (m), -urja	Jew
historikano, -i, -e	historical
mekel	to leave, to let
kerel varekas te rovel	to make someone to cry
paruvdo, -i, -e	changed, replaced
merel	to die, to wither
džanel pes	to be known
kerdo, -i, -e	made
kvatrato metrja (pl)	square meters
labirinto (m), -urja	labyrinth
Informaciako Centro (m)	Information Centre
nazistikano, -i, -e	Nazi
miliono (m), -urja	million
putardo, -i, -e	opened
vazdel pes	to be built
konstrukcia (f), -e	construction
pokinel pes	to be paid
Zido le Berlinosko (m)	Berlin Wall
ulavdo, -i, -e	divided
estikano, -i, -e	eastern
Estikani Germania (f)	East Germany
Vestikani Germania (f)	West Germany
zido (m), -urja	wall
nakhel	to pass
dukh (f), -a	pain
peravdo, -i, -e	fallen
mudarel	to kill
phandavel	to imprison, to incarcerate

NOT FOR DISTRIBUTION

bičhalel	to send
turisto (m), -urja	tourist
monumento (m), -urja	monument
Udar le Brandenburgosko (m)	Brandenburg Gate
pačja (f), -e	peace
turistikano, -i, -e	touristic
artistikano, -i, -e	artistic
bičhaldo, -i, -e	sent
phabarel	to burn
dživdo, -i, -e	alive
mudaripe (m)	murder, killing
komentaro (m), -urja	comment
palato (m), -urja	palace
khetanipe (m), -imata	unity
trušul (m), -a	cross
kerel pes ke merel	to pretend to die

Ekspresie:

kerel live po Facebooko: to go live on Facebook
Memorialo le Romengo thaj le Sinturjengo: Sinti and Roma Memorial
Dujto Lumjako Baro Maripe: Second World War
Mulo šilestar: dying of cold, feeling very cold
Mulo daratar: dying of fear, feeling very scared
Mulo bokhatar: dying of hunger, being very hungry

Luna De Rosa:
kotor andar
I Struktura le
Antidžipsismoski

KULTURA

Luna De Rosa (multimedia artistka thaj aktivistka andar i Italia/Germania)
Ande peske publikane intervencie i Luna sikavel so phandel o trupo ko socialo konteksto savo si leske šerutno. Ande palutne berša laki artistikani buti ljas samate maj but e minoritete, specialo le romen soske si zorales dine dab katar i ekskluzia thaj katar o rasismo. Kathe voj sikavel e maj but nivelurja le xoljake karing e roma, o antidžipsismo.

NOT FOR DISTRIBUTION

UNITETO 8

Duj divesa andi ekskurzia

NOT FOR DISTRIBUTION

UNITETO 8

Duj divesa andi ekskurzia

1. Šunen vaj ginaven.

M: – Sabina, si man jekh ideja. Kames te džas duj divesa ande jekh ekskurzia?
S: – Va kamav, ama trebal te pučav ki buti.
M: – Vi me trebal te kerav kodo, šaj te mangas jekh dives slobodo.
S: – Šaj mangas jekh parasti slobodo?
M: – Va, thaj džas parastine, savatone thaj kurke. Trin divesa aresen amen te keras jekh ekskurzia.
S: – Kaj šaj te džas?
M: – Šaj te džas cira ande plaja.
S: – Si dur katar o Berlino?
M: – Na-i dur, džas le trenosa duj časurja thaj jekh paš.
S: – Mišto, si paše thaj si amen vi direkto treno.

S: – Matine, pučlem ki buti thaj šaj te lav jekh dives slobodo.
M: – Vi me lilem jekh dives slobodo. Akana šaj te organizisaras.
S: – So trebal te keras?
M: – Trebal te kinas tiketurja, te rodas hotelo thaj te keras rezervacia.
S: – Mišto, me rodav hotelo thaj kerav rezervacia.
M: – Me kinav e tiketurja.

S: – Lačho dives, rajnie! Mangavas jekh dublo soba vaš duj ratja ando hotelo.
H: – Lačho dives! Kana kames te aves?
S: – Kado kurko, parastine thaj savatone.
H: – San baxtali, maj si amen toke jekh dublo soba.
S: – Sem lošali te šunav. Sode kerel i soba pe duj ratja?
H: – I soba kerel 80 evro pi rjat, khetanes 160 evro pe duj ratja.
S: – Mišto, mangav te kerav i rezervacia.
H: – Savo si tiro anav?
S: – Miro anav si Sabina Marek.
H: – Šaj te des man tiro telefonosko numero?
S: – Va, miro numero si: 0176 2…
H: – Mišto, rajnie, kerdem tiri rezervacia. Adžukeras tumen te aven amende.
S: – Najs tuke! Dikhas amen!
H: – Dikhas amen!

S: – Martine, kerdem i rezervacia ko hotelo.
M: – Thaj me kindem e tiketurja. Tehara las o treno thaj teljaras.
S: – Mišto. Akana te keras e kuferja.
M: – Va, tu keres e kuferja thaj me dikhav sar ka ovel i vrjama.
S: – Na, na-i mišto kadja. Keras e kuferja khetanes.
M: – Na, tu keres len korkori thaj me phenav tuke sar ka ovel i vrjama.
S: – Martine, san sar xurdoro, me na džanav so manges te hurjaves!
M: – OK, džutisarav tut.

NOT FOR DISTRIBUTION

2. Phenen palpale ke pučimata:

- Savi ideja si le Martines?
- Kaj kamen te džan?
- Kana kamen te džan?
- Sosa džan?
- So dine duma ki buti solduj?
- So kerel i Sabina te šaj džan andi ekskurzia?
- Sode kerel o hotelo?
- So kerel o Martin vaš i ekskurzia?
- Kon kerel e kuferja?

3. Ginaven o dialogo thaj thon andre e ekspresie.

Kames te džas duj divesa _____?

Vi me trebal te kerav kodo, šaj te mangas _____.

Šaj te džas cira _____.

Na-i dur, džas le trenosa _____.

Mišto, si paše thaj si amen vi _____.

Mangavas jekh dublo soba _____ ando hotelo.

Kado kurko, _____.

Sode kerel i soba _____?

I soba kerel 80 evro _____, khetanes 160 evro _____.

Adžukeras tumen te _____.

4. Ker dialogo tire kolegosa thaj rode jekh soba ando hotelo pal o modelo le Sabinako.

5. Ker tire kolegosa jekh plano vaš jekh ekskurzia. Len samate e ekspresie:

džas ande jekh ekskurzia
savotone thaj kurke
Kaj šaj te džas?
ande plaja
te kinas tiketurja
te rodas hotelo
te keras rezervacia

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 1 – Ando treno

1. Ginaven thaj len samate e neve alava thaj e ekspresie.

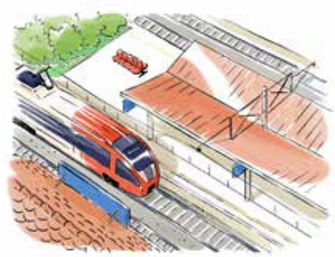
S: – Martine, kana si amen o treno?
M: – Avdives.
S: – Na, mangav te pučav, **save časoste si amen o treno**?
M: – O treno si **ko oxto thaj dešupanž minuturja**.
S: – Kana trebal te aresas andi stacia?
M: – Šaj te aresas **deš minuturja** maj anglal, ko oxto thaj panž minuturja.
S: – **Xasaras** o treno. Trebal te aresas **jekh paš časoski** maj anglal.
M: – So keras **trinvardeš** minuturja andi stacia, Sabina?
S: – Adžukeras o treno.
M: – Si dosta te aresas **dešupanž minuturja** maj anglal.
S: – Mišto, kadja keras.

2. Phenen palpale ke pučimata:

- Sosa džal i Sabina thaj o Martin andi ekskurzia?
- So časoste si len o treno?
- Kana phenel o Martin te aresen ki stacia?
- Kana phenel i Sabina te aresen ki stacia?
- Sode minuturja maj anglal aresen andi stacia?

Alava andar aver čhibja:

o časo – e časurja
o hotelo – e hotelurja
o tiketo – e tiketurja
o televizoro – e televizorurja
o telefono – e telefonurja

O treno **aresel** andi stacia.

O treno **teljarel** andar i stacia.

Vov **liljas** o treno.

Vov **astardjas** o treno.

Vov **xasardjas** o treno.

NOT FOR DISTRIBUTION

Len samate!

Jekh časo = 60 minuturja
Jekh paš časoski = 30 minuturja

Sode/kozom si o časo?
09:00 – o časo si enja
09:15 – o časo si enja thaj dešupanž (minuturja)
09:30 – o časo si enja thaj trinvardeš (minuturja)
09:45 – o časo si enja thaj štarvardeš thaj panž (minuturja)

Šaj te maj phenas:
11:50 – dešujekh thaj panžvardeš minuturja/ o časo si dešuduj bi dešengo
15:55 – dešupanž thaj panžvardeš thaj panž minuturja/ o časo si štar bi panžengo

Aver pučimata:
- Save časoste aresel o treno?/ Save časoste teljarel o treno?
- O treno aresel ko 10:00 o časo./ O treno teljarel ko 8:15.

- Sode časurja bešes ando foro?
- Bešav trin časurja thaj jekh paš.

O verbo „teljarel" ko nakhlo vaxt

Me teljardem
Tu teljardjan
Vov/voj teljardjas
Ame teljardjam
Tume teljardjen
Von teljarde

-Kana teljares le trenosa?
-**Palal duj** časurja.

- Areses khere ko panž?
- Na, aresav **jekh časosa maj palal.**

3. Ramosaren alavenca sode si o časo.

09:30 - _____
03:50 - _____
04:55 - _____
12:15 - _____
07:40 - _____
06:28 - _____

4. Thon andre o verbo „teljarel" ko prezento.

Vov _____ palal jekh časo.
Ame _____ khetanes andi ekskurzia.
Voj _____ časosa maj anglal.
Tume _____ trin časurjenca maj palal.
Palal štar časurja _____ o treno.
E tramvajurja na _____ akana.
Me _____ lasa palal jekh paš časoski.
Tu našti te _____ avdives.

NOT FOR DISTRIBUTION

5. Len samate o modelo thaj ramosaren vi tume šov propozicie le ekspresienca kaj si pi rig.

Modelo:
*O čhavo areslo palal **jekh časo**.*
***Anglal jekh časo** vakerdem lasa.*
*Trebal mange **jekh časo thaj jekh paš** te agorisarav o xabe.*
*Ande jekh **paš časoski** aresav khere.*

_____.
_____.
_____.
_____.
_____.
_____.
_____.

Ekspresie:

Palal jekh časo
Anglal jekh časo

Jekh časosa **maj anglal**
Duj časurjenca **maj palal**

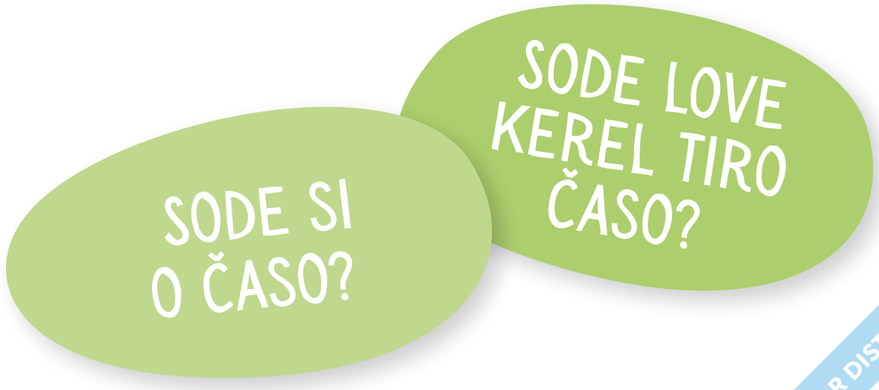
Jekh časo thaj **jekh paš**
Jekh paš časoski

6. Thon andre o verbo „teljarel" vaj „xasarel" ko nakhlo vaxt.

O Martin thaj i Sabina _____ andi ekskurzia vaš duj divesa.
Von na _____ o treno.
O rom _____ korkoro ando foro.
Voj _____ pesko telefono po drom.
Ame _____ lenca ki stacia duj časurja maj anglal.
O buso na avilo thaj ame _____ o treno.

7. Alosaren o lačho alav.

Vov kinel jekh časo/ časurja.
Tume bešen savrjama ande hotelo/ hotelurja.
O direktori kindjas biš tiketo/ tiketurja vaš o spektakolo.
Ando marketo si but televizoro/ televizorurja.
Lako rom kindjas lake nevo telefono/ telefonurja.
Lako kufero/kuferja si but pharo.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 2 – Jekh šukar dives tamnako

1. Ginaven thaj len samate e ekspresie.

M: – Savo šukar dives tamnako! Avri si cira kham,
džanav kaj si jekh tikno veš pašal amende.
S: – Šaj te phiravas amen te dikhas e šukar kolorurja le patrinenge?
M: – Dašti phiras amenge jekh časo vaj duj thaj pal kodo pjas amenge jekh kafa.
S: – Si mišto kadja thaj pal kodo džas amenge ko hotelo.

Ekspresie:

phiras amenge
pjas amenge
džas amenge

Len samate!

Andi romani čhib si amen verburja kaj keren pes le pronumosa ando **akuzativo-refleksivo**:

O verbo "phiravel pes"

me phiravav **man**
tu phiraves **tut**
vov/voj phiravel **pes**
ame phiravas **amen**
tume phiraven **tumen**
von phiraven **pen**

Na bisteren!

Si amen vi verburja kaj keren pes le pronumosa ando **dativo-refleksivo** thaj si verver katar o verbo kaj si maj opre:

O verbo „džal"	**O verbo „phirel"**
Me džav **mange**	Me phirav **mange**
Tu džas **tuke**	tu phires tuke
Vov/ voj džal **peske**	vov/voj **phirel peske**
Ame džas **amenge**	ame phiras **amenge**
Tume džan **tumenge**	tume phiren **tumenge**
Von džan **penge**	von phiren **penge**

Aver verburja le pronumosa ando dativo-refleksivo:
khelel peske, xal peske, sovel peske, dikhel peske, kerel peske, kinel peske thaj aver.

Voj **phiravel pes** ando parko.

2. Ginaven e propozicie thaj thon andre o pronumo ando dativo-refleksivo.

O rom ginavel _____ jekh lil.
Miri daj kerel _____ xabe.
Tume dikhen _____ televizia.
Von bešen _____ khere avdives.
Me sovav _____ ko deš o časo.
Tu xas _____ mas peko.
Voj khelel _____ džuklesa.

NOT FOR DISTRIBUTION

3. Ginaven o teksto, arakhen e verburja thaj ramosaren len ande duj kategorie:

I čhaj **uštjel peske** ko efta o časo, **thovel pes**, hurjavel pes thaj džal peske ki škola. Kana avel khere nandjarel pes, xal peske vareso, thol pes thaj sovel peske duj časurja. Sako dives voj dikhel pes le amalinjenca thaj vakeren peske pal verver hobiurja, šunen peske muzika, phiraven pes ando parko thaj kana avel i belveli, džan peske khere.

Verburja le pronumosa ando akuzativo-refleksivo:

_____ thovel pes _____

Verburja le pronumosa ando dativo-refleksivo:

_____ uštjel peske _____

4. Ramosaren i kondžugacia katar e verburja kaj si maj tele:

ramosarel	**giljabel**	**bašavel**
me ramosarav mange	*me giljabav mange*	*me bašavav mange*

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 3 – Bisterdem te mekav i klidin…

1. Ginaven thaj len samate e verburja.

S: – Oh, Martine, bisterdem te mekav i klidin ke miri kolega ando ofiso.
M: – Sostar te mekes i klidin?
S: – Te džal amende khere te susljarel e luludja.
M: – Na dara, na meren e luludja dži kana aresas ame khere.
S: – Čačes phenes?
M: – Čačes phenav.

Voj **susljarel** e luludja.

Les susljarel les o brišind.

O čhavo **susljardjas pes**.

Len samate!

O verbo „bisterel" ko nakhlo vaxt

Me bisterdem
Tu bisterdjan
Vov/voj bisterdjas
Ame bisterdjam
Tume bisterdjen
Von bisterde

Eksemplurja:
*Me **bisterdem** i klidin.*

O verbo „susljarel" ko nakhlo vaxt

me susljardem
tu susljardjan
vov/ voj susljardjas
ame susljardjam
tume susljardjen
von susljarde

O verbo „bisterel" ando imperativo:
Singularo:
Bister! ***Bister** kado dilipe!*
Na bister! ***Na bister** te kines pani!*

Pluralo:
Bisteren! ***Bisteren** kadala paramisja!*
Na bisteren! ***Na bisteren** te ramosaren mange!*

Aver eksemplo:
Me bisterdem te mekav i klidin.
Bisterdem te phenav tuke vareso.

I sasti propozicia si ko nakhlo vaxt, ama toke o verbo „bisterdem" si les forma ko nakhlo vaxt. E verburja „te mekav" thaj „te phenav" si ando kondžunktivo.

Adžektivurja:

O čhavo si **suslo**.
I bluza si **susli**.
E šeja si **susle**.

Adžektivurja:

O telefono sas **bisterdo**.
Tiri buti sas **bisterdi**.
Tumare anava sas **bisterde**.

NOT FOR DISTRIBUTION

2. Thon andre o verbo „bisterel" ko nakhlo vaxt.

Me _____ te akharav le sikljarnjan.

Voj _____ te anel e fotografie.

Tume _____ te kinen e tiketurja.

Von _____ te len e pasporturja katar o hotelo.

Tu _____ te pjes kafa.

Ame _____ te phandas o vurdon.

Vov _____ te džal ko kidipe.

3. Alosaren o adžektivo kaj trebal.

I čar andar i bar si *suslo/susli/susle.*
Mire šeja si *suslo/susli/susle.*
Lake jakha si *suslo/susli/susle* rovimastar.
Lesko vast si *suslo/susli/susle.*
Astardjas lan o brišind po drom thaj si *suslo/susli/susle.*
Lesko gad si *suslo/susli/susle* katar o tatipe.

4. Thon andre e alava: *susljarel les, susljarel, susljaras amen, susljardjan tut, susljarel pes, susljarel lan*

I romni _____ e luludja sako dives.

O manuš našel te na _____ o brišind.

Na-i lan umbrela thaj _____ o brišind.

Kaj sanas tu thaj _____?

I tikni čhaj _____ dives.

Kana si baro tatipe ame _____ panjesa.

5. Alosaren o adžektivo kaj trebal:

O manuš kaj bešel dur si maj sigo bisterdo/bisterdi/bisterde.
E jakha kaj na dikhen pen si bisterdo/bisterdi/bisterde.
Amari dukh našti te ovel bisterdo/bisterdi/bisterde.
E roma kaj sas mudarde ando Holokausto na trebal te oven bistero/bisterdi/bisterde.
E lače butja si maj sigo bisterdo/bisterdi/bisterde.

6. Ramosaren štar propozicie thaj thon andre o verbo "bisterel" ko nakhlo vaxt sar ando modelo:

Modelo:
Bisterdjen te mangen i klidin.

_____.

_____.

_____.

_____.

_____.

7. Vakeren maškar tumende pal sar si o vaxt avri thaj len samate e ekspresie:

Akana si tamna, ivend, pašmilaj, milaj
si tatipe
del brišind
marel i balval
del o iv
si baro šil
marel o kham zurales
avri si šukar vrjama

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 4 – Avri si bilačhi vrjama

1. Ginaven thaj arakhen e alava: *ando, ande, pi*

S: – Martine, dikhljan ando interneto sar si o vaxt?
M: – Dikhlem thaj phenel ke o vaxt ka ovel šukar.
S: – Na-i kadja. Dikh pi feljastra! Si bilačhi vrjama, patjav kaj ka del o brišind.
M: – Na, na-i te del o brišind. Vakerav me lenca…
S: – Oh, me dav duma čačes, na kerav pherjasa.
M: – Te dela o brišind, bešas amenge ando hotelo vaj šaj džas amenge ande jekh šukar restoranto.
S: – Mišto phenes, arakhas ame vareso te keras.

2. Thon andre e prepozicie: *ando*, *andi* **vaj** *ande:*

Me ginavav _____ lil.

Tu rodes minia _____ jekh marketo.

Von džan _____ jekh baro foro.

Tume senas _____ ekskurzia.

Ame vakeras _____ romani čhib.

Vov šaj te kerel translacia _____ duj čhibja.

3. Thon andre e prepozicie: *po, pi* **vaj** *pe:*

Vov thodjas _____ udar o programo.

Tu ramosares _____ jekh papir lenge anava.

Voj mekljas i kafa _____.

Na maj našen _____ droma!

Beš _____ than!

Šaj te thos tiro zubuno _____ kado skamin.

Prepozicie:

ando/ andi/ ande
po/ pi/ pe
ko/ ki/ ke

Len samate!

Kana palal i prepozicia si jekh bidefinito artikolo, jekh numeralo, jekh demonstrativo pronumo vaj jekh posesivo pronumo, i prepozicia agorisarel pes andi vokala **-e**: ande, pe, ke

Eksemplurja:

M: ando hotelo	**ande jekh** hotelo
F: andi ekskurzia	**ande jekh** ekskurzia
Pl: ande plaja	**ande varesave** plaja
M: po drom	**pe kado** drom
F: pi feljastra	**pe kadi** feljastra
Pl: pe droma	**pe kadala** droma
M: ko doktori	**ke miro** doktori
F: ki diz	**ke tiri** diz
Pl: ke amala	**ke tire** amala
*Von si **ando** hotelo.*	*Me phirav **po** drom.*
*Von si **ande jekh** hotelo.*	*Me phirav **pe kado** drom.*
*Tu džas **andi** ekskurzia.*	*Tu džas **ko** doktori.*
*Tu das **ande jekh** ekskurzia.*	*Tu džas **ke tiro** doktori.*

4. Alosaren i lačhi prepozicia.

Tume džan *ando/andi/ande* jekh ekskurzia.
Ando/andi/ande foro si baro festivalo.
Pokinas o hotelo *po/pi/pe* rjat.
Pokinav lan *po/pi/pe* jekh dives but love.
Kana san thino, dža *ko/ ki/ ke* sikljarni te phenes lake.
Dašti rodes lan *ko/ ki/ ke* firma kaj kerel buti.

5. Thon andre e prepozicie: *ko, ki* **vaj** *ke:*

Me bešav avdives _____ miri daj.

Kana džas _____ doktorka?

Sode vrjama bešes _____ marketo?

Kana džas _____ tire amala?

Akhardjas man te džav _____ jekh festivalo.

Von džan _____ teatro.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 5 – So keres andi milajeski vakanca?

1. Ginaven.

O Milen

Me bešav mire dajasa andi Germania. Voj mangel i vakanca ande plaja thaj me mangav but i derjav. Kana avel o milaj thaj si man vakanca, džav korkoro andi Italia. Kothe si man amala thaj džav lenca ke jekh muzikako festivalo. Pal kodo džas khetanes ki derjav thaj kothe si sako dives muzika, khelipe, pibe, lačho xabe thaj but šukar čhaja.

I Sabina

Vaš mande i maj šukar milajeski vakanca si pašal miri familia andi Rumunia. Sako milaj džav kothe thaj bešav jekh sasto čhon. Kadja si man vrjama te dikhav savoren andar miri familia thaj vi mire amalen. Varekana džav mire amalenca duj-trin divesa ki derjav vaj kana si but tatipe, džas ande plaja. Andi Rumunia si but šukar thana kaj šaj te phiraves tut. Andi tamna avav palpale ando Berlino thaj astarav miri buti.

I Jasmina

Me thaj miri familia džas sako milaj ande aver them. Savore mangas i derjav, specialo mire duj tikne phrala. Von khelen peske but ando pani. Me thaj miro amal mangas te bešas ando kham. Kadalatar mangas but i Spania, kothe si savrjama kham thaj si len lačhi mol thaj lačho xabe.

2. Kon phenel kado? Ramosaren o anav.

Me džav kothe thaj bešav jekh sasto čhon. _____

Ame džas sako milaj ande aver them. _____

Džas ki derjav, vaj kana si but tatipe džas ande plaja. _____

Me džav mire amalenca ke jekh muzikako festivalo. _____

Mire tikne phrala khelen peske but ando pani. _____

Me džav korkoro andi Italia. _____

4. Dikhen o modelo thaj keren khetanes plano pal jekh vakanca.

Modelo:
A: – Kames te džas andi vakanca ande plaja.
B: – Na, na-i mišto ande plaja, kothe si šil akana.
A: – Kana na manges, šaj te džas ki derjav.
B: – Ki derjav si mišto, si tatipe, ama trebal te arakhas jekh shukar than.
A: – Jekh šukar than si andi Grecia.
B: – Va, kothe na semas. Mangav te džav.

3. Alosaren so si čačo:

☐ I Jasmina phenel kaj mangel but i Italia ke kothe si savrjama kham thaj si len lačhi mol thaj lačho xabe.
☐ I Sabina phenel kaj i maj šukar milajeski vakanca si pašal laki familia.
☐ O Milen phenel ke ki derjav si sako dives muzika, khelipe, pibe, lačho xabe thaj but šukar čhaja.
☐ I Jasmina phenel ke lake tikne phrala mangen but te khelen peske ando pani.
☐ O Milen phenel ke džal andi vakanca peske dajasa thaj peske dadesa.
☐ I Sabina phenel ke andi Franca si but šukar thana kaj šaj te phiraves tut.

NOT FOR DISTRIBUTION

TESTO 8

1. Ramosaren alavenca sode si o časo.

12:30 - _____
14:50 - _____
17:55 - _____
10:15 - _____
09:40 - _____
08:28 - _____

2. Thon andre o verbo „teljarel" ko nakhlo vaxt.

Vov _____ andi vakanca.
Ame _____ ko festivalo.
Voj _____ khere.
Tume _____ ko filmo.
O treno na _____ avdives.
Me _____ palal trin časurja.

3. Alosaren o lačho alav.

Tu manges jekh šukar *časo/ časurja*.
Našti arakhljen jekh *hotelo / hotelurja*.
Maj si len duj *tiketo/ tiketurja* vaš o filmo?
Kado berš trebal te kinas nevo *televizoro/ televizorurja*.
Savore manuša bešen pe *telefono/ telefonurja*.
Trebal mange jekh nevo *kufero/kuferja*.

4. Thon andre o pronumo ando dativo-refleksivo.

Džav te sovav _____.
Bešas _____ thaj vakeras pal o amare čhave.
Tume phiren _____ pe droma.
Von sikljon _____ i germanikani čhib.
Me _____ khere ke sem thini.
Tu uštjes _____ ko šov o časo.
Voj khelel _____ le čhavesa.

5. Thon andre o verbo „bisterel" ko nakhlo vaxt.

Me _____ te ginavav mire emailurja.
Voj _____ te akharel man.
Tume _____ te ramosaren mange.
Von _____ te keren rezervacia.
Tu _____ te xas avdives.
Ame _____ te kinas kolompirja.
Vov _____ te vakerel le romnjasa.

6. Alosaren o alav kaj trebal.

Mire vasta si *suslo/susli/susle*.
Pal o brišind i čar si *suslo/susli/susle*.
Tiro gad si *suslo/susli/susle*.
Miri buti sas *bisterdo/bisterdi/bisterde*.
Kadala butja našti te oven *bisterdo/bisterdi/bisterde* sigo.
Amare manuša sas *bisterdo/bisterdi/bisterde*.

7. Thon andre e prepozicie: *ando, andi* **vaj** *ande*

Me našav _____ parko.
Tu phiraves tut _____ jekh tikno gav.
Von giljaben _____ festivalo.
Tume aven _____ kado milaj amende.
Ame vakeras _____ štar čhibja.
Voj kerel buti _____ jekh baro ofiso.

8. Alosaren i lačhi prepozicia:

E artisturja avile *ando/andi/ande* amaro foro.
Ando/andi/ande diz si but manuša.
Vov na kamel te bešel korkoro *po/pi/pe* droma.
Avav tute jekh data *po/pi/pe* kurko.
Kana dukhal tut o šero, dža *ko/ ki/ ke* jekh doktori.
Manges te džas kado berš *ko/ ki/ ke* derjav?

NOT FOR DISTRIBUTION

GRAMATIKA

ALAVA LILE ANDAR AVER ČHIBJA KAJ KEREN O PLURALO ANDO -URJA

singularo	*pluralo*
o čas**o**	e čas**urja**
o hotel**o**	e hotel**urja**
o tiket**o**	e tiket**urja**
o televizor**o**	e televizor**urja**
o telefon**o**	e telefon**urja**

O REGULARNO VERBO "BISTEREL" KO IMPERATIVO

	singularo	*pluralo*
pozitivo	Bister!	Bister**en**!
negativo	**Na** bister!	**Na** bister**en**!

REGULARNO VERBURJA ANDO -DEM KO NAKHLO VAXT

	teljarel	*bisterel*	*susljarel*
me	teljar**dem**	bister**dem**	susljar**dem**
tu	teljar**djan**	bister**djan**	susljar**djan**
vov/voj	teljar**djas**	bister**djas**	susljar**djas**
ame	teljar**djam**	bister**djam**	susljar**djam**
tume	teljar**djen**	bister**djen**	susljar**djen**
von	teljar**de**	bister**de**	susljar**de**

O VERBO "PHIRAVEL" THAJ O PRONUMO ANDO AKUZATIVO-REFLEKSIVO

me	phiravav man
tu	phiraves tut
vov/voj	phiravel pes
ame	phiravas amen
tume	phiraven tumen
von	phiraven pen

VERBURJA LE PRONUMOSA ANDO DATIVO-REFLEKSIVO

	phirel peske	*pjel peske*	*džal peske*
me	phirav mange	pjav mange	džav mange
tu	phires tuke	pjes tuke	džas tuke
vov/voj	phirel peske	pjel peske	džal peske
ame	phiras amenge	pjas amenge	džas amenge
tume	phiren tumenge	pjen tumenge	džan tumenge
von	phiren penge	pjen penge	džan penge

I PREPOZICIA THAJ O DEFINITO ARTIKOLO

	prepozicia + definito artikolo		*kontrakcia*	*eksemplurja*
muršikano	and**e o**	→	ando	ando hotelo
džuvlikano	and**e i**	→	andi	andi ekskurzia
pluralo	and**e e**	→	ande	ande plaja

NOT FOR DISTRIBUTION

I PREPOZICIA KANA NA-I AMEN DEFINITO ARTIKOLO

na-i definito artikolo	*teljarel*	*bisterel*	*susljarel*
anglal o ...	and**e**	p**e**	k**e**
bidefinito artikolo	and**e** jekh hotelo	p**e** jekh feljastra	k**e** varesave amala
numeralo	and**e** trin hotelurja	p**e** trin feljastre	k**e** trin amala
demonstrativo pronumo	and**e** kado hotelo	p**e** kadi feljastra	k**e** kadala amala
posesivo pronumo	and**e** tiro hotelo	p**e** tiri feljastra	k**e** leske amala

KULTURA

Małgorzata Mirga-Tas (artistka thaj aktivistka andar i Polska)
I Małgorzata si i angluni romani artistka savi reprezentisardjas jekh themutno paviliono (Polska) andi sasti historia le Bienalaki katar i Venecia. Laki dživdi arta, e mozaikurja kerde andar šeja, mirikle, gada thaj khosne si sivde khetanes te sikaven jekh personalo historia, sake divesesko dživipe, ama vi te vakeren pal e biphende paramisja andar i romani komuniteta.

NOT FOR DISTRIBUTION

EKSPRESIE THAJ VOKABULARO

dives slobodo (m)	day off, holiday, free day
slobodo, -o, -o	free
savato (m)	Saturday
kurko (m)	Sunday
dosta	enough
paš	half
direkto, -o, -o	direct
direkto treno (m)	direct train
dublo soba (f)	double room
dublo, -o, -o	double
parastine	on Friday
savatone	on Saturday
kurke	on Sunday
kerel	to cost, to make
telefonosko numero (m)	phone number
vaxt (m), -a	time
vrjama (f)	weather
xurdoro (m), -e	small child
sosa	with what
jekh paš časoski	a half an hour
stacia (f), -e	station
spektakolo (m), -urja	spectacle
koloro (m), -urja	colour
phirel peske	to walk (for the benefit of himself/herself)
pjel peske	to drink (for the benefit of himself/herself)
džal peske	to go (for the benefit of himself/herself)
khelel peske	to play (for the benefit of himself/herself)
xal peske	to eat (for the benefit of himself/herself)
sovel peske	to sleep (for the benefit of himself/herself)
dikhel peske	to watch, to see (for the benefit of himself/herself)
kerel peske	to do, to make (for the benefit of himself/herself)
kinel peske	to buy (for the benefit of himself/herself)
uštjel peske	to wake up (for the benefit of himself/herself)
vakerel peske	to talk (to each other)
ramosarel peske	to write (for the benefit of himself/herself)
giljabel peske	to sing (for the benefit of himself/herself)
bašavel peske	to play (for the benefit of himself/herself)
klidin (f), -a	key
susljarel	to water (plants); to make wet
dži kana	until the time, until when
susljarel pes	to get wet
suslo, -i, -e	wet
dilipe (m), -imata	stupidity, craziness
bisterdo, -i,-e	forgotten
pasporto (m), -urja	passport
feljastra (f), -e	window
translacia (f), -e	translation
programo (m), -urja	program
zubuno (m), -urja	jacket, coat
milajeski vakanca (f)	summer holiday
avel palpale	to come back, to return
muzikako, -i, -e	musical
festivalo (m), -urja	festival
muzikako festivalo (m)	music festival
negacia (f), -e	negation

Ekspresie:

Iel jekh dives slobodo: to take a day off
kerel rezervacia: to make a reservation
Sode kerel?: How much does it cost?
Adžukeras tumen!: Looking forward to meeting you!
Dikhas amen!: See you!
Iel o treno: to take the train
kerel o kufero: to pack the luggage
Na-i mišto kadja.: It is not good like this.
Save časoste si…?: At what time is…?
Sar si o vaxt?: How is the weather?
Na-i kadja.: It is not like that.

NOT FOR DISTRIBUTION

UNITETO 9

O intervio

NOT FOR DISTRIBUTION

UNITETO 9
O intervio

2. Šunen vaj ginaven.

R: I komunikacia si but vašno kana manges te ovel tut lače relacie ande tiri buti vaj ande tiro personalo dživipe. O vakeripe le manušesko šaj te anel leske lače relacie vaj konflikturja.
Avdives vakeras pal i Sabina. Voj si socialo asistentka thaj del vast le manušen kaj si len socialo probleme. Lako rolo si te lokjarel i komunikacia maškar e manuša thaj e lokalno institucie.

R: – Lačho dives, Sabina! Miro anav si Rona Demeter thaj sem žurnalistka. Kamav te kerav tusa jekh intervio thaj te phenes mange pal tiri buti.
S: – Lačho dives! Najs tuke ke si tut intereso pal miri buti.
R: – Phen mange, so si maj vašno ande tiri buti sar socialo asistentka?
S: – Ande miri buti maj vašno si i komunikacia. Trebal te džanes sar te vakeres le manušenca kaj aven andar verver kulture.
R: – Thaj sar keres tu kodo?
S: – Si vašno si te šunes le manušes le kanenca thaj vi le ilesa. Te vakeres klaro te šaj te hatjarel tut. Pašal kado, trebal te sikaves leske tiro respekto thaj tiro hatjaripe pal leske probleme. Kana vakeres le manušesa, trebal te dikhes les ande jakha, te vakeres leske gudles thaj te ovel tut kontrolo pal tire emocie.

R: – But šukar phendjan, Sabina. Sar sikavel tire butjako dives?
S: – Ande jekh butjako dives, maj anglal si man jekh xarno kidipe le kolegurjenca. Pal kodo, sasto dives vakerav le familienca thaj le institucienca ando ofiso vaj ko telefono. Ko agor, ramosarav mailurja vaj bičhalav lila pi posta.

R: – I Sabina džanel so si i gudli vorba. Voj džanel te vakerel mišto verver manušenca thaj kadalatar e manuša but mangen lan. Na bisteren, vakeren le manušenca gudles, šunen len le kanenca thaj le ilesa thaj sikaven lenge tumaro respekto!

2. Ginaven o teksto thaj phenen palpale ke pučimata:

- Kon avel ki Sabina?
- Soske si vašno i komunikacia?
- Savo si o rolo le Sabinako sar socialo asistentka?
- So si maj vašno andi buti le Sabinaki?
- Sar vakerel i Sabina le manušenca andar verver kulture?
- So kerel i Sabina ande jekh dives butjako?
- So phenel i žurnalistka pal i Sabina?
- So phenel i Rona te na bisteras?

NOT FOR DISTRIBUTION

3. Ginaven so phenel i Sabina pal i komunikacia le manušenca thaj alosaren so si čačo.

- ☐ Maj vašno si te šunes le manušes le kanenca thaj vi le ilesa.
- ☐ Trebal te vakeres klaro te šaj te hatjarel tut.
- ☐ Trebal te sikaves leske tiro respekto thaj tiro hatjaripe.
- ☐ Na trebal te dikhes le manušes ande jakha.
- ☐ Na trebal te vakeres le manušeske gudles.
- ☐ Trebal te ovel tut kontrolo pal tire emocie.

5. Ramosaren e aktivitete kaj kerel i Sabina ande jekh dives butjako.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

4. Thon andre e alava/ekspresie kaj trebal.

a. *buti, relacie, konflikturja, personalo dživipe*

I komunikacia si but vašno kana manges te ovel tut lače _____ ande tiri _____ vaj ande tiro _____. O vakeripe le manušesko šaj te anel leske lače relacie vaj _____.

b. *gudli vorba, gudles, ilesa, respekto, but mangen lan, kanenca*

I Sabina džanel so si i _____. Voj džanel te vakerel mišto verver manušenca thaj kadalatar e manuša _____. Na bisteren, vakeren le manušenca _____, šunen len le _____ thaj le _____ thaj sikaven lenge tumaro _____!

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 1 – Kon si andi fotografia?

1. Ginaven o teksto thaj len samate e alava.

Andi fotografia si duj džuvlja. Jekh si socialo asistentka thaj aver si žurnalistka. I žurnalistka pučel le socialo asistentkan palal laki buti. Voj del le žurnalistkan informacie pal so kerel.

Andi ilustracia si duj murša. Jekh si direktori thaj aver si oficeri. O direktori pučel le oficerjes kana si o kidipe.

Na bisteren!

E SUBSTANTIVURJA LILE ANDAR AVER ČHIBJA

O substantivo ando akuzativo kana si amen DEFINITO artikolo:

Nominativo (Kon?)	**Akuzativo (Kas?)**
Singularo muršikano:	
o direktori	le direktor**jes**
o oficeri	le oficer**jes**
Singularo džuvlikano:	
i žurnalistka	le žurnalistka**n**
i asistentka	le asistentka**n**
Pluralo muršikano:	
e direktorja	le direktor**jen**
e oficerja	le oficer**jen**
Pluralo džuvlikano:	
e žurnalistke	le žurnalistk**en**
e asistentke	le asistentk**en**

O substantivo ando akuzativo kana si amen BIDEFINITO artikolo:

Nominativo (Kon?)	**Akuzativo (Kas?)**
Muršikano:	
jekh doktori	jekhe doktor**jes**
varesave doktorja	varesave doktor**jen**
Džuvlikano:	
jekh asistentka	jekhe asistentka**n**
varesave asistentke	varesave asistentk**en**

NOT FOR DISTRIBUTION

2. Thon e substantivurja ko akuzativo pal o modelo.

Nominativo	**Akuzativo**	**Nominativo**	**Akuzativo**
Kon?	**Kas?**	**Kon?**	**Kas?**
o oficeri	*le oficerjes*	*jekh oficeri*	*jekhe oficerjes*
o profesori	_____	jekh profesori	_____
o direktori	_____	jekh direktori	_____
o bokseri	_____	jekh bokseri	_____
o indžineri	_____	jekh indžineri	_____

3. Thon e substantivurja ando akuzativo pal o modelo kaj si maj opre.

Nominativo	**Akuzativo**	**Nominativo**	**Akuzativo**
Kon?	**Kas?**	**Kon?**	**Kas?**
i oficerka	*le oficerkan*	*jekh oficerka*	*jekhe oficerkan*
i profesorka	_____	jekh profesorka	_____
i direktorka	_____	jekh direktorka	_____
i manadžerka	_____	jekh manadžerka	_____
i edukatorka	_____	jekh edukatorka	_____

4. Keren propozicie kadale alavenca ando akuzativo:

jekh direktorka _____.
jekh manadžerka _____.
jekh profesorka _____.
jekh oficeri _____.
jekh direktori _____.

5. Arakhen o pluralo katar kadala substantivurja:

o oficeri _____
i profesorka _____
o direktori _____
i manadžerka _____
i edukatorka _____
i doktorka _____
o indžineri _____
o šoferi _____

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 2 – Si tut vrjama te dikhas amen?

1. Ginaven o e-mailo.

Drago Sabina,
Me sem i Rona Demeter thaj kerav buti sar žurnalistka. Savore kolegurja phende mange ke tu san jekh but lačhi socialo butjarni. Mangavas te kerav jekh intervio tusa thaj te ramosarav maj but pal tiri buti. Si tut vrjama te dikhas amen? Rugisarav tut te ramosares mange. Kana kames, šaj te avav ande tiro ofiso.

Adžukerav tiro e-mailo.

Devlesa!
Rona

2. Den anglal ke pučimata:

- Kon ramosarel le Sabinake?
- So šundjas pal i Sabina?
- So mangel katar i Sabina?
- Kaj šaj te ovel o intervio?

3. Ramosaren palpale le žurnalistkake.
Len samate e ekspresie: *najsarav tuke, šukar alava, sem lošali, šaj te arakhas amen, si man vrjama, kado kurko*

Drago Rona,

Na bisteren!

Savore kolegurja phende mange ke tu san jekh but lačhi socialo butjarni.
o kolego – e kolegurja

E muršikane substantivurja lile andar aver čhibja kaj agorisaren pen ando -o keren o pluralo ando -urja.

o kirurgo – e kirurgurja
o avokato – e avokaturja
o mesadžo – e mesadžurja

Varekana si amen vi ekscepcie: manadžero - manadžerja

O substantivo ando akuzativo kana si amen DEFINITO artikolo:

Nominativo (Kon?)	**Akuzativo (Kas?)**
Singularo:	
o kolego	le kolegos
o avokato	le avokatos
Pluralo:	
e kolegurja	le kolegurjen
e avokaturja	le avokaturjen

O substantivo ando akuzativo kana si amen BIDEFINITO artikolo:

Nominativo (Kon?)	**Akuzativo (Kas?)**
Singularo:	
jekh kolego	jekhe kolegos
jekh avokato	jekhe avokatos
Pluralo:	
varesave kolegurja	varesave kolegurjen
varesave avokaturja	varesave avokaturjen

NOT FOR DISTRIBUTION

4. Arakhen o pluralo katar kadala substantivurja:

o stomatologo - _____
o policisto - _____
o muzikanto - _____
o biciklisto - _____
o fotbalisto - _____
o tenismeno - _____
o momento - _____
o minuto - _____
o kontrakto - _____
o monumento - _____

5. Ramosaren e substantivurja ande propozicie ko akuzativo.

o stomatologo: Me akhardem le _____.
o policisto: Tu pučljan le _____.
o muzikanto: Vov šundjas le _____.
o biciklisto: Ame rodinjam le _____.
o fotbalisto: Von dikhle le _____.
o tenismeno: Voj akhardjas le _____.

6. Thon e alava ando akuzativo ko singularo thaj ko pluralo.

jekh stomatologo - _____ - _____
jekh policisto - _____ - _____
jekh muzikanto - _____ - _____
jekh biciklisto - _____ - _____
jekh fotbalisto - _____ - _____
jekh tenismeno - _____ - _____

7. Thon andre e alava ando akuzativo ko singularo thaj ko pluralo.

Tu pučes jekhe _____ pal tiro čhavo. *(o policisto)*
Me dinem dab jekhe _____ drom. *(o biciklisto)*
Tu dikhljan varesave _____ ki televizia. *(e fotbalisturja)*
Von akharde varesave _____ pjen kafa. *(e tenismenurja)*
Tu manges te pučes jekhe _____ pal tiri situacia. *(o avokato)*
Ame akharas varesave _____te bašaven amenge. *(e muzikanturja)*

8. Ramosaren jekh e-mailo tumare kolegoske thaj mangen te arakhen tumen te vakeren pal i buti. Len samate e ekspresie:

- mangavas te arakhas amen
- vakeras pal o nevo projekto
- tehara ko 15:00 o časo
- ando ofiso
- rugisarav tut te phenes mange

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 3 – Akharav savoren andi Centralo Diz

1. Ginaven thaj len samate e alava.

S: – Martine, so keres?
M: – Mangav te akharav **savoren** andar o ofiso andi Centralo Diz.
S: – Trebal te vakeres **savorenca**?
M: – Na, bičhalav **savorenge** o akharipe po e-mailo.
S: – Kadja si maj sigo, aresel **savorende** ande jekh sekunda.

Na bisteren!

O alav **„savore"** paruvel peski forma pal o kazo.

Nominativo: kon? Savore si khere.	**savore**
Akuzativo: kas? Voj akharel savoren te xan.	**savoren**
Dativo: Kaske? O rom phenel savorenge o čačipe.	**savorenge**
Genitivo: Kasko?/ Kaski?/ Kaske? Savorengo dives sas but šukar. Savorengi situacia sas phari. Savorenge anava sas ginavde.	**savorengo/ savorengi/ savorenge**
Lokativo: Kaste? Me semas savorende khere.	**savorende**
Sociativo: Kasa? Me bešav te vakerav savorenca.	**savorenca**

2. Thon o alav „savore" andi lačhi forma.

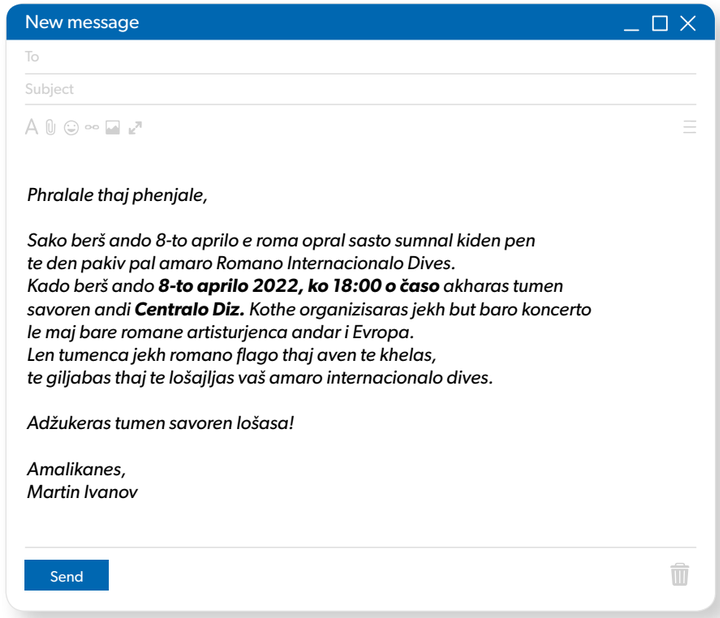
Dikhlem _____ po drom.
I daj pučel _____ kana si lenge bokh.
O kolego anel _____ kafa thaj pani.
_____ daja treban respektisarde.
_____ muj sas šundo.
I sikljarni sas _____ khere.
Voj geli _____ andi ekskurzia.

3. Alosaren o lačho alav.

Savore/savorengi akharde tut te aves ko restoranto.
Me džav *savorenca/savorengi* ando foro.
Tu kines *savorenge/savorengo* luludja.
Savorengi/Savorengo šero dukhal.
Savore/Savorengi buti si phari.
Savorenge/savorenca probleme si šunde.
Vov džal *savorengo/savorende* ki mesalin te gilabel.

NOT FOR DISTRIBUTION

4. Ginaven o akharipe ramosardo katar o Martin thaj den anglal ke pučimata.

- So si sako berš ando 8-to aprilo?
- Kana si o koncerto?
- Kaj si o koncerto?
- So trebal te len e manuša kana aven?

5. Ramosaren jekh akharipe tumare amalenge ke tumaro bianimasko dives. Na bisteren te ramosaren:

- o dives
- o vaxt
- o than

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 4 – Bičhalav tuke jekh mesadžo

1. Ginaven e štar mesadžurja thaj arakhen lengo palpale phenipe.

Rita: Lačho dives! Jertisar man, ama našti te aresav avdives ki buti. Sem nasfali thaj trebal te džav ko doktori. Šunas amen maj palal. Devlesa!

A. Si mišto kana šaj te lačhares les ko agor le kurkesko, ovelas but šukar. Najsarav tuke!

Ferdi: Te oves baxtalo, phrala! Sem po drom thaj dikhav ke miro buso na avel. Patjav kaj aresav palal 20 minuturja. Šaj te adžukeres man? Sastipe!

B. Fal mange bilačhes te šunav ke san nasfali thaj našti te aves. Dža ko doktori. But sastipe!

Vera: Lačho dives, raja! Kamavas te vakerav tusa pal miro kontrakto. Šaj te phenes mange kana si tut jekh momento te das duma? Najs tuke!

C. Lačho dives! Šaj te vakeras pal tiro kontrakto o kurko kaj avel, tetradine ko 10:00 o časo. Šaj te aves ke miro ofiso. Devlesa!

Sami: Mišto arakhav tut, Tina! Sem o Sami. Našti te lačharav tiro komputero avdives. Si mišto te lačharava les ko agor le kurkesko?

D. Jertisar man, našti te adžukerav inke 20 minuturja. Dikhas amen maj mišto tehara ke si te ovel man maj but vrjama.

- Savo si o palpale phenipe vaš i Rita? Alosaren: A, B, C, D
- Savo si o palpale phenipe vaš o Ferdi? Alosaren: A, B, C, D
- Savo si o palpale phenipe vaš i Vera? Alosaren: A, B, C, D
- Savo si o palpale phenipe vaš o Sami? Alosaren: A, B, C, D

Len samate!

Si mišto te lačharava les ***ko agor le kurkesko****?*

I ekspresia „ko agor le kurkesko" si lan jekh substantivo ando genitivo.

Aver eksemplurja si:
o agor le forosko
o agor le pašmilajesko
o agor le ivendesko

2. Keren ekspresie sar ando modelo:

Modelo:
a. *o dives – o agor le divesesko*

o kurko - _____
o čhon - _____
o berš - _____
o gav - _____
o foro - _____

b. *i konferencia – o agor le konferenciako*

i buti - _____
i aktiviteta - _____
i paramisi - _____
i vakanca - _____
i dieta - _____

NOT FOR DISTRIBUTION

3. Thon andre i lačhi forma le alaveski: *divesesko, butjako, kurkesko, gavesko, beršesko, čhonesko*

O savato si ko agor le _____.
O decembro si ko agor le _____.
Ko agor le _____ savore džan te soven.
O kontrakto le _____ si pe duj berša.
Miro kher si ko agor le _____.
Von pokinen amen ko maškar le _____ juni.

4. Agorisaren e propozicie thaj thon e substantivurja ando genitivo.

Avav tute ko agor le _____. (dives)
Phen mange kana si o agor le _____. (buti)
Rode man ko agor le _____. (kurko)
Vov bešel ko agor le _____. (gav)
Keras o raporto ko agor le _____. (berš)
Me džav ko doktori ko agor le _____. (čhon)

5. Keren propozicie le ekspresienca thaj ramosaren len.

Ko agor le tamnako _____.
Ko agor le ivendesko _____.
Ko agor le pašmilajesko _____.
Ko agor le milajesko _____.
Ko agor le lumjako _____.
Ko agor le phuvjako _____.

6. Ramosaren jekh mesadžo karing tumaro šerutno thaj phenen leske ke našti te džan ki buti thaj vakeren sostar.

Drago raja _____,

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Najsarav tuke vaš tiro džutimos.
Mekav tut Devlesa!

_____

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 5 – Kado si but šukar!

1. Ginaven thaj len samate e alava.

S: – Avdives jekh žurnalistka kerdjas jekh intervio manca.
Mangel te ramosarel pal miri buti thaj te thol man ando žurnali.
M: – Kado si **but** šukar, Sabina!
S: – Voj šundjas ke me mangav **but** miri buti.
M: – Tu keres **čačes** lačhi buti.

2. Ramosaren propozicie pal o modelo:

Modelo:
I čhaj si šukar.
*I čhaj si **but** šukar.*
*I čhaj si **čačes** šukar.*

O vurdon si baro.

_____.

_____.

I buti si phari.

_____.

_____.

O rom si xoljariko.

_____.

_____.

Miro phral si thino.

_____.

_____.

I terni si lošali.

_____.

_____.

Na bisteren!

E adverburja „but" vaj „čačes"
zorjaren o hatjaripe le adžektivosko
vaj o hatjaripe le verbosko.

Kado si mišto.
Kado si **but** mišto.
Kado si **čačes** mišto.

Kado si šukar.
Kado si **but** šukar.
Kado si **čačes** šukar.

Najsarav tuke!
Najsarav tuke **but**!
Najsarav tuke **čačes** andar ileste!

Voj mangel e luludja.
Voj **but** mangel e luludja.
Voj **čačes** mangel e luludja.

O alav „but" si les vi aver senso.
Kana bešel anglal jekh substantivo,
o hatjaripe si o opozito le alavesko „cira".

Andi diz si **but** manuša.
Ando foro si **but** vurdona.
Les si les **but** čhave.

3. Thon ando than le alavesko „but" o alav „čačes" thaj ramosaren e neve propozicie.

Vov mangel but peski buti. _____.
Me mangav but te adžutisarav tut. _____.
Tu kames but kado telefono. _____.
E manuša but kamen lan. _____.
Kado dives si but šukar. _____.
Kado manuš si but prindžardo. _____.

4. Ramosaren štar propozicie ande savende o alav „but" si les o hatjaripe sar ando modelo:

Modelo:
*Po drom si **but** vurdona.*
*Avri si **but** manuša.*

_____.
_____.
_____.
_____.

NOT FOR DISTRIBUTION

TESTO 9

1. Ramosaren kadala alava ko pluralo:

o policisto _____
o fotbalisto _____
o monumento _____
o pianisto _____
o kirurgo _____
o mesadžo _____
o bokseri _____
o oficeri _____

2. Ramosaren e substantivurja ko akuzativo.

Nominativo (kon?)	*Akuzativo (kas?)*
o oficeri	_____
o indžineri	_____
o šoferi	_____
i profesorka	_____
i doktorka	_____
i direktorka	_____
o kirurgo	_____
o stomatologo	_____

3. Ramosaren e substantivurja thaj o definito artikolo ande propozicie ko akuzativo.

Me akhardem _____ . (i profesorka)
Tu pučljan _____. (o direktori)
Vov šundjas _____. (o kolego)
Ame rodinjam _____. (e doktorja)
Von dikhle _____. (e fotbalisturja)
Voj akhardjas _____. (žurnalisturja)

4. Thon e alava ando akuzativo ko singularo thaj ko pluralo.

jekh žurnalisto - _____ - _____
jekh poeto - _____ - _____
jekh asistentka - _____ - _____
jekh edukatorka - _____ - _____
jekh oficeri - _____ - _____
jekh indžineri - _____ - _____

5. Thon andre e alava ando akuzativo ko singularo thaj ko pluralo.

Tu dikhes jekhe _____ po drom. (o pilicisto)
Ame rodinjam jekhe _____ avdives. (o biciklisto)
Tu pučljan varesave _____ pal tiro čhavo. (e fotbalisturja)
Von akharde varesave _____ ko koncerto. (e profesorja)
Tu manges te pučes jekhe _____ pal tiri čhaj. (i direktorka)
Ame rodas varesave _____ vaš o konkurso. (e biciklisturja)

NOT FOR DISTRIBUTION

6. Alosaren o lačho alav.

Savore/savorengi mangen te vakeren tusa.
Me džav *savorenca/savorengi* ko ofiso.
Tu phenes *savorenge/savorengo* so kames.
Savorengi/Savorengo dives sas pharo.
Savore/Savorengi buti si lačhi.
Savorenge/savorenca pučimata sas ašunde.
Vov džal *savorengo/savorende* te mangel love.

7. Agorisaren e propozicie thaj thon e alava ando genitivo.

Phenav tuke ko agor le _____ . (dives)

Našti keres kado ko agor le _____. (buti)

Avel miro phral ko agor le _____. (kurko)

O manuš gelo ko agor le _____. (gav)

Našti keres khanči ko agor le _____. (berš)

Kinav o vurdon ko agor le _____. (čhon)

8. Ramosaren propozicie pal o modelo:

Modelo:
I buti si mišto
I buti si ***but*** *mišto*
I buti si ***čačes*** *mišto.*

O kidipe sas šukar.

_____.

_____.

Tiro dživipe si pharo.

_____.

_____.

Miro dad si lošalo.

_____.

_____.

Lako e-mailo si xarno.

_____.

_____.

NOT FOR DISTRIBUTION

GRAMATIKA

SUBSTANTIVURJA LILE ANDAR AVER ČHIBJA ANDO AKUZATIVO THAJ O DEFINITO ARTIKOLO

	nominativo		*akuzativo*
muršikano	o oficeri	→	le oficerjes
	o avokato	→	le avokatos
džuvlikano	i žurnalistka	→	le žurnalistkan
pluralo	e oficerja	→	le oficerjen
	e avokaturja	→	le avokaturjen
	e žurnalistke	→	le žurnalistken

SUBSTANTIVURJA LILE ANDAR AVER ČHIBJA ANDO AKUZATIVO THAJ O BIDEFINITO ARTIKOLO

	nominativo		*akuzativo*
muršikano	jekh oficeri	→	jekhe oficerjes
	jekh avokato	→	jekhe avokatos
džuvlikano	jekh žurnalistka	→	jekhe žurnalistkan
pluralo	varesave oficerja	→	varesave oficerjen
	varesave avokaturja	→	varesave avokaturjen
	varesave žurnalistke	→	varesave žurnalistken

O BIDEFINITO PRONUMO "SAVORE" ANDE VERVER KAZURJA

	savor-	*eksemplurja*
nominativo	savore	*Savore* si khere.
akuzativo	savoren	Voj akharel *savoren* te xan.
dativo	savorenge	Voj phenel *savorenge* o čačipe.
genitivo	savorengo	*Savorengo* dives sas but šukar.
	savorengi	*Savorengi* situacia sas phari.
	savorenge	*Savorenge* anava sas ginavde.
lokativo	savorende	Me semas *savorende* khere.
sociativo	savorenca	Me bešav te vakerav *savorenca*.

NOT FOR DISTRIBUTION

SUBSTANTIVURJA ANDO GENITIVO

nominativo		*genitivo*	*i ekspresia*
o čhon	→	le čhonesko	ko agor le čhonesko
o kurko	→	le kurkesko	ko agor le kurkesko
o foro	→	le forosko	ko agor le forosko
i phuv	→	le phuvjako	ko agor le phuvjako
i buti	→	le butjako	ko agor le butjako
i tamna	→	le tamnako	ko agor le tamnako

E MODALO ADVERBURJA KAJ ZORJAREN O HATJARIPE: „BUT" THAJ „ČAČES"

zorjaren o adžektivo	*zorjaren o verbo*
Kado si mišto.	Najsarav tuke.
Kado si šukar	Voj mangel e luludja.
↓	↓
Kado si but mišto.	Najsarav tuke but.
Kado si but šukar.	Voj but mangel e luludja.
Kado si čačes mišto.	Najsarav tuke čačes.
Kado si čačes šukar.	Voj čačes mangel e luludja.

NOT FOR DISTRIBUTION

EKSPRESIE THAJ VOKABULARO

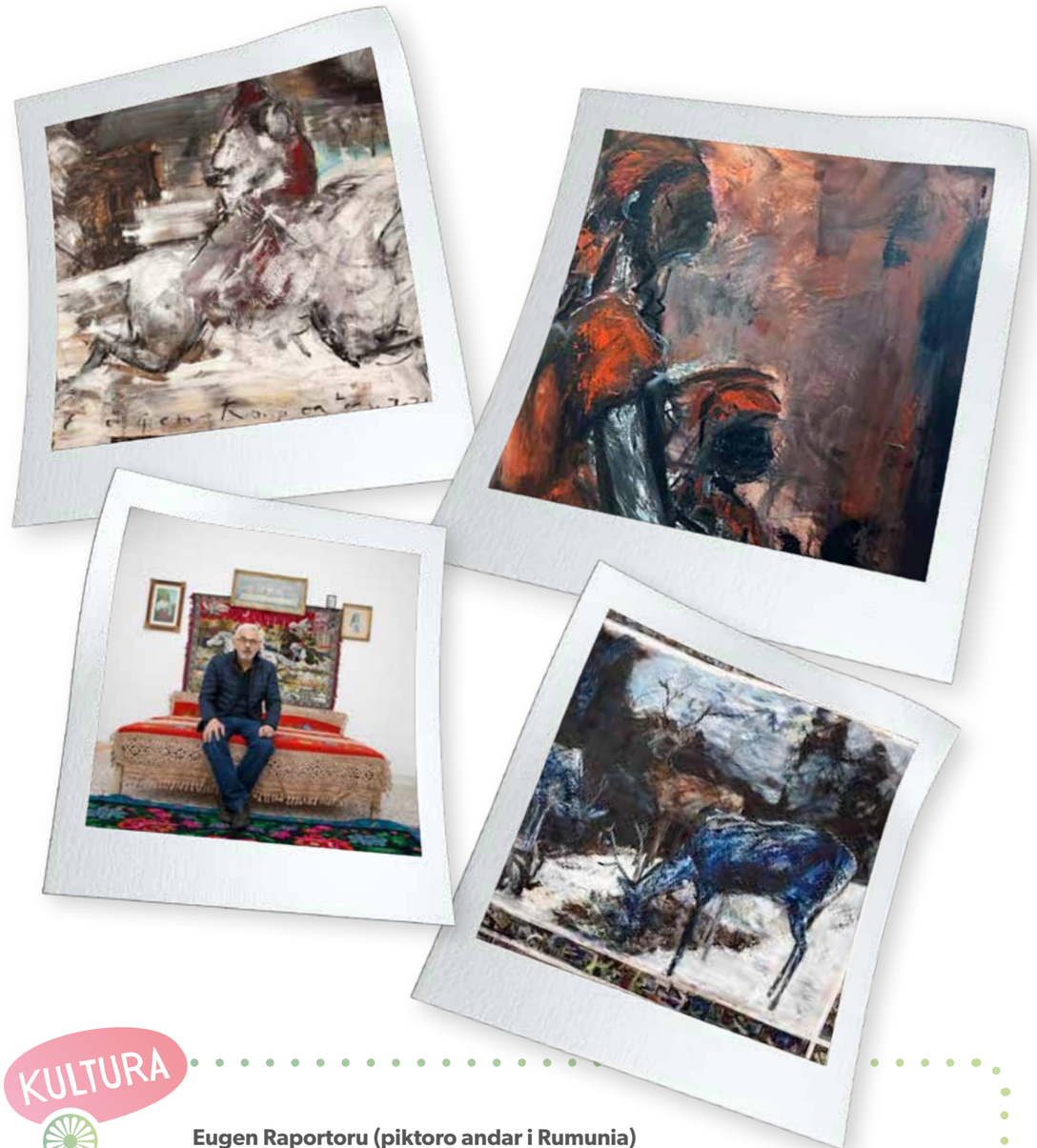
relacia (f), -e	relation
personalo, -o, -o	personal
personalo dživipe (m)	personal life
konflikto (m), -urja	conflict
rolo (m), -urja	role
lokjarel	to facilitate
intereso (m), -urja	interest
legislacia (f), -e	legislation
klaro	clearly
pašal kado	furthermore
hatjaripe (m), -mata	understanding
vakerel gudles	to talk nicely
gudles	nicely, in a sweet way
kontrolo (m), -urja	control
emocia (f), -e	emotion
murš (m), -a	man
edukatorka (f), -e	female educator
manadžerka (f), -e	female manager
direktorka (f), -e	female director
oficeri (m), -ja	officer
oficerka (f), -e	officer (woman)
šoferi (m), -ja	driver
indžineri (m), -ja	engineer
stomatologo (m), -urja	dentist
biciklisto (m), -urja	cyclist
policisto (m), -urja	policeman
tenismeno (m), -urja	tennis player
sekunda (f), -e	second
dukhal	to ache, to hurt
centralo, -o, -o	central
Centralo Diz (f)	Central Market
loš (f)	happiness
raporto (m), -urja	report
inke	still, yet
tetradine	on Wednesday
basketbalisto (m), -urja	basketball player
pianisto (m), -urja	pianist
konkurso (m), -urja	competition
momento (m), -urja	moment

Ekspresie:

si tut intereso pal…: you are interested in…
dikhel ande jakha: to look into the eyes
gudli vorba (f): nice talk
Adžukeras tumen lošasa!: We are happy to welcome you!
Amalikanes: Best regards (e-mail sign-off; literally: Friendly)
Šunas amen maj palal.: Talk to you later. (literally: We hear each other later.)
si po drom: to be on the way
Sastipe!: Be healthy!
Si tut jekh momento te…?: Do you have a moment to…?
Fal mange bilačhes te šunav ke…: I am sorry to hear that…

NOT FOR DISTRIBUTION

Agor kurkesko

KULTURA

Eugen Raportoru (piktoro andar i Rumunia)
O Eugen si jekh andar e maj vašno plastikane artisturja andar peski generacia. Ando berš 2022 vov sas ki Veneciaki Bienala, i 59-to Internacionalo Artaki Ekshibicia thaj sikavdjas peski artistikani instalacia *O našavipe katar o Seraglio*. Leski eksperienca ande artistikane instalacie sikavel purane paramisja andar lesko xurdoripe thaj čačimata biphende.

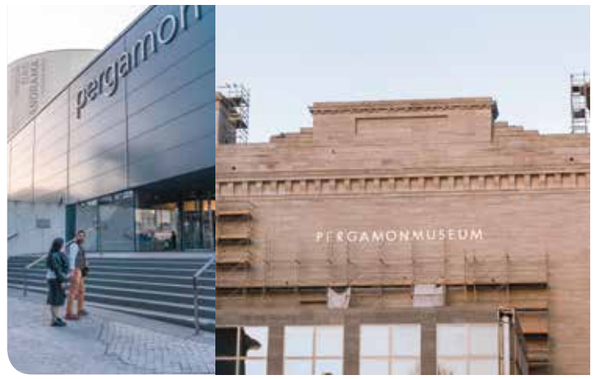
NOT FOR DISTRIBUTION

NOT FOR DISTRIBUTION

UNITETO 10
Agor kurkesko

1. Šunen vaj ginaven.

M: – Sabina, kado agor kurkesko, savatone thaj kurke, kamav te keras vareso mišto.
S: – So kames te keras?
M: – Šaj te džas ko filmo vaj ko teatro, šaj te phiravas amen ando parko vaj te džas ke jekh muzeo.
S: – Mišto godisardjan tut, Martine. Vi me mangav te phiravas amen cira, soske kado kurko sol duj kerdjam but buti.
M: – Av te dikhas po interneto save fimurja si ko kino.
S: – Kadaja si jekh šukar komedia.
M: – Čačes? Me but kamav e komedie.
S: – Šaj te džas ko panž o časo, pal o mismeri.
M: – Mišto. Hajde, te kinas e tiketurja online!

M: – Sabina, maj si man jekh ideja.
S: – Savi ideja?
M: – Kamavas andi teharin, ko deš o časo, te dikhas o Pergamon Muzeo.
S: – Šukar ideja. Dikhas o muzeo, pal kodo phiravas amen ando foro thaj maj palal džas ko kino.
M: – Kadja keras. Av, te dikhas sar ka ovel i vrjama!
S: – Dikhav kaj marel cira i balval, ama si kham thaj avri ka oven 19 gradurja.
M: – Kodo si perfekto vaxt te phiravas amen. Na–i ni šil, ni tatipe.

S: – Kadaja si čači baxt. Ando Berlino butivar andi tamna del brišind thaj si šil.
M: – Si šil, ama kathe na del o iv.
S: – Čačes si, ando ivend na-i but iv ando Berlino, ama o šil peravel te danda.

M: – Kado si o Pergamon Muzeo. Kathe dikhes i arhitektura andar o antikiteto.
S: – Šundem kaj si len i maj bari kolekcia pal i Islamoski arta.
M: – Va, kathe maj si vi e maj vašne grekikane thaj romanikane artake kolekcie. Šaj te patjas? Kathe si i kultura andar i Mesopotamia, Siria thaj Anatolia, šov milja berša purani.
S: – Našti te patjav! Hajde, te džas te dikhas!

S: – So šukar si ando parko, dikh e kolorurja le rukhenge!
M: – E rukha thaj e patrina si len tamnake kolorurja. Ando maškar le parkosko si jekh šukar len. Pi len bešen savrjama race, papina, čiriklja thaj lungomenjake papina.
S: – Šundem kaj ande kado parko si vi šošoja, lisice thaj ververice.
M: – Kana san baxtali, dikhes vi kodolen varekana.
S: – Si man i fotokamera te kerav lenge fotografie.
M: – Mišto. Hajde, te phiravas amen!
S: – Na bister, ko panž o časo džas ko filmo.

NOT FOR DISTRIBUTION

2. Ginaven o angluno dialogo thaj ramosaren kaj mangen te džan o Martin thaj i Sabina.

_____
_____
_____
_____

3. Den anglal ke pučimata:

- So dikhen o Martin thaj i Sabina ko panž o časo?
- So kamen te dikhen andi teharin ko deš o časo?
- Sar si o vaxt?
- Sode berša purani si i kultura andar o Pergamon Muzeo?
- So si ando maškar le parkosko?
- Sar si ando parko?
- Save dživutre šaj dikhen ando parko?

4. Ramosaren e divesa le kurkeske ando orderi kaj trebal: *tetradi, parasti, savato, luja, marci, kurko, džoja*

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

5. Ramosaren e štar sezonurja le beršeske.

_____
_____
_____
_____
_____

6. Vakeren maškar tumende pal sar si akana o vaxt ande štar sezonurja: *o ivend, i tamna, o pašmilaj, o milaj*

Pučipe:
- Sar si i vreama ando milaj?

Ekspresie:
· si cira balval, marel i balval
· si kham, si tatipe, na-i ni šil thaj ni tatipe
· si šil, si šudripe, del o brišind, del o iv
· avri si 19 gradurja, si šukar vrjama
· o šil peravel te danda, si bilačhi vrjama

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 1 – So kames te keras?

1. Ginaven o dialogo thaj len samate e verburja.

M: – Sabina, kado agor kurkesko, savatone thaj kurke,
kamav te keras vareso mišto.
S: – So **kames te keras**?
M: – Šaj te džas ko filmo vaj ko teatro, šaj te phiravas amen
ando parko vaj te džas ke jekh muzeo.
S: – Mišto godisardjan tut, Martine. Vi me **mangav te phiravas**
amen, soske kado kurko sol duj kerdjam but buti.
M: – **Av, te dikhas** po interneto save fimurja si ko kino!
S: – Kadaja si jekh šukar komedia.
M: – Čačes? Me but kamav e komedie.
S: – Šaj te džas ko panž o časo, pal o mismeri.
M: – Mišto. **Hajde, te kinas** e tiketurja online!

Ekspresie:

Kamav te keras
Kames te keras
Mangav te phiravas amen
Av, te dikhas!
Hajde, te kinas!

2. Den anglal ke pučimata:

- Save divesa si ko agor le kurkesko?
- So kamel o Martin te kerel?
- Kaj roden von e filmurja?
- Savo filmo arakhen?
- Kana si o filmo?
- Katar kinen e tiketurja?

Len samate!

Kana manges te thos varekas te kerel vareso, e verburja paruven pengi forma ando vakeripe.
O personalo pronumo na-i thodo andre, ama hatjarel pes pal i forma le verboski.

Dzi akana sikliljam te keras propozicie ande savende e verburja si len sajekh forma.
Eksemplurja:
Kamav te kerav fotografie. *Hatjaripe: Kamav (me) te kerav (me) fotografie*
Mangel te dikhel o muzeo. *Hatjaripe: Mangel (voj) te dikhel (voj) o muzeo.*
Kames te keres fotografie? *Hatjaripe: Kames (tu) te keres (tu) fotografie?*

Kana e verburja si len verver forme:
Eksemplurja:
Kames te kerav fotografie. *Hatjaripe: Kames (tu) te kerav (me) fotografie.*
Kamav te keres fotografie. *Hatjaripe: Kamav (me) te keres (tu) fotografie.*
Kames te keras fotografie. *Hatjaripe: Kames (tu) te keras (ame) fotografie.*
Kamas te keres fotografie. *Hatjaripe: Kamas (ame) te keres (tu) fotografie.*

Kadaja konstrukcia kerel pes vi le verburjenca *„mangel", „phenel"* thaj *„adžukerel"*:
Mangav te phiravas amen cira. *Hatjaripe: Mangav (me) te phiravas amen (ame) cira.*
Phendem te kinel maro. *Hatjaripe: Phendem (me) te kinel (vov) maro.*
Adžukeren te vakerav gudles. *Hatjaripe: Adžukeren (von) te vakerav (me) gudles.*

NOT FOR DISTRIBUTION

3. Tiknjaren e propozicie thaj ramosaren len pal o modelo:

Modelo:
Voj kamel te kinen tume maro. *Kamel te kinen maro.*

Vov phenel te bešas ame ko udar. _____.
Tu kames te avel vov maj sigo. _____.
Ame adžukeras te aves tu khere. _____.
Von phenen te pokinas ame akana. _____.
Me mangav te džas ame ko filmo. _____.
Tume phenen te ramosarav me o lil. _____.

4. Thon andre o verbo „kinel" andi forma kaj trebal.

Vov mangel te _____kines_____ maro. (tu)
Vov mangel te _____ luludja. (von)
Vov mangel te _____ e tiketurja. (ame)
Vov mangel te _____ jekh vurdon. (tume)
Vov mangel te _____ kiral. (me)
Vov mangel te _____ frukte. (voj)

5. Pheren o tabelo pal o modelo:

Me	**tu**	**vov/voj**	**ame**	**tume/von**
Kamav te	*vakeres*	*vakerel*	*vakeras*	*vakeren*
Mangav te	bešes			
Phenav te	kines			
Adžukerav te	keres			

6. Ramosaren o pronumo ande propozicie pal o modelo:

Modelo:
Kamel te ginavas o lil.
***Vov** kamel te ginavas **ame** o lil. / **Voj** kamel te ginavas **ame** o lil.*

Kames te avav tumende? _____.
Mangav te bešes khere. _____.
Kamel te des duma maj zorales. _____.
Mangav te kines phabaja? _____.
Phenes te avas maj sigo? _____.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 2 – I tamna ando parko

1. Ginaven thaj len samate e alava.

M: – Sabina, dikhes le šošojes?
S: – Savo šošoj?
M: – **Kodova** o kalo.
S: – Dikhlem les. Tu dikhljan **kodoles**, le parnes?
M: – Na, akana dikhav les. So šukar si!
S: – Dikh vi **kodolen** le tiknen!
M: – **Kodolen** dikhlem len maj anglal.

O demonstrativo pronumo

Pašimasko:	*Durjarimasko:*
kadava (kado)	kodova (kodo)
kadaja (kadi)	kodoja (kodi)
kadala	kodola

Kas?

Kadales – kadale/ kodole čhaves
Kadalan – kadale/ kodole džuvljan
Kadalen – kadale/ kodole manušen
Kadalen – kadale/ kodole rakhljen

Na bisteren!

O demonstrativo pronumo ando akuzativo
O demonstrativo pronumo paruvel peski forma pal o kazo kaj si les.

Kodova si jekh šošoj.	**Kadaja** si i lungomenjaki papin.	**Kodola** si papina.
Dikhes les?	Dikhes lan?	Dikhes len?
Dikhav **kodoles**.	Dikhav **kadalan**.	Dikhav **kodolen**.
	Nominativo – Kon?	*Akuzativo – Kas?*
Pašimasko	kadava	kadales
	kadaja	kadalan
	kadala	kadalen
Durjarimasko	kodova	kodoles
	kodoja	kodolan
	kodola	kodolen

Kana palal o demonstrativo pronumo ando akuzativo avel jekh substantivo ando akuzativo, o demonstrativo pronumo si les toke jekh forma: „kadale“ vaj „kodole“.

Muršikano:	*Džuvlikano:*	*Pluralo:*
Prindžares **kadales**?	Dikhes **kadalan**?	Pučes **kadalen**?
Va, prindžarav **kadale čhaves**.	Va, dikhav **kadale džuvljan**.	Va, pučav **kadale manušen**.

NOT FOR DISTRIBUTION

2. Thon andre o demonstrativo pronumo le pašimasko ando akuzativo sar ando modelo:

Modelo:
*Dikh **len** sar našen.*
*Dikh **kadalen** sar našen.*

Puč **lan** kaj si tiro phral. _____.
Rode **len** ando restoranto! _____.
Akhar **les** te avel khere. _____.
Sikav **len** te ginaven. _____.
Šun **les** so phenel. _____.
Bičhal **lan** khere! _____.

3. Phenen palpale ke pučimata thaj thon andre le durjarimasko demonstrativo pronumo ando akuzativo sar ando modelo:

Modelo:
*Akhares **len**?*
*Akharav **kodolen**.*

Prindžares lan? _____.
Hatjares les? _____.
Pučes len? _____.
Džanes lan? _____.
Šunes les? _____.
Dikhes len? _____.

4. Dikhen o modelo thaj thon ande propozicie e alava: *kadale, kodole*

Modelo:
Šunav le phralen.
Šunav kadale phralen.

a. *kadale*

Akharav le ternes. _____.
Dikh le ternjan! _____.
Pučen le phenjen! _____.

b. *kodole*

Bister le romes! _____.
Šun le džuvljan! _____.
Akhar le amalen! _____.

5. Paruven e propozicie sar ando modelo:

Modelo:
*Akhar **kodoles** te avel. (o rom)*
*Akhar **kodole romes** te avel.*

Puč kadales kaj si o muzeo. *(o čhavo)* _____.
Dikh kadalan sar khelel. *(i rakhli)* _____.
Sikav kadalen te ramosaren. *(e čhave)* _____.
Prindžares kodoles kaj vakerel? *(o rom)* _____.
Bister kodolen ke na kamen te aven. *(e rakhle)* _____.
Šun kodolan so sukar vakerel. *(i džuvli)* _____.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 3 – Te ovelas man slobodo vrjama…

1. Ginaven.

1. Slobodo vrjama? Nijekhvar na-i man slobodo vrjama. Me sem doktorka thaj kerav buti katar o 9:00 dži ko 18:00 andi klinika. Kana agorisarav i buti našav sigo te lav mire čhaven katar i škola. Kana aresav khere, kerav xabe thaj xas khetanes. Pal kodo thav le čhaven te soven thaj o dives nakhlo. Kamavas te arakhav slobodo vrjama te dikhav man mire amalenca, te sovav maj but thaj te na maj ovav sako dives thini. Kamavas te bešav maj but pašal mire duj čhave. Ko agor le kurkesko palem na aresel man i vrjama ke trebal te džav ko marketo te kinav xabe, te šulavav o kher, te thovav e šeja thaj te ingerav le čhaven ko sporto.

2. Me sem nevi asistentka, de štar čhona kerav buti ande jekh baro hospitalo. Man na-i man rom thaj čhave. Kana aven but nasfale manuša, miro šerutno mangel te kerav buti vi ko agor le kurkesko thaj kodo si pharo. Mire amalinja džan avri te phiraven pen ando foro thaj me našti te džav. Mangavas te ovel man maj but slobodo vrjama te džav lenca. Kana ka ovel man maj but vrjama, ka džav lenca trin divesa ande plaja.

3. Me sem studento ando palutno berš ko manadžemento. Sikljav vaš mire eksamenurja sako dives. Avri i vrjama si but šukar. Te ovelas man slobodo vaxt, šaj džavas te khelav teniso vaj fotbalo. Butivar mire amala roden man te džav ando foro, ama me phenav lenge ke trebal te sikljav. Mangavas te džav lenca te astaras mačho, te šunas muzika thaj te khelas, ama bezexasa akana našti.

2. Kon phenel kado? Thon andre o numero 1, 2 vaj 3.

☐ Te sas man slobodo vaxt, šaj džavas te khelav teniso vaj fotbalo.

☐ Nijekhvar na-i man slobodo vrjama.

☐ Mire amala džan avri te phiraven pen ando foro thaj me našti te džav.

☐ Kamavas te arakhav slobodo vrjama te sovav maj but.

☐ Kana ka ovel man maj but vrjama, ka džav trin divesa ande plaja.

☐ Mangavas te džav mire amalenca te astaras mačho, te šunas muzika thaj te khelas.

Na bisteren!

O alav „te" thol pes anglal o verbo ando kondžunktivo: „te kerav".
Ama si les aver hatjaripe kana thol pes ande kondicionalo propozicie: „te ovelas".
Ande kadaja situacia o alav „te" si jekh kondžunkcia soske phandel duj propozicie.
I kondžukcia thol pes maj anglal andi pašutni propozicia.

Eksemplurja:
Te ovelas man maj but vrjama, džavas trin divesa ande plaja.
Te ovelas man maj but vrjama, keravas sporto.
Te ovelas man maj but vrjama, keravas sporto.
Keravas sporto, te ovelas man maj but vrjama.

O verbo „si" ando kondicionalo

Me ovavas
Tu ovesas
Vov ovelas
Voj ovelas
Ame ovasas
Tume ovenas
Von ovenas

NOT FOR DISTRIBUTION

3. Agorisaren e propozicie sar ando modelo:

Modelo:
Te ovelas man slobodo vrjama, džavas ando foro.
Te ovelas tut slobodo vaxt, keresas sporto.

Te ovelas man slobodo vrjama, phiravas _____.

Te ovelas tut slobodo vaxt, džasas _____.

Te ovelas les slobodo vrjama, kerelas _____.

Te ovelas tumen slobodo vaxt, avenas _____.

Te ovelas amen slobodo vrjama, vakerasas _____.

Te ovelas len slobodo vaxt, sikljovenas _____.

4. Keren dialogo maškar tumende thaj keren plano vaš o agor le kurkesko. Thon o pučipe thaj len samate e pozitivo vaj e negativo reakcie:

Pučipe:
-Kames te džas?

Pozitivo reakcia:
- Lačhi ideja, keras kodo!
- Kadja ačhjol.
- Va, mange si mišto kadja.
- Mišto.

Modelo:

- Kames te džas kurke te khelas fotbalo?
- Bezexasa našti te džav, ama šaj te džav o kurko kaj avel.
- Mišto, so časoste?
- Ko 11:00 o časo.
- Kadja ačhjol.

Negativo reakcia:
- Bezexasa našti kerav kodo…
- Bezexasa na-i man vrjama…

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 4 – Na beš but po telefono!

1. Ginaven o mesadžo kaj mekljas i daj le Ninake.

Miri čhaj, Nina,
Me sem avdives ki buti, avav palpale karing o 20:00 o časo.
Kana aves palpale katar i škola, rugisarav tut te keres kadala butja:
- te tatjares o xabe te xas,
- te thoves e čare,
- te šulaves i kuxnja,
- te paruves tut thaj te keres tire lekcie,
- te susljares e luludja,
- te džas te keres sporto.
Rugisarav tut te na bešes but po telefono thaj te na xas but guglimata.

Čumidav tut,
Tiri daj

2. Dikhen thaj ginaven so kerel i Nina.

I Nina ginavel o mesadžo.

I Nina khelel peske po telefono.

I Nina xal šokolada.

I Nina vakerel ko telefono.

I Nina kangljarel peske bala.

I Nina anel le rakhljen khere.

NOT FOR DISTRIBUTION

3. Vakeren maškar tumende so phendjas i daj thaj so kerdjas i Nina.

Na bisteren!

O romano substantivo ando džuvlikano geno šaj te kerel o pluralo ande verver forme.

Kana agorisarel pes ando **„j“**, kerel o pluralo savrjama ando **„a“**:
i daj – e daja
i čhaj – e čhaja
i phabaj – e phabaja

Kana agorisarel pes ande aver konsonante, šaj kerel o pluralo ando **„a“** vaj ando **„ja“**. Kadalatar trebal te sikljon vi e pluralo forme!

i phen – e phenja
i čhib – e čhibja
i balval – e balvalja
i bar – e barja

i patrin – e patrina
i drab – e draba
i sir – e sira
i bezex – e bezexa

Kana agorisarel pes ando „i“, kerel o pluralo ando „ja“:
i rakhli – e rakhlja
i luludi – e luludja

4. Ramosaren substantivurja ko singularo.

E čarja - _____
E phabaja - _____
E roja- _____
E čiriklja- _____
E gilja - _____
E ternja - _____
E bakrja - _____
E guruvnja - _____

5. Romosaren e substantivurja ando pluralo:

O čhavo čhinel e _____ andar i bar. (i čar)
Tu kames te kines duj _____. (i phabaj)
I čhaj na thovdjas e _____. (i roj)
Ando parko si verver _____. (i čirikli)
Me kamav te šunav romane _____. (i gili)
Ando foro sas maj but _____. (i terni)
E _____ thaj e _____ xan čar. (i bakri, i guruvni)

6. Ramosaren e propozicie ko singularo.

Modelo:
I čhuri si bithovdi.
E čhurja si bithovde.

E barja si phangle. _____.
E čhibja si phare. _____.
E daja si lošale. _____.
E čhaja si bare. _____.
E bibja si phure. _____.
E butja si loke. _____.
E khajnja si peke. _____.

NOT FOR DISTRIBUTION

LEKCIA 5 – Soske trebal te kerel o manuš plano?

1. Ginaven.

I Mira
Kana avel o agor le kurkesko, rodav ando interneto te dikhav save kulturalo iventurja si. Man si man specialo intereso pal i muzika thaj pal i piktura. Dikhav save neve koncerturja si ando foro thaj kerav plano te šaj džav mire amalenca. Mangav but e moderno pikturake ekshibicie thaj kana si vareso nevo, kerav plano thaj džav.

O Amir
Kado si jekh gadžikano pučipe: So keres ko agor le kurkesko? Soske trebal o manuš savrjama te kerel plano? Me bešav khere mire familiasa, keras xabe thaj xas. Dikhas jekh filmo ko Netflixo, khelav mire čhavesa po komputero. Kana i vrjama si šukar, lav mire čhaven thaj mire romnjan thaj džas te xas vaj te pjas vareso ando foro, te phiras ando parko vaj te dikhas amen amare amalenca.

I Sara
Varekana na trebal te keres plano. Vi kodo anel aver streso. Ko agor le kurkesko šaj o manuš te bešel khere, te sovel maj but, te kerel sporto, te kiravel sastevesto xabe, te akharel peske amalen vaj te bešel po balkono te ginavel jekh lil.

2. Den anglal ke pučimata:

- So kerel i Mira ko agor le kurkesko?
- Pal soste si le Miran specialo intereso?
- So kerel o Amir ko agor le kurkesko?
- Sostar o na kerel plano vaš o agor le kurkesko?
- So patjal i Sara pal o plano?
- So phenel i Sara ke šaj te kerel o manuš?

3. Kon phendjas kado? Ramosaren o anav.

Me rodav neve koncerturja thaj pikturake ekshibicie. _____

Ame džas te xas vaj te pjas vareso ando foro. _____

Kana si vareso nevo, kerav plano thaj džav. _____

Šaj o manuš te bešel khere. _____

Me bešav khere mire familiasa, keras xabe thaj xas. _____

O manuš šaj te sovel maj but vaj te kerel sporto. _____

Na bisteren!

O posesivo pronumo anglal e substantivurja ando akuzativo

	Nominativo – Kon?	*Akuzativo – Kas?*
Muršikano	*miro čhavo*	***mire** čhaves*
Džuvlikano	*miri čhaj*	***mire** čhajan*
Pluralo muršikano	*mire čhave*	***mire** čhaven*
Pluralo džuvlikano	*mire čhaja*	***mire** čhajen*

Eksemplurja:
***Miro čhavo** mangel jekh phabaj.*
*De **mire čhaves** jekh phabaj!*
*Me khelav **mire čhavesa** po komputero.*
*Lav **mire čhaven** thaj **mire romnjan** thaj džas te xas.*

NOT FOR DISTRIBUTION

4. Thon andre o posesivo pronumo „tiro" ando akuzativo:

Me dikhav _____ dajan jekhvar po kurko.

Tu akhardjan _____ ko teatro.

Tu pučljan _____ phrales kana džal ko filmo.

Ame akhardjam _____ amalen ko festivalo.

Von roden _____ dades.

Tu ingeres _____ amalinjen khere.

Nominativo - Akuzativo

Tiro amal – **tire** amales
Tiri amalin – **tire** amalinjan
Tire amala – **tire** amalen
Tire amalinja – **tire** amalinjen

5. Ginaven o dialogo thaj khelen o rolo tumare kolegosa.

Niki: – Te oves baxtalo, phrala!
Martin: – Vi tu te oves baxtalo!
Niki: – Sar san? Na maj dikhlem tut but vrjama!
Martin: – Najsarav tuke! Sem mišto, šaj dikhas amen cira, kana si tut vrjama?
Niki: – Šaj te dikhas amen, na-i problema.
Martin: – Av mande kado savato te keras jekh grilo andi bar, te xas khetanes, te pjas vareso!
Niki: – Mišto phenes, avav, sar te na? So časoste te dikhas amen?
Martin: – Av karing o 12:00 o časo, šaj?
Niki: – Kadja ačhjol. Dikhas amen sastimasa!
Martin: – Sastimasa!

6. Ramosar so keres tu kana avel o agor le kurkesko.

NOT FOR DISTRIBUTION

TESTO 10

1. Ramosaren e sezonurja le beršeske thaj sar si i vrjama.
Len samate e ekspresie: *si but šil, si baro tatipe, i vrjama si mišto, del o brišind, marel i balval, del o iv.*

_____

_____

_____

_____

_____

2. Ramosaren e divesa le kurkeske.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

3. Thon andre o verbo „avel" andi forma kaj trebal.

Kamav te _____ aves _____(tu)

Kamav te _____ (von)

Kamav te _____ (ame)

Kamav te _____ (tume)

Kamav te _____ (vov)

Kamav te _____ (voj)

4. Tiknjaren e propozicie pal o modelo:

Modelo:
***Voj** mangel te aven **tume** ando foro.*
Mangel te aven ando foro.

Vov kamel te bešes tu khere. _____.

Tu manges te avav me ko ofiso. _____.

Ame phendjam te xan tume ko restoranto. _____.

Von adžukeren te pokines tu o vurdon. _____.

Me phenav te keres tu sporto. _____.

Tume kamen te giljabav me džirati? _____?

5. Thon andre le pašimasko demonstrativo pronumo ando akuzativo sar ando modelo:

Modelo:
*Puč **len** so kamen.*
*Puč **kadalen** so kamen.*

Rode **lan** po telefono! _____!

Sikav **len** te vakeren šukar. _____.

Bičhal **les** ki diz te kinel luludja. _____.

Akhar **len** te giljaben ko biav. _____.

Dikh **les** sar phirel po drom. _____.

Xoxav **lan** ke našti aves. _____.

NOT FOR DISTRIBUTION

6. Agorisaren e propozicie sar ando modelo:

Modelo:
Te ovelas man slobodo vrjama, khelavas teniso.
Te ovelas tumen slobodo vaxt, avenas ando gav.

Te ovelas man slobodo vrjama, džavas _____.

Te ovelas tut slobodo vaxt, keresas _____.

Te ovelas les slobodo vrjama, kinelas _____.

Te ovelas tumen slobodo vaxt, vakerenas _____.

Te ovelas amen slobodo vrjama, pučasas _____.

Te ovelas len slobodo vaxt, sikavenas man _____.

7. Ramosaren e propozicie ko pluralo.

Modelo:
I bibi si baxtali.
E bibja si baxtale.

I phen si bari. _____.

I drab si kerki. _____.

I roj si melali. _____.

I phabaj si šukli. _____.

I bakri si bokhali. _____.

I terni si lošali. _____.

I gili si šukar. _____.

8. Thon andre o posesivo pronumo „miro" ando akuzativo.

Me pučlem _____ amales pal o koncerto.

Tu rodinjan _____ phenjan ando foro.

Tume akhardjen _____ čhaves ko restauranto.

Von dikhle _____ amalen ko kino.

Tume rodinjen _____ dajan andi diz.

Vov andjas _____ čhaven katar i škola.

NOT FOR DISTRIBUTION

GRAMATIKA

O DEMONSTRATIVO PRONUMO ANDO NOMINATIVO

	pašimasko		*durjarimasko*	
	lungo forma	***xarni forma***	***lungo forma***	***xarni forma***
muršikano	kadava	kado	kodova	kodo
džuvlikano	kadaja	kadi	kodoja	kodi
pluralo	kadala	-	kodola	-

O DEMONSTRATIVO PRONUMO ANDO AKUZATIVO

	pašimasko			*durjarimasko*		
	nominativo		***akuzativo***	***nominativo***		***akuzativo***
muršikano	kadava	→	kadales	kodova	→	kodoles
džuvlikano	kadaja	→	kadalan	kodoja	→	kodolan
pluralo	kadala	→	kadalen	kodola	→	kodolen

O DEMONSTRATIVO PRONUMO ANGLAL JEKH SUBSTANTIVO

	pašimasko		*durjarimasko*	
	nominativo	***akuzativo***	***nominativo***	***akuzativo***
muršikano	kadava čhavo kado čhavo	kadale čhaves	kodova čhavo kodo čhavo	kodole čhaves
džuvlikano	kadaja džuvli kadi džuvli	kadale džuvljan	kodoja džuvli kodi džuvli	kodole džuvljan
pluralo	kadala manuša	kadale manušen	kodola manuša	kodole manušen

I KONDŽUKCIA "TE" ANDE KONDICIONALO PROPOZICIE

kondžukcia	*pašutni propozicia*	*šerutni propozicia*
Te	ovelas man maj but vrjama,	džavas trin divesa ande plaja.
Te	ovelas man maj but vrjama,	keravas sporto.

šerutni propozicia	*kondžukcia*	*pašutni propozicia*
Džavas trin divesa ande plaja,	te	ovelas man maj but vrjama.
Keravas sporto,	te	ovelas man maj but vrjama.

NOT FOR DISTRIBUTION

ROMANE SUBSTANTIVURJA ANDO DŽUVLIKANO GENO

-j → -a		*-i → -ja*	
singularo	*pluralo*	*singularo*	*pluralo*
i daj	e daja	i rakhli	e rakhlja
i čhaj	e čhaja	i luludi	e luludja
i phabaj	e phabaja	i buti	e butja

konsonanto → *-a*		***konsonanto*** → *-ja*	
singularo	*pluralo*	*singularo*	*pluralo*
i patri**n**	e patrina	i phe**n**	e phenja
i dra**b**	e draba	i čhi**b**	e čhibja
i si**r**	e sira	i balva**l**	e balvalja

O POSESIVO PRONUMO ANGLAL E SUBSTANTIVURJA ANDO AKUZATIVO

nominativo		*akuzativo*	*nominativo*		*akuzativo*
miro čhavo	→	mire čhaves	tiro čhavo	→	tire čhaves
miri čhaj	→	mire čhajan	tiri čhaj	→	tire čhajan
mire čhave	→	mire čhaven	tire čhave	→	tire čhaven
mire čhaja	→	mire čhajen	tire čhaja	→	tire čhajen

NOT FOR DISTRIBUTION

EKSPRESIE THAJ VOKABULARO

agor kurkesko (m)	weekend
soske	because; why
sol duj	both; both of us
komedia (f), -e	comedy
grado (m), -urja	degree Celsius
perfekto, -o, -o	perfect, ideal
antikiteto (m)	antiquity
kolekcia (f), -e	collection
Islamo (m)	Islam
romanikano, -i, -e	Roman
Mesopotamia (f)	Mesopotamia
Siria (f)	Syria
Anatolia (f)	Anatolia
čirikli (f), -ja	bird
lungomenjaki papin (f)	swan
šošoj (m), -a	rabbit, hare
lisica (f), -e	fox
ververica (f), -e	squirrel
fotokamera (f), -e	photo camera
šudripe (m), -imata	cold
tatipe (m), -imata	warm
klinika (f), -e	clinic
palutno, -i, -e	last
teniso (m), -urja	tennis
fotbalo (m), -urja	football
bezexasa	unfortunately
lekcia (f), -e	lesson
bithovdo, -i, -e	unwashed
phanglo, -i, -e	closed
gadžikano, -i, -e	non-Romani
Netflixo (m)	Netflix (streaming platform)
streso (m), -urja	stress
dživutro (m), -e	animal, bird
kangli (f), -ja	comb
kangljarel	to comb

Ekspresie:

Mišto godisardjan tut:	Good you did that (it's good as you thought)
O šil peravel te danda:	It is so cold (Your teeth fall out from the cold)
thol varekas te sovel:	to put someone to sleep
thovel e šeja:	to do the laundry, to wash the clothes
o kurko kaj avel:	next week
Kadja ačhjol:	we do it this way, we do like that
bešel but po telefono:	to be constantly on the phone, to speak too much on the phone
kerel plano:	to make a plan
marel i balval:	the wind blows

NOT FOR DISTRIBUTION

NOT FOR DISTRIBUTION

NOT FOR DISTRIBUTION